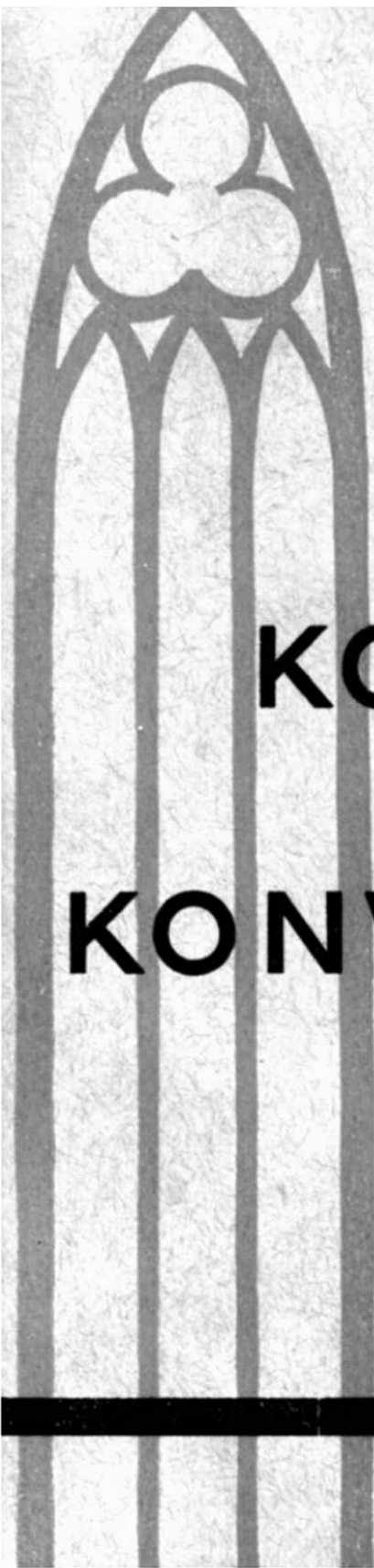

R. H. BENSON

**KONFESSE
KONVERTITY**

Robert Hugh Benson

KONFESE KONVERTITY

V dějinách Církve Kristovy vždy budou jasné zářícími světly a mohutně planoucími plameny zjevy konvertitů, kteří poznali tajemství milosti Boží, vlastním úsilím se dopracovali výsledků, závidění hodných nejednomu ze smrtelníků: dokonalého proniknutí pravdami svaté Víry a prozkoumání božských zásahů v Naděži a milostivém působení nejvyšší Lásky - v jediném akordu neskonale dobroty Stvořitelovy k člověčenstvu. Cesty konvertitů jsou neschůdné, třeba osvětleny tajemným světlem milosti Boží, skrývají úklady ďáblovy, vroubeny jsou výsměchem přátel a podržvány nepřizní pochybovačů. Jak mocné a silné pak musí být působení Světla, které proniká mlhami a zahání temnoty! — Vyznání anglického konvertity R. H. Bensona, muže, slynoucího učenosti, jsou důkazem nejen jeho nejhlubší pokory před Nejvyšším, nýbrž i nadšeným a oslavným hymnem vykupitelského díla Ježíše Krista a věčného milostivého působení v našich duších.

Stran 120. — Brož. 10 Kč, váz. 18 Kč.

TISKEM A NÁKLADEM
SPOLEČENSKÝCH PODNIKŮ

KONFESE KONVERTITY

ROBERT HUGH BENSON

**K
O
N
F
K O N V E R T I T Y
S
E**

**Z ANGLIČINY PŘELOŽIL
JAKUB ROZMAHEL**

Nákladem Knihkupectví Společenských podniků v Píerově

L

Stojí-li člověk konečně na výšině, je mu nadmíru nesnadno naznačiti cestu, po které se k ní přiblížil; cesta se točí, stoupá, svažuje, šíří a úží, až je mysl všechna zmatena. Dokonce ani poznámky přátel a kritiků, pokřikované zdola, nenapomáhají k vyjasnění situace.

§ 1. Pravili o mně, že jsem se stal katolíkem, poněvadž jsem byl sklíčen nezdarem a poněvadž jsem byl povznesen úspěchem; poněvadž jsem byl fantastou a poněvadž jsem byl zcela nevnímavý; poněvadž jsem nedosti pevně doufal a poněvadž jsem příliš pevně doufal; poněvadž jsem byl nevěřícím a příliš věřícím, příliš horlivým a příliš zoufalým, hrdým a malomyslným. Už od té doby, kdy po prvé uveřejněna byla tato práce, říkali o mně, že jsem ve skutečnosti nikdy nechápal církve anglické. To je ovšem možná, ale je-li tomu tak, pak jistě ne z nedostatku vhodné příležitosti. Po pětadvaceti letech byl jsem vychováván, jak ihned uvidíte, v kněžské domácnosti. Po devět let byl jsem anglikánským duchovním v městě, na venkově a v řeholním domě. Můj otec byl duchovní hlavou anglické církve; má matka, bratři a sestry jakož i značný počet mých přátel jsou dosud jejími údy. K duchovnímu stavu mě připravoval nejznamenitější evangelík té doby. Když jsem končil studie, byl jsem z přesvědčení vysokým anglikánem. I v tomto okamžiku, kdy držím pero v ruce, zdá se mi, že jsem ve skutečnosti nikdy předtím nesnažil se vyprostiti se z pout a že je i nyní nerozvázným o to se pokusiti. Je to velice nebezpečné. Je velice snadné klamati se a

velice těžké nebýti sebevědomým a se sebou spokojeným a neviděti než jedině to, co si člověk přeje viděti; a hlavně člověk se obává, že po všem tom nebude moci ostatních přesvědčiti, neboť nemůžete stopovati vedení Ducha Božského ani rozpoznati Jeho činnosti v tajných prostorech duše. Zdá se, jako by někdy upouštěl od dobra a místo toho ze zla dobro vytvářel a dával vníknouti světlu do dobrovolného temna... Je mi tudíž nejvýše možno popsati vnější podobu kraje, kterým prošla duše — křižovatky, překážky a rokliny — a podati vysvětlení o poradách, konaných cestou. Víra je především činností božskou, pracovanou v temnu, třebaž se zdá býti vtělena v rozumové důkazy a dějinná fakta; neboť nesmí se zapomínati, že dvě stejně upřímné a rozumné duše mohou se shodovati v těchže zevnějších samozřejmostech a přece vyvoditi z nich zcela opačné důsledky. Jádro věci spočívá kdesi jinde. Proto musí býti katechumeni pamětlivi, že jest jim sice na jedné straně rozumovou činností vyjasniti důvody, ale na druhé, že jest mnohem důležitější, aby se modlili, očistili motivy a vzdali se Bohu.

§ 2. Předně myslím, že bude dobře, poplá-li, pokud jest možno, svou náboženskou výchovu a stav.

Byl jsem vychován v umírněné škole vysoké církve anglikánské a přirozeně uznával, že jest nejvěrnější představitelkou anglikánské církve. Seznal jsem — totiž tak dalece, pokud jsem mohl pochopiti — dogmata Karolinských bohoslovců; učili mě býti uctivým, střizlivého rozumu, protihmanským; věřiti ve skutečnou přítomnost Ježíše Krista ve sv. Oltářní bez jakékoliv bližší definice

její; učili mě ceniti si nádheru, důstojnosti a krásy bohoslužby; studovati nejprve bibli všeobecně a později řecký zákon. Mohu-li tak bez neskromnosti říci, připadá mi, že má náboženská výchova byla velice moudrá. Byl jsem zaujat pro náboženství; účastnil jsem se pobožností v nádherných katedrálách a kostelích; bylo mi dovoleno odejít před kázáním; poslouchal jsem dějiny Dr. Neale, alegorie Dr. Wilbeforce a dějiny prvních mučedníků křesťanských. Z ctností na mě nejvíce působila pravdomluvnost, odvaža, počestnost, poslušnost a uctivost. Nemyslím, že jsem miloval Boha vědomě, tím méně jsem se bál v jeho přítomnosti a lekal hrozeb peklem. Uznával jsem jej asi bez jakéhokoliv vzrušení za všeobecnou jakousi otcovskou Přítomnost a Autoritu. Osobu P. Ježíše jsem chápal více z evangelií než-li z duchovní zkušenosti; myslil jsem o Něm v čase minulém a budoucím, zřídka v přítomném.

Vliv otcův na mě byl vždy tak veliký, že se vzdávám naděje jej vylíčiti. Nemyslím, že mě zcela dobře chápal; ale jeho osobnost byla tak ovládací a tak doléhající, že nedostatek pochopení působil zcela nepatrný rozdíl; tvořil a modeloval mé názory v náboženských věcech takovým způsobem, že za jeho života zdálo by se mi bývalo jakýmsi rouháním, mít jiné mínění než jeho. Jisté body v jeho věroučné soustavě mě uváděly tehdy do rozpaků a dosud ještě jsou mi záhadou; proto však nebudily v mé mysli vážnějších otázek týkajících se pevnosti a pravdivosti jeho víry, než-li budí ve mně v přítomné době rozumové obtíže, spojené se zjevením Božím. Byl celkem vysokým anglikánem staré školy; nesmírně miloval důstojnost a nádheru bohoslužby, měl vyvinutý smysl pro

církevní autoritu a pevnou pravověrnost v hlavních základech křesťanské víry. Proto též časem říkával dílem žertem, ale i s velikou dávkou vážnosti, že by mohl býti zcela dobře kanovníkem v nějaké francouzské katedrále; časem recitoval až příliš úzkostlivě každodenně ranní a večerní modlitby církve anglikánské; časem jevil nesmírnou lásku k církevním dějinám a hlubokou znalost jejich jakož i křesťanských liturgií a spisů Otců, časem však zameškovával prováděti své zásady. Na příklad, není zvyku, sahajícího hlouběji kořeny svými do prvotních dob a zřejměji uloženého Knihou obecných modliteb církve biskupské, než je páteční půst; stěží jest nějakého staršího nařízení církevního, pocházejícího z prvotních dob, než ono, jež zakazuje sňatek muži, který již přijal vyšší svěcení; není nic jasnějšího, tak bych býval myslil, mezi spornými otázkami týkajícími se manželství než, zprostit-li se jedna strana manželství, aby mohla znovu uzavřítí sňatek, zprostiti současně závazku i druhou stranu.

Proto nejsem naprosto s to i nyní, vzpomínaje na jeho nadšenou lásku k tomu, co mohu nazvati zásadami církevními, chápati, jak můj otec ospravedlňoval — jak jsem o tom přesvědčen — své chování k těmto třem bodům. Neboť si nevzpomínám, že by se byl kdy v pátek aneb jiný den zdržoval od masa, ačkoli vím, že si odpíral místo toho jiné věci. Nečinil leč z čistě soukromých příčin námitek proti uzavírání sňatků anglikánského duchovenstva aneb biskupů, a vím, že byl toho náhledu, že kdežto vinná strana po prohlášení rozvodu zemským zákonem nesmí při následujícím sňatku žádati církevního požehnání, »nevinná strana« má úplně na vůli tak učinit. Dále nikdy

jsem nerozuměl a dosud nerozumím, kterak si vykládal můj otec slova »Věřím ve svatou Církev obecnou«.

Vím, že z vnější jednoty chtěl vyloučit ony církve křesťanské, které si nečinily nároků na poslušnost biskupskou. Byl na rozpacích, jak ihned budu vyprávět, zda Církev římská připravila se svým vyznáním, které v mnohém považoval za kacířské, o místo v těle Kristově. Přesto však dával na jevo tu největší oblibu a zájem o jisté skupiny východních křesťanů, jejichž nauka byla výslovně zavržena koncily, jež sám uznával za ekumenické.

Dále nikdy ve skutečnosti jsem nechápal jeho chování k takové nauce jako sv. pokání. Teoreticky měl pevně za to, že Ježíš Kristus dal svým apoštolům moc »prohlásit a vyřknout nad kajícím se lidem absoluci a odpuštění hříchů jejich«, a v praxi sám v jisté kritické chvíli mého života doporučil mi, když jsem mu pravil, že bych si přál jíti ke zpovědi, »mlčelivého a učeného« duchovního, jenž by se mi lépe hodil, sám ale, pokud vím, na nikoho nenaléhal, aby tak učinil, a sám nikdy ke zpovědi nešel. Věřil však v moc klíčů, současně se však zdálo, že má zato, vyhledávat tuto úlevu jen tehdy, není-li možno jinými prostředky dosáhnouti duševního klidu, leda by ovšem soudil, což považuji za možné, že tuto moc ve skutečnosti vykonávají veřejné »absoluce«, pronášené při církevních bohoslužbách. Pročež navenek se zdá, že byl toho mínění, že moc udělená s takovou mimořádnou slavností Kristem jeho apoštolům, není ani v nejmenším normálně nutnou pro odpuštění smrtelných, osobních hříchů. Jsem nyní zcela o tom přesvědčen, že můj otec nevěřil o sobě, že by si odporoval — že měl ve skutečnosti zásady, jež

smiřovaly tyto zdánlivé protiklady s vlastní jeho myslí. Nikdy jsem však nezvěděl a ani dosud nevím, které zásady to byly. Neboť, ačkoli nebylo mu nic milejšího, nežli když jeho děti tázaly se ho o radu v náboženských otázkách, ve skutečnosti bázlivé mysli nebyl nikdy zcela přístupným. Měl jsem vždy poněkud strach projevit před ním nevědomost a ještě více vzbudit v něm nevoli. V opravdové obtíži duševní nacházel jsem ho vždy něžného a rozvážného. Přesto jeho intensivní osobnost a jeho takřka pyšná víra působily ve mně nepřetržitě dojem, že by považoval za nesynovské jednání, kdybych jinak soudil nežli on. Výsledek toho byl, že jsem byl často úplně na rozpacích o jeho smýšlení.

Náboženství doma bylo zpestřováno a oživováno otcovou individualitou. I nyní vzpomínám na jeho smysl účelnosti a úplnosti. Ranní a večerní bohoslužby, s počátku v malinké modlitebně linkolnské, kde byl můj otec od mého prvního až oá-tého roku kancléřem, potom v krásné maličké kapli v Lis Escop, Truro, kde byl až do mého třináctého roku biskupem, a konečně v milých kaplích v Lambethu a Addingtonu, když byl povýšen na stolec canterburský — tyto bohoslužby, každá podrobnost z nich, jež byla vymyšlena mým otcem a provedena liturgicky a důstojně, až dosud působí podivným kouzlem na mou mysl a nikdy, myslím, nevymizí z mé paměti.

Jiný způsob, jímž působil můj otec svým vlivem na mé náboženství, byl tento:

V neděli odpoledne chodívali jsme s ním na venkově na procházku, jež trvala asi půldruhé hodiny, při níž šli jsme pomalu, abychom se zotavili. Při těchto vycházkách jeden z nás čítával

nahlas, nebo někdy sám otec čítaval hlasitě z některé nábožné knihy. Nemyslím, že by tyto knihy bývaly vhodně voleny pro rozhled hocha. Při příležitostech těchto byly často čteny básně Georga Herberta a tyto vpravdě zvláštní, učené a důmyslné meditace působily ve mně příležitostně náhlým záchvatem radosti, ale daleko více zpravidla jakousi beznadějnou netrpělivostí. Jindy opět byl předčítán nekonečný život nějakého světce aneb kniha, pojednávající o církevních dějinách, jindy opět kniha děkana Stanleze o svaté zemi. Toliko na jednu věc vzpomínám s pravou pochoutkou. Bylo to v osmdesátých letech, kdy můj otec půl hodiny mě okouzloval při procházce hlasitým čtením mučednictví sv. Perpetuy a jejích družek. Vzpomínám též na nepotlačitelnou posvátnou hrůzu, jakou jsem pocítil, když brzy na to jsem shledal, že to překládal hlasitě a letmo dokonalou angličtinou a bez rozmyšlení z latinských »Acta Martyrum«.

Hned po nedělních vycházkách a někdy i ve všední dny po snídani chodívali jsme do otcovy studovny na čtení bible anebo řeckého zákona. Těžko popsat tato cvičení. Z největší části otec nepřetržitě a skvostně vysvětloval příležitostně kladené otázky, ač část jich přesahovala dosah naší chápavosti, jevě velikou radost, když jsme rozumně odpovídali, a ještě více, kladli-li jsme rozumné otázky sami od sebe, a nespokojenost spíše skličující, když jsme byli neteční aneb nechápaví. To vše krajně povzbuzovalo rozum, bylo v tom tedy vždy cosi působícího napětí. Nyní však myslím, že ona mezera pozůstávala v převládě myšlenkového prvku nad duší. Nedovedu si vzpomenout, že by tato cvičení usnadnila nám milovati

Boha; byla často zajímavá a někdy vyčerpávající. Než při vši úctě k památce otcově nevěřím ani nyní, že by byla rozvinula ve mně duchovní stránku náboženskou. Pro něho při jeho veliké oduševnělosti bylo dosti přirozené, že jeho duše nacházela příjemnou činnost v rozumové učené osnově. Já jsem v tom viděl značný úmysl domnívati se, že intelektualism a řecký zákon jsou pravým jádrem náboženství. Myslím, že pro dítě je dost jiných přirozenějších látek, než jsou rozumové, které mohou vytvořit duchovní život; na př. obrazy spojené s modlitbami, úkony pocty, jako znamení kříže aneb modlitba růžence, symbolické předměty bohoslužebné, jako kříže aneb sochy a pro poučení téměř ustavičné používání poutavých a pěkně malovaných obrazů — to jsou, myslím, lepší stroje na vytváření a rozvinutí duchovního života dítěte nežli metody rozumové. Vzpomínám na př., že zatím co mě básně Georga Herberta obyčejně nudily a dráždily, nacházel jsem opravdové zalíbení v pěkném symbolu »velikonoční holubičky« aneb »oltáře« — t. j. náčrtky, na nichž jednou nebo dvakrát na stránce jsou tiskové verše.

Co se týče mravouky, byl jsem též poněkud uváděn v rozpaky chováním otcovým. Měl vyvinutý smysl pro povinnost poslušnosti a tento smysl, tuším, spíše přemáhající svou přísností, směřoval k tomu, aby zatemnil do jisté míry v mé mysli různé stupně objektivní nepravosti. Dva, tři hříchy jevily se mému dětskému zraku jako nejvýš hříšné — jako lež, krádež a ukrutnost. Všechny ostatní hříchy mimo tyto zdály se mi však prakticky jedny a tytéž. Šplhati po drátěných ohradách, jež ohraničovaly cestu v Lis Escopu, kladením jedné nohy kamkoli, vyjma na

místo, kde dráty prostupovaly vztyčenými tyčkami (můj otec mi vždy nakazoval, abych se neopovážil napínati drát), zdálo se mi skoro zrovna tak hříšným jako se rozčilit, hněvat nebo dopustit se podlosti. Takto, myslím, že v jisté míře nějaké morální ocenění bylo mlhavé, kdežto na opomínutí rozkazu aneb zanedbání jeho v okamžiku zalepujícího podráždění pohlížel otec, jak se zdá, až s příliš velkým hněvem, jako by to bylo promyšlené mravní provinění. Jednou v pozdější době, když jsem byl v Etonu, byl jsem obviněn z těžké ukrutnosti, spáchané na jistém hochu, a měl jsem býti málem vypráskán. Náhodou jsem byl nevinen a nakonec jsem se sám očistil z obvinění po přísném vyšetřování nadučitelově. Ale po tu dobu, kdy jsem byl doma o svátcích, kdy zpráva o mém obvinění se dostala k mému otci, byl jsem takřka na mysli ochromen děsíící atmosférou otcova rozhorlení a naprosto neschopen se bránit, leda slzami a tichou zoufalostí. Přesto po celý ten čas byl jsem si vědom slabé útěchy, věda, že i kdybych byl vinen — a v té tak zmatené době stěží doopravdy jsem věděl, jsem-li vinen či ne — můj otec nemohl by se na mě více hněvat než na př. by učinil, kdybych házel kamením po zlatých rybičkách v jezírku aneb hrál si s prsty při modlitbě.

Takový byl více méně vliv otcův na můj náboženský život. Nedovedu si myslit, jak jsem již pravil, že by mi usnadnil více Boha milovat. Bezpochyby chtěl v mé mysli postavit na pevný základ nevykořenitelný smysl pro vládu mravnosti ve vesmíru, pro děsnou moc, stojící nad jeho jevy, pro přísnou a řádnou důstojnost, s jakou se tato morální moc objeví sama. Sám byl podivu-

hodně něžného srdce a milující, nesmírně toužící po mém dobru, a kdybych to ovšem býval znal, dojemně lačný po mé lásce a důvěře. A přece tato opravdová úzkost o mé dobro do jisté míry zatemnila oheň jeho lásky aneb spíše měla za následek, že působila na mě víc jako žár, než jako světlo. Ovládal mě úplně svou mohutností, a když zemřel, pocítil jsem, jak mi jistý muž, jenž jej znal z vlastní podobné zkušenosti, pravil, jako byl strop se světa vyzdvižen.

§ 3. V soukromé škole v Clevedonu navštěvovali jsme kostel spíše »vysoký« než na jaký jsme byli zvyklí. Byl v něm tmavý svatostánek se železnými a mosaznými dvířky mystického vzhledu; klerus nosil květované štolý a užívali tam gregoriánského zpěvu. Než nemám ani té nejmenší vzpomínky, že bych býval byl ohromen rozdílností nauky od té, již jsem se učil, ačkoli, tuším, byl jsem poněkud naplněn posvátnou hrůzou a zvědavostí pro nepatrné odchylky rituálu a jistě sklíčen jednotlivostmi sborového zpěvu, jehož jsme užívali.

V Etonu znova jsem se ocitl v rodinném akademickém prostředí jasné důstojnosti, krásného zpěvu a nedefinovatelnosti dogmatu a tam, myslím, mělo se mi dostati hlubších dojmů náboženských. Než, pokud to vím, nestalo se tak ani se mnou ani s druhými hochy, které jsem znal. Má konfirmace byla odložena na 1—2 roky, poněvadž jsem byl považován za lhostejného k ní, čímž jsem vsutku byl. Díval jsem se na ni jako na pěknou ceremonii, kterou je podstoupit s vážností, a jež představuje jakési duchovní přijetí do let, a byl jsem vsutku překvapen, když na konečný dotaz otcův, kdy mám býti konfirmován,

ježto většina mých přátel již byla, bylo řečeno, že jsem mohl býti confirmován již před rokem, ale že obřad byl odložen, poněvadž se zdálo, že po něm netoužím. Bylo to, jako by mi byl dán pokyn, abych se konečně uchopil iniciativy. Vyslechl jsem to se slabým pocitem nespravedlnosti, neboť stal jsem se tak navyklým následovat vůdcovství svého otce ve věcech náboženských, že mi nikdy ani nepřipadlo, že bych se mohl v něčem uchopit sám iniciativy.

Ale i confirmace, spojená opravdu s milými a dojemnými hovory otcovými, nezpůsobila ve mně změny. Na přípravu chodil jsem ke svému soukromému učiteli, jenž mi vyprávěl stále a stále jen a hlavně o mravnosti a potřebě býti horlivým. Nemohu se upamatovat, že by toho mnoho řekl o nauce, spíše ji předpokládal. Na př. dáu mi pokyn na zkoušku informačně se zpovídati, ač ani jediné slovo nebylo řečeno o rozhřešení. Taková idea byla mi však naprosto cizí. Odpověděl jsem, že nemám ničeho, co bych si přál vyjevit. Konečně mi bylo předloženo »Osobní náboženství« dr. Goulburna, tlustá a nevábná kniha. Za rok, dva, našel jsem ji opět a shledal, že listy nebyly dosud rozřezány. Celá věc působila na mě tak nepatrným dojmem, že si nemohu ani vzpomenout, co to bylo za biskupa, který vykonával obřad, ač myslím, že to musil býti známý historik dr. Stubbs z Oxfordu.

Jediná jasná epizoda, spojená s mou konfirmací, která zůstala v mé myslí, jest úzkostlivá porada, kterou jsem konal po konfirmaci s třemi svými přáteli, zda totiž by se slušelo odpoledne hráti si v pět anebo nebylo-li by prospěšnějším strávit čas v důstojnějším mlčení. Myslím, že

jsme nebyli ani trochu pokrytci aneb zpupnými. Přáli jsme si činit to, co bylo v té věci správné, a kdyby hra v pět se dala s tím smířít, tím lépe. Rozhodli jsme se hrát si a učinili jsme tak s tváří poněkud zušlechtěnou. Má matka brzy na to dala mi malý stříbrný maltézský kříž, na němž bylo vyryto datum mé confirmace — 26. března 1887. Nosil jsem jej čas na řetízku u hodinek, neboť v Etonu v té době byla malá oposice náboženských entusiastů, později jsem jej ztratil.

V den přijímání byl jsem, myslím, mnohem více dojat. Vše bylo nezvyklé a tajemné; jednou, jedinkrát jenom před tím byl jsem ve svém životě pozorným při bohoslužbě. Nejasně jsem věřil, že vstoupím do užšího spojení se svým božským zákonodárcem, než kdy před tím; a ačkoliv jsem byl sklíčen při myšlence, že v budoucnosti budu se musit lépe chovat, věřil jsem, že mám úmysl tak učinit.

Rovněž vzpomínám na dvě epizody z té doby, spojené s náboženstvím. První z nich byl můj objev v opuštěné věži lambetské, kopie modliteb dr. Kena pro winchesterské studenty, jež cosi připomínaly mé obrazotvornosti, a v nichž můj otec s velkou radostí napsal mé jméno, když jsem ho žádal, mohl-li bych mít tuto knihu. Používal jsem jich ustavičně po několik měsíců, maje, tuším, zálibu v jejich angličtině a jisté, něžné úpravě této knihy. Poté jsem odložil své modlitby docela a chodil jen k přijímání, ač po každé, myslím, s dosti dobrým úmyslem — tak často, jak bylo nutno, abych nevzbudil pozornosti. Druhá epizoda byla zcela nerázovitá pro Eton. Syn jistého evangelického hodnostáře prodělával jakousi náboženskou krizi doma, i dal se do práce s chvá-

lyhodnou horlivostí u svých známých. Byl jsem jedním z nich. Přemluvil mě, abych se spolu se svým přítelem zúčastnil v jeho pokoji četby Písma, spojené s modlitbou. Asi čtyři jiní hoši se shromáždili, i usedli jsme s hrůzou, vyměňující si tajně pohledy, zatím co náš vůdce vykládal. Při zvuku kroků z venku bible zmizely, jakoby kouzelnou mocí, a duchovní cvičení, jak si vzpomínám, zakončena byla po dvou schůzkách náhlým, nepotlačitelným smíchem mého zvláštního přítele. Seděl tu s tváří červenou jako šarlat, slzy mu tekly po tvářích a smích propukal z něho opětovnými výbuchy, zatím co my ostatní jsme se chechtali a střídavě pohlíželi na svého učitele. Myslím, že by celá záležitost bývala mohla býti krajně nezdravou, kdyby aspoň poněkud na nás byla působila. Na štěstí nebylo tomu tak, a my jsme odcházeli se svým nezměněným míněním, že taková horlivost je naprosto špatná a bezcenná.

Náš evangelista nepozbyl však chuti a příští jeho pokus byl ještě vážnější. Dovedl jaksi přemluvit jednoho »starého hochu«, aby se odebral do Etonu a promluvil k domu, který mu udal — lituji, že to musím říci — v přítomnosti správce domu. Bylo to opravdu strašné. Chrlil ze sebe vzrušenou řeč, jež byla ve skutečnosti veřejnou zpovědí vlastních jeho hříchů ze školy. Nedovedu myslet, že bych kdy viděl hochy opravdověji poděšené — ne pokud se týká skutečnosti této historky, nýbrž pro děsící »nezdravou formu«, týkající se veřejného způsobu.

Totéž chování vzhledem k mravnosti jevílo se i jiným způsobem. Bohoslužby v kapli etonské působily skutku velmi málo na náš náboženský směr, byly spíše umělecké, vpravdě akademické,

a představovaly, myslím, jakousi oficiální poctu všemohoucímu Bohu, právě tak, jako potěšení královně, když k nám přišla, anebo když jsme u příležitosti prvního jejího jubilea šli do hradu projevit svou věnost Viktorii. Můžete a nemusíte býti osobně entusiasty, ale konečně jste povinni vzdávati patřičnou úctu. Znova a znova se pokoušel upřímně některý duchovní ředitel vznésti ve svém kázání osobní apel na svědomí svých posluchačů, zvláště pokud se týkalo čistoty. Jeho posluchači většinou neznali však v té příčině žádného společného zákoníku. Hoch může býti v tom ohledu až neuvěřitelně zlý anebo až úzkostlivě vybíravý, aniž se připraví o vážnost svých druhů. Dle etonského zákoníku té doby byla to prostě záležitost osobního vkusu. Něčím nesmíte býti: nesmíte býti špinavci vzhledem ke své osobě, aneb zbabělci, rváči nebo zloději, ale v ostatních věcech můžete voliti sami, jen abyste se nestali hulváty anebo ženskými upejpanci, ať již volíte tak či onak. Proč tyto prosby, pronesené z kazatelny obyčejně s velkou dávkou opravdového zanícení, vypadaly na zevnějšek poněkud absurdně? Autoritativní místa měla o věci své náhledy — my jsme to ovšem věděli — a my jsme měli jiné. Proto tyto ohnivé promluvy nepůsobily na nás nijakým dojmem — od té doby, co byl kazatel pouhým řečníkem — aniž byly provázeny nějakými poznámkami, vyjma snad podotknutím »zdál se býti dnes velice rozrušen«. Slovem, taková vřelost citu ve věci, v níž naše mysl byla úplně rozhodnuta, zdála se nám býti poněkud špatnou formou. V každém případě však nebyla předmětem veřejné rozpravy.

Byl to nedostatek individuálního zaměstnávání se

s duší, na jehož účet bylo možno přičísti tolik zla. Před nedávnem, tuším, učiněny pokusy, aby se do jisté míry zlu odpomohlo. A přece jediná a opravdová odpomoc jest ve skutečnosti nemožná. Dokud nezaujme místa ve velikých protestantských školách cosi podobného obchodnickému systému katolických škol pro povzbuzení soukromé zbožnosti, jako pravidelná zpověď aneb aspoň uznání takové praxe za rozumný způsob úlevy, dokud tedy tyto věci v té či oné formě nezaujmou místo, nedovedu chápat, kterak by veřejné formality náboženské mohly býti něčím více nežli formalitami. A přece jediné zvláštní ochranný prostředek katolické zpovědnice může opravdově uspokojit tuto otázku, o čemž z pravé povahy věci není sporu. Pouze dobrovolný systém zpovědi, jak jej provozují ve školách woodardských, ač lepší než nic, má nevyhnutelné vady.

§ 4. Když jsem opustil Eton a než jsem odešel do Cambridge, pocítil jsem opravdově první dotek osobního náboženství. Byl jsem rok či dva v Londýně a po krátký čas jevil jsem jakýsi zájem o teosofii. Poté náhle jsem byl zcela zaujat a okouzlen hudbou a vznešeností bohoslužby v katedrále sv. Pavla. Hlavní bohoslužby jsou tam, jak prý Gounod řekl, vsutku jedním z nejpůsobivějších úkonů v Evropě. Počal jsem chodit každý týden k přijímání a býval jsem přítomen každému úkonu náboženskému, pokud jsem mohl — někdy na kůru, pozoruje tajemné klávesy a rejstříky, někdy sedě dole v lavici. Nedovedl jsem ani trochu ocenit kázání, ač jsem byl jaksi zamilován do kanovníka Liddona. Hudba byla první a poslední a ona mi otevřela brány, takže po prvé počal jsem zachycovat záblesky duchovního světa.

a můj smysl pro bohoslužbu dále se vyvíjel a byl řízen naprostou vášní, kterou jsem pojal k Short-housově knize »John Inglesant«. Četl jsem ji opět a opět a čítám ji dosud, ač jsem si vědom jejího sklonu k panteismu. Dosud ještě znám z ní z paměti místa, zvláště ono, jež pojednává o osobě našeho Vykupitele. Zdálo se mi, že jsem konečně našel tajemství těch neurčitých náboženských obřadů, jimž jsem se vždy podroboval s bezzájmovou vyrovnaností mysli. Jedno nebo dvě vřelá přátelství pomáhala mi též v onom směru.

§ 5. V Cambridgi vše opět ustoupilo stranou, vyjma náhlý, krátký a silný zájem o swedenborgianism. Potom jsem ztratil veškeren zájem, zanedbával jsem své modlitby, vyjma na čas, kdy můj otec mi dal krásné vydání *Preces Privatae* biskupa Andrewa, napsané v řečtině a latině. Jediná věc, jež zůstala, aby mě v jistém smyslu poutala k nadpřirozenému, byla hudba. Velmi zřídka jsem navštěvoval svou vlastní kapli, ale místo toho nepřetržitě jsem chodil na večerní bohoslužby do kaple královské, jež podobně jako v katedrále sv. Pavla, ale v jiném směru, byly a jsou dosud zcela nevyrovnatelný. Mnohokrát jsem byl přítomen — s jistým nedávným konvertitou, rovněž starým Etoňanem — slavné mši v katolickém kostele, kde jsem později působil jako kněz, než ne učinila na mne žádného dojmu kromě jakéhosi smíšeného pocitu pohrdání a posvátné hrůzy. — Vzpomínám však určitě na příjemný pocit leknutí a povznešení, když při *Asperges* jednoho dne pocítil jsem kapku svěcené vody na tváři. Můj přítel půjčil mi »Zahradu duše«, již jsem mu už nikdy nevrátil. O dvanáct roků později, když jsem byl sám katolíkem, psal jsem mu, připomínaje mu

to a podotknuv, že nyní stala se ona kniha ještě více mou než před tím.

Ovšem můj poměr k náboženství byl opravdu více než umělecký; nepůsobil změny v mé činnosti, udržoval mě však ve styku s věcmi, jež nebyly naprosto z tohoto světa.

Můj vztah k náboženství velmi vhodně osvětluje nepatrné dobrodružství z cesty po Švýcarsku asi v té době. Spolu s jedním bratrem vystupovali jsme na Piz Pal, vrchol v pohorí bernském v Engadinu. Když jsme dospěli vrcholu po velmi namáhavém šplhání, jež trvalo krátce od půlnoci až do 8 hodin ráno nesohodným sněhem, srdce mi náhle vypovědělo službu. Bratr mi dal dávku čisté kořalky, ale poněvadž krátce před tím jsem prodělal v Cambridgi přísný training k vůli odtučnění, nestačila zcela k mému zotavení.

Po 2 hodiny jsem byl vláčen podél horského hřebenu zdánlivě bez vědomí. A vskutku můj bratr pokládal mě větší část té doby za mrtvého. Než, ačkoli se zdálo, že jsem bez vědomí, a na chvíli vskutku tomu tak bylo, byl jsem si úplně vědom, i když mé smysly přestaly pracovat, že umírám. Počal jsem uvažovat, co prvního spatřím z toho nadpřirozeného světa, který se mi sám otvíral, i měl jsem představu, bezpochyby následkem sugesce, způsobené rozsáhlými sněhovými štíty, na něž upřeny byly mé oči, že to bude zjev velkého bílého trůnu. A přece ani na okamžik jsem si nebyl vědom doteku obavy při myšlence, že se setkám s Bohem, ani nejmenšího popudu, abych vykonal akt lítosti za minulý svůj život. Mé náboženství tehdejší bylo povahy tak neosobní a neživotní, že ačkoli jsem nikdy nepochyboval o objektivní pravdě toho, čemu jsem se učil, přece

jsem se Boha nebál ani Ho nemiloval. Necítil jsem smyslu pro zodpovědnost před Ním, aniž cítil pohnutí, máje Ho spatřit. Spokojoval jsem se trpnou věrou, že je skutečně přítomen, ale ani jsem před Ním necouval ani k Němu netoužil s láskou.

A to, tuším, bylo typickým v celém mém chování k náboženství v obyčejném životě. Rozumově jsem přijímal křesťanské Kredo, sotva asi svou vůlí anebo citem. Vyjma okamžiky aneb krátké periody povrobného vzrušení, byl jsem naprosto bez zájmu. Mé náboženství nemělo v sobě jiskry skutečné životnosti. Nejintimnějším přítelem v té době byl mi ve skutečnosti vyslovený dogmatický nevěrec — tuším, jediný, s nímž jsem se setkal — aniž jsem si uvědomil propasti, jež nás dělila a jež budila poplach. Jiný můj přítel, s nímž jsem se občas sešel, byl katolík. Nemyslím však, že by mi kdy bylo napadlo jako vůbec myslitelné, že jeho dogmata mohla by býti něčím jiným než zřejmě absurdními, ač si vzpomínám na své krajní znepokojení jednoho dne, kdy můj přítel ateista, byv povolán za rozhodčího, prohlásil, že připustí-li se křesťanství, jest katolictví jeho jedině možným výkladem. Z největší části však byl jsem zcela lhostejný, utráceje většinu času v hypnotismu, v němž jsem byl obstojně zběhlý. Ani jediná autoritativní osoba, pokud si pamatuji, nečinila nejmenšího pokusu, aby se ve věcech náboženských ke mně přiblížila.

§ 6. A přece — dodnes nevím ještě, proč — rozhodl jsem se státi duchovním. Myslím, že smrt jedné mé sestry v té době přispěla k tomuto rozhodnutí. Ale konečně mám podezření, že mé důvody vznikly hlavně z fakta, že duchovní život se

mi zdál poskytovat zaměstnání nejmenšího odporu. Jsem jist, že jsem nebyl vypočítavý, abych si snad namlouval, že mi mé povolání vzhledem k otci přinese výhody nebo povýšení. Upřímně řečeno, v tom nebylo pro mě pokušení. Myslím však, že z přirozené stránky život ztrávený v církevní domácnosti a pak nedostatek každého jiného zvláštního zájmu, zdál se ukazovat na následování povolání otcova konec konců jako na nejjednodušší rozhuštění problému mé budoucnosti. Věděl jsem rovněž, že mé rozhodnutí způsobí mu neobyčejnou radost a já jsem si vakutku cenil vysoko jeho souhlasu.

Myslím, že jsem si byl jasně všeho toho vědom. Dosud čas od času míval jsem romantické zkušenosti ve věcech duchovních a miloval křečovitě a sentimentálně, aneb se domníval, že miluji Osobu našeho Božského Mistra, jak mi vnukl »John Igle-sant«; měl jsem dosti upřímný úmysl uchopiti se života kněžského srdcem i vůlí a žítí jej co možná nejméně nehodně. Tyto úmysly, jak již jsem pravil, byly vystupňovány prudkými pocity, které jsem zažil při smrti své sestry, a nepatrným vzka-zem, zaslaným mi sestrou s jejího smrtelného lůžka.

Poté se věci poněkud změnily; počal jsem čísti theologické knihy a začal jeviti zájem o ně, zvláště o dogma tehdejší a o církevní historii. Než nikdy ani na okamžik mi nenapadlo, že by snad některá jiná církev nežli anglikánská představovala původní instituci Kristovu. Ani v nejmenším jsem neměl za to, oč později jsem se pokusil, že totiž církev anglikánská jest katolickou Církví v Anglii a Církev římská Církví na pevnině.

Ve skutečnosti si vzpomínám, že jsem podával proti tomu námitky jisté paní anglikánce, která sdílela podobné názory a dle nich i jednala, chodíc na mši sv. do katolické kaple. Římští katolíci, myslil jsem, byli zjevně pokaženi a v rozkladu, ritualisté nakaženi, krajní protestanté křiklouni, výstřední a vulgární. Prostě byl tu jediný možný život náboženský, život klidného venkovského duchovního, s krásnou zahradou, vybraným sborem a střídanou existencí bakalářskou. Sňatek jako vždy zdál se mi zcela nepochopitelný.

§ 7. Na svěcení studoval jsem půldruhého roku s děkanem Vaughanem v Llandaffě. Byl to vskutku jedinečný a vyjimečný muž, a bezpochyby třeba přičítati neobyčejnému kouzlu jeho osobnosti a vysoké oduševnělosti, že můj otec přes různost názorů svých a děkanových rozhodl se světit mě jeho péčí. Myslím, že v jistém směru byl nejpozoruhodnějším kazatelem, jakého jsem kdy slyšel. Psal svá kázání doslovně s ohromnou péčí, niče celý rukopis a počínaje znovu, byl-li přerušen při jeho komposici; a pak je přednášel slovo za slovem z listu s řídkými gesty, vyjma mrštný, nepatrný pohled a téměř bázlivé pohyby hlavy. Angličina jeho byla prostě dokonalá, kterou, jak myslím, možno srovnati pouze s angličtinou Ruskinovou a Newmanovou; jeho hlas byl uhlazený, zahrocený a ohebný jako čepel rapíru; a nade vším jeho osobnost měla jakousi magnetičnost, jež získávala vzdělané jeho posluchače jako hudební tón. Ve svých názorech byl vysloveným evangeliem; dosud mám kdesi několik poznámek, jež jsem napsal pro něho pod jeho vlivem o křtu a večeři Páně, v nichž jakékoliv oblížení s naukou o svátostech jest výslovně vy-

loučeno. A přece jeho víra byla tak zářivě silná, že jeho žáci, ať byly jejich náchylnosti jakékoliv, nebyli si téměř vědomi nedostatku jiných věcí. Pokud jsme stáli pod kouzelnou jeho mocí, nemyslíli jsme, že by mohlo býti něco nutnějšího, nežli láska a oddanost našeho mistra k Bohu.

Též jeho manželka, sestra děkana Stanleaye, byla jinou význačnou osobností v našem životě. Byla to zvláštní stará paní, v obličeji podobná královně Viktorii, jedna z nejdůmyslnějších žen, s nimiž jsem se kdy setkal. Hovořila i psala dopisy skvostně a vtipně, takže bylo pravou pochoutkou dlíti v její společnosti. Když jsme byli tři, čtyři pozváni k obědu na děkanství, porovnávali jsme vždy pozvánky, abychom vítězoslavně zajásali nad rozmanitostí výrazů. Každá pozvánka lišila se zcela od předcházejících a přes to byla oživující. Vzpomínám na klidnou radost děkanovu, když přišel na to, že během vážné jeho nemoci manželka jeho, nedoufajíc v jeho uzdravení, najala si v té době dům, kam by se uchýlila na svá vdovská léta. Vyprávěl nám o tom v její přítomnosti, zatím co její tváře jiskřily humoristickým protestem. »Nikoliv, drahoušku,« pravil děkan ke konci s očima zářícíma jako hvězdy, »vidíte, že jsem přece nezemřel a mám vsutku obavu, že se do toho nového domu přece nepřestěhujete.«

Vedli jsme doopravdy nevinný život, čtouce řecký zákon s děkanem každého jitra, skládající pro něho jednou týdně kázání, hrajíce velikou část doby kopanou a chodíce každodenně na katedrální bohoslužby. Byl to nejnádhernější den mého života, když jsem byl vybrán hráčským klubem za halfbacka proti Cardiffu. Než zde,

přes silný sklon děkanův k evangelictví, doporučovaný jeho okouzující a oduševnělou osobností, zablesklo mi po prvé více katolických názorů a já po prvé ve svém životě počal dávati přednost přijímání před snídáním. Bylo to částečně vlivem zvláštního muže, s nímž jsem se spřátelil. »John Inglesant« počal znovu uplatňovati svou moc, a já cestoval den dva dni tu a tam, abych vyhledal domy, kde bych mohl, jak jsem si v duchu představoval, zřídi ti nějaký ústav podobný ústavu Mikuláše Ferrara v Little Giddingu, z něhož by byly ovšem ženy přísně vyloučeny. Vedli bychom zcela odloučený život na způsob učené samoty; nedovedu se však upamatovati, že by sebezápor v jakékoliv formě měl v něm nějaký význam. Přesto úmysl byl jistě dobrý, neboť hlavním obsahem životním, pokud jsem o něm rozjímal, bylo sesliti spojení našich duší s osobou našeho Pána.

§ 8. Byl jsem ordinován na jáhenství r. 1894 po nezvyklých osamocených exerciích, kdy veškeren náboženský cit po celý téměř týden mě opustil. Exercicie konal jsem v Linkolnu, kde jsem před lety žil jako dítě. Pronajal jsem si několik pokojů ve venkovském záměčku v jednom starém parku asi 4—5 mil od města a rozdělil den tak, jak jsem považoval za přiměřené, věnuje jisté hodiny modlitbě a rozjímaní, recitaci malých hodin, angličtině a duchovnímu cvičení. Ovšem byla to nemožná a nesmyslná věc, abych tak činil. Byl jsem ve stavu napjatého rozčilení, maje před sebou svěcení na kněžství; neznal jsem ničeho, ať již se to týkalo mé vlastní duše, anebo nebezpečného prozkoumání nitra, tím

méně pak znalosti modlitby. Následek toho byla taková myšlenková agonie, na niž dosud nemohu vzpomenouti bez duševní bolesti. Po jeden, dva dni se mi zdálo, že není pravdy v náboženství, že Ježíš Kristus není Bůh, že celý život jest pouhý klam, a já že jsem, když ne z největších hříšníků, tedy jistě jedním z největších bláznů. Dosud vzpomínám na muka adventní neděle. Kráčel jsem v ranním šeru lačný do Linkolnu, přistoupil k přijímání v kathedrále a byl přítomen pozdějším denním bohoslužbám, sedě v šeré lodi jako duše v pekle. Dosud nemohu čísti velebnou kolekту z advent. neděle, jak uvedena je v Knize společných modliteb — valící se věty o »dšlech temnoty« a o »zbrojení světla« — aneb těžkým krokem nesoucí se hymnus »Ejhle! Přichází, sestupuje z oblaků«, bez ozvěny znovu vracející se hrůzy. V těch dnech po prvé jsem spatřil biskupa Kinga — již ohnutého muže s podivuhodným, oduševnělým obličejem, kráčejího rychle a nahnutého do předu na konci průvodu — biskupa, který byl nedávno vyšetřován před církevním soudem mého otce v Lambethu, byv obviněn z ritualismu.

Ku konci exercicií se můj stav poněkud zlepšil. Jakási malá záře víry opět se dostavila, a konečně jsem se vrátil do Addingtonu k ordinaci na jáhenství, ač jsem byl stále zmítán v duši a takřka duševně hysterický.

Ordinace sama mě rozptýlila a prospěla mi. Konal ji můj otec ve farním kostele v Croydonu. Byl jsem vybrán za předčitatele evangelia; kanovník Mason, nedávno zesnulý ředitel pembrokské koleje v Cambridgi, měl neobyčejně vybrané a rozněcující kázání. Mluvil o naukových

člancích církve anglikánské, a hledě nás v tom směru uklidnit, spojil zeměpisné a dogmatické rozpory s jemnou aliterací v letmo prohozenou větou: Přes všechny rozdíly, pravil, jsme přece spojeni v objektivní pravdě. Jedna forma slov a jen jedna jediná jest pronášena dnes v každé diecési — od Carlisle až do Canterbury, od Lincolnu až do Liverpoolu. Při nastávajících vánočních svátcích přísluhoval jsem svému otci při bohoslužbách v kostele addingtonském a nato ihned odebral jsem se na působiště do výhodního Londýna, do misí etonských. Zde po prvé počaly idee anglikánské církve stávat se definitivně mým majetkem. Stalo se to takto:

Za měsíc po ordinaci dostal jsem pozvání, abych se zúčastnil exercicií v Kemsingu blízko Sevenoaxu, jež konal jeden z cowleýských »otců«. Šel jsem ve vysokém kolárku a bílé vázance, cestou pak jsem byl zachvácen bouří. Po prvé jevila se mi křesťanská nauka tak, jak ji kázal otec Maturin, řádnou soustavou. Viděl jsem, kterak jedno řadilo se za druhým, kterak svátosti nutně vyplývaly ze Vtělení, kterak tělo i duch vezmou stejně odplatu od Boha. Kazatel byl neobyčejně výmluvný a hluboký, kázal hodinu po hodině. Chápal se zlomků mých myšlenek, záblesků duchovní zkušenosti, tápání v přítomní, a ukazoval mi celou, stkvoucí, přetvořenou a nezměnnou soustavu, o jejíž existenci jsem neměl tušení. Dotkl se stejně hluboko mého srdce jako mé hlavy, ukazuje mi zcela novým způsobem prameny a důvody vlastní mé přirozenosti. Kázal zvláště o zpovědi, poukazuje na její místo v ekonomii božské. Tomu jsem však zcela přirozeně silně odpíral. Nebyly to striktní exercicie; roz-

mlouval jsem volně odpoledne se dvěma přáteli, snaže se sama přesvědčiti, že zpověď je pouze příležitostným lékem pro toho, kdo cítil jeho potřebu. Než dílo bylo vykonáno, ač jsem o tom zvěděl až teprve za nějaký rok. Od exercicií odložil jsem výslovně touhu učiniti svým ono náboženství, o němž slyšel jsem kázati. Než tu vystoupily přede mnou jisté obtíže. Farnost, do které mě poslal otec, táhla se až na nejzažší obvod města. Bylo patrné, že tu od zpovědi lid odráželi a bohoslužby konány pouze v neděle a středy. Byl to neobyčejně krásný kostel, stavěný Bodleyem podle vzoru anglických kostelů s latinským nápisem, pro věřící zcela nesrozumitelným. Předěšlý vikář, jenž se stal nyní biskupem v Zululandě a jenž byl význačným vysokým anglikánem, byl před krátkou dobou vystřídán kaplanem mého otce — rev. Ct. Clair Donaldsonem, nyní arcibiskupem brisbanským, jehož názory byly mnohem více evangelické. Donaldson byl výtečným pracovníkem. Kluby mužů byly v plném rozvětu a činnost jakéhokoliv druhu — svazky naděje, schůze střídmosti, spolky paní, dětské hry, a především soustavná návštěva domů — zabíraly náš čas. Původní metody anglikánské církve, pocházející od biskupa Cartera, byly však značně modifikovány, denní bohoslužby zrušeny a anglikánské sestry, které předtím působily ve farnosti, byly odeslány. Věřím, že vikář občas zpovídal v sakristii dva, tři přívržence starého systému, ale zcela jistě ani nekázal o zpovědi ani nenabádal nějakým způsobem k praktickému provádění jejímu.

Třebas měl na mě vliv, přec jen idee zaseté v mé mysli otcem Maturinem počaly klíčiti. Zdá-

lo se mi tehdy a i nyní, když pohlížím na to s hlediska anglikánského, jako by jediná naděje dotknouti se opravdově a udržovati život těch, kteří žijí pod tíhou sprostoty a tlaku východního Londýna, spočívala v čemsi, co by mohlo být nazváno materialisací náboženství — míním doplnění úkonů a obrazů — na němž by bylo možno soustřediti náboženský cit. Krajiní určitost zdá se býti nevyhnutelnou a to nejen v jasných a působivých přídavicích bohoslužebných, nýbrž i ve způsobu, jímž blážiti se má jednotlivec k Bohu. Mužské kluby, v nichž hovory náboženské a politické jsou proti pravidlům (jako v našem případě), zuřivá návštěva domů, dětské pantomimy a všeobecná činnost a horlivost jistě tam mají své místo a práci; ale dokud jednotlivec nechápe, kde a jak má vykonati své pokání aneb adoraci nejen pouze jako člen některé kongregace, nýbrž i jako pouhá duše Bohem stvořená a vykoupená, dotud bude vždy zbožnost pouze neurčitá a rozplízlá. Pociťoval jsem to hluboce i tehdy, a ježto duše člověková jest mu bližší nežli každá jiná, počal jsem nahlížeti, že musím započítí sám se sebou.

Výsledek toho byl, že právě před svou ordinací na »kněze« s otcovým souhlasem po prvé vykonal jsem generální úplnou zpověď před jistým duchovním. Byl neobyčejně laskavý a zkušený, ač uložil mi pokání, které mě zaměstnávalo denně půl hodiny až do doby, kdy po 3 měsících přišel jsem znovu k němu. Rozkoš, jež následovala po této zpovědi, je prostě nevypsatelná. Přišel jsem domů v jakési ekstasi.

Mé vysvěcení bylo rovněž pro mě nesmírnou radostí, ač nyní vidím, že v mých pocitech byla

tehdaž značná dávka horečnosti. Šel jsem samot-
ten do addingtonských lesů, hovoře sám k sobě,
že jsem nyní knězem, že mohu činiti jiným to,
co před krátkým časem bylo činěno pro mě. Vrá-
til jsem se do východního Londýna pln nadšení.

§ 9. V té době navázal jsem znovu známost
s kambridžským přítelem, s nímž jsem míval
slovní půtky — nyní novicem řádu oratorianské-
ho — a několikrát jsem ho navštívil. Nedovedu
si mysliti, že by kdy mi vážně napadlo, že jeho
rozumová posice by mohla býti jinou než směř-
nou. Dosud byl velmi příjemným mužem, a ne-
pochybuji, že se jistě velmi snažil, aby zbořil
zeď nedorozumění, jež dělila moji mysl od jeho.
Byl jsem zcela důvěřivý, zcela spokojený a zcela
zatvrzelý. Tak málo jsem se obával jeho vlivu,
že jsem odejel za ním na pobřeží cornwallské, a
ježto jsem tam neměl své vlastní kleriky, vypůj-
čil jsem si od něho jeho řeholní hábit a v jakémsi
radostném rozrušení vystoupil v něm na kazatel-
nu malého farního kostela.

V říjnu 1896 zemřel náhle můj otec, kleče
v kostele při návštěvě Gladstonově v Hawarde-
nu. Byl jsem tehdy dohlížitelem nedělní školy
v etonských misiích, když jsem obdržel telegram,
oznamující mi tuto událost. Na cestě do Hawar-
denu recitoval jsem oné noci jako obyčejně ve-
černí modlitby určené pro ten den a v druhé lek-
ci četl jsem slova: Pane, dovol mi nejprve jíti a
pochovati mého otce, a pak chci Tě následovati.

Následující dny byly plné vážnosti a zármut-
ku. Zdálo se neuvěřitelným, že by můj otec ze-
mřel. Právě tehdy vrátil se z Iraka, kde oplatil
irské protestantské církvi jakousi poloúřední ná-
štěvu. Vypadal plný síly životní. Poslední slova,

která napsal, našel jsem v jeho toaletním pokoji na stole. Byl to koncept dopisu, určeného pro »Times«, týkajícího se papežské buly právě vydané, jež prohlašovala anglikánská svěcení za neplatná. Konal jsem bohoslužbu v kostele hawardenském, dříve než jsme odjeli s rakví do Canterbury, a podal přijímání Gladstonovi. Tělo mého otce leželo v rakvi před oltářem, pokryto týmž černým přískrovem, který, tuším, byl potom položen i na rakev Gladstonovu. Pohřeb byl neobyčejně dojemný. Veliká bouře větrná, déšť a hrom rachotil venku, zatím co jsme vnášeli do katedrály blízko západních dveří tělo prvního arcibiskupa, jež mělo býti první od reformace zde pochováno. Když jsme se vrátili domů, zdálo se mi stále neuvěřitelně, že bychom tu nenalezli téže živé a horlivé osobnosti, jež by nás uvítala, jako když jsme se vraceli do Addingtonu.

Za týden potom moje zdraví náhle a úplně se zhroutilo, i bylo mi doporučeno jeti za týden na zimu do Egypta. Poslední žádost, kterou jsem přednesl svému vikáři, dříve než jsem uslyšel tyto novinky, byla, jak si vzpomínám, ta, abychom zavedli pro budoucnost v kostele denní bohoslužby místo dvakrát týdně, jak tomu bylo dříve. On však myslil, že bude lépe, když je nezavedeme.

II.

Až do smrti otcovy nemyslím, že by nějaká pochybnost, týkající se nároku katolicství, zkřížila mou mysl. Jedenkrát, vzpomínám, v Birdcage Walkr., vracaje se s otcem koňmo zpět do Lambethu, pravil jsem mu náhle, že ve skutečnosti nerozumím větě Credo, »Věřím ve svatou Církev obecnou.« Jsou na př. římsí katolíci částí Církve Kristovy?

Otec chvíli mlčel. Poté pravil, že jedině Bůh určitě ví, kdo jsou v Církvi a kdo ne. Snad může býti, že římsí katolíci zabloudili tak dalece ve své věrouce, že se připravili o místo v Těle Kristově. Byl jsem patrně uspokojen jeho odpovědí, neboť nedovedu si vzpomenout, že bych dále v té době o onom předmětu uvažoval.

Než v šesti týdnech po smrti otcově věc počala se mi jevit v novém světle, a v 5 měsících, které jsem ztrávil na východě, ukázaly se mi po prvé nároky Církve katolické samy. Stalo se takto:

§ 1. Předně myslím, že má spokojenost s církví anglikánskou utrpěla jistý náraz, když jsem poznal, jak ve skutečnosti je církev anglikánská velmi nepatrnou a bezvýznamnou věcí. Cestující Francií a Itálií do Benátek, viděli jsme kostel za kostelem, jichž věřící nevěděli nic o nás nebo o našich nárocích. Byl jsem již dříve často v cizině, než do té doby nikdy jsem se neztotožňoval s oficiální stranou církve anglikánské. Nyní však díval jsem se na vše více stavovskými očima, a ejhle nebyli jsme nikde. Celá ohromná pevnina jako by o naší existenci ničeho nevěděla. Sám o sobě jsem věřil, že jsem kněz, přesto nemohl jsem

toho říci cizincům, aniž bych dříve neoznačil jisté klausule. Přijeli jsme konečně do Luxoru a shledali se tam s obvyklým hotelovým kaplanem.

Občas jsem mu asistoval při bohoslužbách. Než vše bylo tak strašně osamocené a provinciální. Mimo to byl náhodou silně nakloněn k evangelictví, já pak v té příčině jsem měl strašně málo s ním společného. Nesnil o tom, aby se líčil jako »kněz«. (Zahynul s celou svou ordinou při zemětřesení messinském, kde působil jako anglikánský kaplan.)

§ 2. Rostoucí nepokoj dosáhl jednoho dne jistého vrcholu, když jedá koňmo vesnicí sám, čistě z umíněnosti vkročil jsem do malého katolického kostela. Stál mezi hliněnými chalupami. Nebylo zde ovzduší nějaké evropské protekce. Měl zvláštní, nevábny vnitřek. Bylo v něm množství mušelinových a zohýbaných papírů a cetek. Věřím však nyní, že v něm bylo cosi podobného katolické víře, co po prvé mě vzrušilo. Kostel byl patrně rovněž částí vesnického života. Stál na úrovni arabských domů, otevřen, byl úplně podobný každému jinému katolickému kostelu, odezírající od uměleckých jeho nedostatků. Nebyl ani v nejmenším nějakým přívěskem evropského života (jako nějaká indiánská kaučuková lázeň) pro osobní pohodlí a z citu pro rodinný život. I kdyby neměl ani jediného konvertity, vypadal při nejmenším zcela správně. Nemohu říci, že bych uznával výslovně vše to v oné době, než jsem jist, že tu po prvé mně vážně napadlo jako myslitelné, že Řím má pravdu a my ne, a mé pohrdání pro Církev katolickou počalo bráti na sebe jakýsi nádech uctivého strachu. Abych se upevnil, zpřátelil jsem se s koptickým knězem a po svém návratu do Anglie poslal mu dva mosazné svíc-

ny pro jeho oltář. Počal jsem též poněkud rozumovati sám se sebou a s rozvahou upevňovat se ve své anglikánské posici. Když jsem byl v Kairu, byl jsem dvakrát u audience u schismatického koptického patriarchy a psal jsem mu též, žádaje ho, zdali bych mohl býti připuštěn k přijímání v koptických kostelích, touže sebe sama nějakým způsobem ujistit, že nejsme přece jen tak osamoceni, jak by se zdálo. Nedbal jsem ani v nejmenším, zda jsou koptové poskvrněni bludařstvím či ne (neboť bylo tu přísloví o skleněných domech), než o to mi šlo, že my anglikáni zdáli jsme se tak osamělí a provinciální. Jinými slovy, tehdy po prvé počal jsem si býti vědom jakéhosi pudu ke katolické církvi. Národní církev vypadala v cizině uboze. Patriarcha neodpověděl a já jsem odjížděl s jakýmsi mrazením. Když jsem se vracel samotou Jerusalemem a Svatou zemí, můj nepokoj rostl. Zde opět v rodišti křesťanství jsme méně než nic. Je sice pravda, že anglikánský biskup byl ke mně neobyčejně laskav, žádal mě, abych kázal v jeho kapli, daroval mi tenký zlatý kříž (visí nyní na jednom obraze Panny Marie), a vymohl mi dovolení, abych směl sloužit večeři Páně v kapli Abrahamově. A přece ani to mne zvláště neuklidnilo. Neměli jsme dovoleno používatí řeckého oltáře. Stůl byl sem dopraven, pokryt rouchy, jež obstaralo anglikánské »bratrství Svátosti oltářní«. Roztržitý a nešťastný, okukovaný ode dveří zdvořile zvědavými Řeky, sloužil jsem tu cosi, o čem jsem věřil, že je božským tajemstvím, tížen jsa pocitem osamělosti.

Ve všech kostelích bylo tomu zrovna tak. Každá východní heretická nebo schismatická sekta, vůbec představitelná, stanula u oltáře Božího

hrobu, neboť každá při nejmenším měla za sebou úctyhodnost několika staletí, jakýsi druh historické kontinuity. Viděl jsem cizí, prapodivné obřady v Betlémě. Ale církev anglikánská, již jsem byl zvyklý považovat za zdravé jádro zpuchřelého stromu, ta neměla nikde výsad, jak by neeksistovala, anebo lépe, byla uznávána a bylo s ní jednáno od ostatního křesťanstva čistě jako s protestantskou sektou nedávného původu. Abych jaksi sám sebe ujistil, počal jsem nosit svou kleriku veřejně na ulicích ke zděšení několika irských protestantů, s nimiž jsem se seznámil cestou, a při tom současně byl jsem trápen, mysle, že jsem s nimi spojen nábožensky. Měl jsem též jakýsi druh dispute s jedním kramářem, který mi řekl, že třebaš nosím kleriku, měl mě za anglikánského duchovního a nikoli katolického kněze. Byli tu ve společnosti ještě jiní duchovní, s nimiž jsem přijel do Damašku. Dva nebo tři z nich každého jitra před odjezdem vlaku sloužili v jednom stanu bohoslužby. Jeden z nich, jistý Američan, velice pobožný a vážný muž, nejen že venku v sedle říkal své officium, nýbrž nosil s sebou i bohoslužebná roucha, nádobí, svícny a hostie. — S tajnou radostí jsem jich používal. Jsem šťasten, mohu dodat, že i on byl již přijat do Církve katolické a vysvěcen na kněze.

§ 4. V Damašku dostal jsem další ránu. Četl jsem v »Guardianu«, že onen kazatel, jemuž jsem vděčil za veškerou jasnou znalost katolické nauky a který mě nepřímo přivedl k první mé zpovědi, podrobil se Římu. Je mi nemožno popsati hrůzu a úder, který mi způsobila tato zpráva. — Psal jsem mu z Damašku — spatřuje v tom na okamžik jakési polopověřivé, zlé znamení při

myšlenky na jiné obrácení, jež bylo spojeno s tímto místem — dopis, jenž — jsem šťasten, vzpomenuli na to nyní — neobsahoval ani slova trpkého. Nedostal jsem však odpovědi. Později mi řekl, že nevyčítavý tón onoho dopisu přiváděl ho v úžas.

Zde opět oživil můj plán řeholního domu. Nedůvěruje jaksi svým pocitům, které mě počaly opět másti, ujednal jsem s jedním přítelem, že zařízení i ceremonie budou určitě »anglickými«, čímž jsem myslel Karolinskými. »Nebudeme nosit eucharistických rouch, nýbrž řásované rochety a černé šerpy a nebudeme činit nic zvláštního.« — V takové náladě vrátil jsem se do Anglie jako do přístavu pokoje. Zde, to jsem věděl zcela dobře, nebudu trápen denně, ba každou hodinu, samozřejmostí svého osamocení, zde najdu však úplně vhodné prostředí klidu a krásy, po němž jsem toužil. Byl jsem ustanoven výpomocným kurátem v Kemsingu, ve vesnici, kde po prvé byl jsem zasvěcen do myšlenky uspořádaného dogmatu. Bylo stále třeba pro můj zdravotní stav, abych měl lehčí práci.

§ 5. Po jeden rok byl tam neobyčejně šťastný život. Starý kostel byl restaurován s vybraným vkusem, hudba církevní byla vesměm krásná, obřady důstojné a »katolické«; vikářství, kde jsem žil se svým přítelem, byl rozkošný dům a stále plný milých lidí. V této zcela stejnorodé atmosféře můj zmatek zmizel.

Zde to bylo, že po prvé po druhých ekserciciích, konaných otcem Maturinem, můj vikář zavedl pravidelně hřná roucha, v nichž jsme konali ranní bohoslužby s přijímáním každou neděli. Nepoužívali jsme ovšem ani světél ani hos-

tiového chleba při bohoslužbách poledních, vpravdě k vůli názorům jistého šlechtice, jenž, ačkoli byl stařec velice milý a zdvořilý, měl v sobě cosi podobného z ultraprotestantského fanatismu. Často jsem obdivoval jeho neobyčejné sebeovládání, kdykoli přijímal mě s vikářem ve svém krásném, starém domě, lidi, o nichž v srdci byl přesvědčen, že jsou nepřáteli kříže Kristova, a nevědomky spolupracovníky šarlatové ženy římské. Nemíloval jsem tohoto plánu předvádět jednu formu bohoslužby při jedné příležitosti a druhou při druhé, neboť denně vyrůstal jsem v zásadách anglikánských, a bylo mi blahopřáno duchovním londýnským, k němuž jsem chodil čtyřikrát za rok ke zpovědi, pro můj instinkt ke »katolictví«.

Tuším, že to bylo v téže době, kdy spojil jsem tři ritualistické společnosti — »anglickou jednotu kostelní«, »bratrstvo Nejsvětější svátosti« a »spolek všech duší«. Po dobu pobytu v Kemsingu byl jsem velmi šťasten.

Bylo zcela možné, pokud člověk upírá rozhodně svůj zrak k vlastním věcem, věřit, že církev anglická je tím, nač si činí nárok, totiž duchovní matkou Angličana, členem stáda Kristova. Uzávřel jsem několik přátelství, jež, jsem vděčen, že to mohu říci, udržuji až do dneška. Počal jsem se namáhat s kázáním. Velikou část své práce věnoval jsem dětem. Jediné, co mi připomínalo vždy zevnější události, byly příležitostné schůzky duchovenské, které mi připomínaly, že není veškeren svět jedině v Kemsingu, a pak občasné, bodající, krátké články v novinách, oznamující, že ten nebo onen byl přijat do Církve římsko-katolické.

§ 6. Netrvalo to ani rok a zmatky znova se do-

stavily a já nemohu si vzpomenout, kdo je vlastně zavinił. Míval jsem opět tu a tam nepokojné chvílky hlavně po chorálních bohoslužbách, kdy jsem se divil, zda je to vůbec možné, že nemám pravdu a obřad, jehož jsem se účastnil, tak krásný výplod umění a pobožnosti, že není ničím více nežli subjektivním pokusem utvrzovat sebe v právech, jež nám však nepatřila. Na kazatelně byla deska na památku »Tomáše de Hoppe«, předreformačního kněze, i tázal jsem se častěji sama sebe, co asi o všem tom by myslel Sir Tomáš. Než všechny podobné myšlenky jsem považoval za pokušení, zpovídal se z nich jako z hříchů, četl jsem knihy anglikánského směru, všemožně se přičiňoval v jednom nebo ve dvou případech zadržeti kolísající. Domníval jsem se, že se utvrdím, budu-li pohrdavě mluvit o »italských misiích«, fráze, původně mým otcem vymyšlené.

Vzpomínám často na jednu epizodu, ukazující, kolik těch myšlenek v oné době se rojilo v mé mysli. Byl jsem přítomen v západní části katedrály sv. Pavla diamantovému jubileu královninu. Myslím však, že jsem jevil ještě větší zájem o papežského zástupce nežli o vše ostatní. Díval jsem se na něho žádostivě a snažil se uvěřit, že byl dojat tímto divadlem anglikánské církve v plné její slávě. Byl to vskutku pohled budící nadšení, a já patřil dolů s velikým entusiasmem na arcibiskupy a biskupy, shromážděné na schodech s přímými pokrývkami na hlavách. Pověst, že pomýšleli téměř na to vzít si mitry, způsobila přirozeně v kruzích »Church Times« velký rozruch; ale konečně bylo zábavné patřit na ty jejich zářící klobouky rozmanitých druhů. Biskup londýnský, na to se pamtuji, měl nádherný zlatý fez, jenž vypadal skoro

jako mitra, i jásal jsem při vzpomínce, co bude vyprávět ten papeženec, až se vrátí ke svým domýšlivým přátelům. Za dva tři dny později byl jsem potěšen, když mi kterýsi duchovní pravil, že byl vskutku považován v zástupu za řím. kněze.

Dosti divné, že jsem nebyl velice dotčen papežským rozhodnutím o anglikánských svěceních, jež bylo vydáno krátce před tím, než jsem opustil Evropu. Byla to jistě rána, zvláště jak jsem byl ujištěn jedním z anglikánského duchovenstva, který se odebral nabídnouti informaci komisi zasedající v Římě, aby rozhodnutí bylo pro nás příznivé. Na mě však to mnoho nepůsobilo. Byl jsem si vědom jistého pohmožděného pocitu ve své duši, když jsem na onu věc vzpomněl, ale nikdy po celou dobu, co jsem byl anglikánem, nebyl jsem dotčen ani způsobem odsouzení.

V této době po prvé jsem zpovídal jistého hochu etonského, který býval blízko, a jenž se o několik měsíců později stal katolíkem. Vzpomínám, kterak mně rozčilovala myšlenka, že bych mohl býti vyrušen při této funkci, neboť ač se v místě kázalo občas o zpovědi, velmi zřídka se zpověď konávala. Tak díval jsem se ke dveřím kostelním. chvěje se rozčilením, vyslechl zpověď a vrátil se domů s pocitem děsného, ale skvělého zločinu.

§ 7. Konečně jsem se stal vpravdě neklidným. Než i tento neklid, jak jsem již tehdy zpozoroval, spočíval spíše v intuitivní než rozumové oblasti. Ač jsem četl apologetické knihy a posiloval se sbírkou úšklebků od dr. Lithledale, věděl jsem, že všechno to nedotýká se doopravdy sídla mého zmatku. To leží hlouběji než ony. Zmatek vznikl, tuším, hlavně ze dvou pramenů: předně z po-

citu »osamčlosti anglikánské církve«, jejíž zesílila znalost ciziny, a pak z pádného důvodu pro římskou kontinuitu s církví předreformační a dotýčnou slabost naši. Byl jsem znova na tyto věci upamatován v měsíci, kdy jsem působil jako anglikánský kaplan v Cadenabbia. Zde byla ještě jiná okolnost mimo ony, o nichž jsem se zmínil, která směřovala k tomu, aby zvýšila můj neklid. Několik mil od nás byl klášter anglikánských jeptišek, jichž život zevně nebylo prostě možno rozeznat od života katolických řeholnic. O svátcích, o nichž Kniha modliteb nemluví, jako Božského Těla aneb Nanebevzetí, stalo se zvykem, že jistí duchovní z Londýna i okolí chodívali do kláštera na tyto slavnosti; i já jsem tam byl několikrát. Používán tu římský missál se všemi jeho obřady. Na svátek Božského Těla uspořádán byl průvod zcela podle určitých návodů Baldeschiho v každém detailu. V krásné zahradě byl postaven oltář a zpíváno Pange lingua. Tyto jeptišky si nehrály na řeholní život, recitovaly noční officium v noci zcela dle nejpřísnější observance — používajíce ovšem klášterního breviáře — a žily životem modlitby v úplné odloučenosti. Než bylo zcela nemožno sebe přesvědčit, ač jsem se o to pokoušel, že toto prostředí má jakousi podobnost s atmosférou církve anglikánské vůbec. Obecenstvo nebylo připuštěno k těmto úkonům. Občas vedl jsem spor s kaplanem, který právě tak jako jeho nástupce předešel mě do církve katolické, kritizuje jisté maličkosti. Ale jeho odpovědi, dané se značnou učeností — jež měly dokázat, že od té doby, kdy církev anglikánská je katolickou, má právo na všechny katolické výsady — mě neuspokojily. Spíše fakt, že katolické výsady byly zřejmě cizími jejímu cha-

rakteru, zdál se znamenati, že ona není katolic-kou. A jsem jist, že tyto návštěvy téměř více než co jiného, důrazně mluvily k mé mysli o skutečné propasti, dělící mě od katolického křesťanství. Daroval jsem stříbrnou lampu k soše Panny Marie v tomto klášteře (dosud tam visí), snaže se jaksi utvrdit své katolické aspirace.

§ 8. Tak ubíhal čas a můj neklid s ním. Počal jsem rozpoznávat svůj casus. Privil jsem si, že život je příliš šťastný, aby byl užitečný, a jal se činit plány do budoucnosti. V té době naučil jsem se jisté účinnosti při kázání. Účastnil jsem se farních misí a konečně mě požádal diecéšní kanovník, misionář, abych se definitivně připojil k jeho misionářské činnosti. Počal jsem však tehdy mysliti na řeholní život a byl jsem polekán, zvědčv, že v kapli domu canterburského, který jsme si minili vybrati za své bydliště, nesmí býti používáno jiného ceremonálu než jakému jsme navyklí. — Upřímně řečeno, nemyslím, že jsem byl čistý ritualista, ale zdálo se mi samozřejmým, že víra a její výraz mají jíti spolu a že by to byla přílišná námaha hlásati náboženství, kterému scházejí jasné a nerozlučné pomůcky. Rozhodl jsem se tedy přijati pozvání a odebral jsem se do arcibiskupského chrámu za tím účelem. Kanovník byl ke mně velice laskavý a po půlhodinové rozmluvě zcela rozhodný. Bylo mi řečeno, že jsem na takové dílo příliš mladý, i vrátil jsem se do Kemsingu zpět, rozhodnut, že se nabídnou kongregaci Vzkříšení, o jejíž pověsti jsem znova a znova slyšel.

V několika týdnech měl jsem rozmluvu s dr. Gorem (nyní biskupem v Oxfordu) v jeho kanovníckém domě ve Westminsteru a byl jsem definitivně přijat za novice. Dr. Gore byl neobyčejně

laskavý a sympatický. Zdál se chápati mé touhy a já jsem byl hluboce dojat jak jeho chováním, tak i zcela náboženským prostředím jeho domu. Jakoby všechny mé zmatky byly u konce. Byl jsem nesmírně rozrušen a potěšen při vzpomínce na nový život, otvírající se přede mnou, i bylo mi snadněji než kdy jindy jednati se všemi obtížemi římskými, jako s ďábelským pokušením. — Vidím nyní, že moje pozornost byla odvedena na jiné věci, a má obrazotvornost naplněna jinými visemi. Ve skutečnosti nebyl jsem uklidněn. Jakmile jsem však přišel do Birkenheadu na jednoroční život, vedený v odloučenosti od Kongregace, čímž měl počítí můj noviciát, mohu upřímně říci, že od té doby ani jediná myšlenka na opuštění anglikánské církve nezdá se mi myslitelnou. Byl jsem spuštěn s lodí na zcela nové moře. Měl jsem žít, jak žili mnichové před pěti sty roky. Měl jsem uskutečnit, ač způsobem neočekávaným, svůj starý sen blandafský a damašský, měl jsem se obětovat Bohu jednou a pro vždy v nejvyšším povolání, přístupném muži.

III.

§ 1. Nikdy nebude mi možno vyjádřit přiměřeně povinnou vděčnost, kterou jsem zavázán kongregaci Vzkříšení, aneb obdiv, který jsem vždy pociťoval a dosud cítím pro její metodu a jejího ducha. Vše, co možno popsati, je zevnější vzezření jejího života, a poukázat pouze na hlubokou křesťanskou lásku, bratrství a zbožnost panující v ní. Je pravda, že mně nechtějí dovolit, abych opět bydlil s nimi, jak bych tak rád učinil, než jednotlivci jsou všichni neobyčejně přátelští a vskutku taková návštěva mohla by snad býti opravdu pro ně trapnou.

Třeba při tom také jednou připomenouti, že pro anglikána, jenž se má stát katolíkem, je i s hlediska jeho starých přátel jeho konverse věcí zcela odlišnou od opačného procesu. Neboť opustí-li katolík svou Církev, tu ti, od nichž se odloučil, pohlíží na něho jako na takového, který opustil ovčinec Kristův, byv sveden na zcestí. To však ale nikterak neznamena, že by si ho mohla druhá církev přivlastnit. Opustil to, co jeho přátelé považují za jediné Tělo Kristovo. Než stane-li se anglikán katolíkem, dle anglik. teorie všechno to, co vykonal, přenáší se s ním z jedné části církve do druhé. Dle teorie »větвовé« přestěhoval se jedine s jedné větve na druhou. Dle teorie »provinční«, abych užil mladší frazeologie, odpoutal se pouze od Canterbury, nikoli od Církve Kristovy, jak tomu anglikáni rozumějí. Je pravda, že dle jejich smýšlení stal se »schismatikem«. Hůře ještě, zapřel platnost svěcení, jež kdysi přijal. Než je nemožno pro jeho přátele, aby pohlíželi na

něho jako odpadlíka v prostém slova smyslu, a aby ho odsuzovali ti, kteří zřídka kdy osobují si právo tak činit. Jistě bratři mirfieldští nedali nikdy najevo ke mně jakýmkoli způsobem podobnou nespravedlivou nezdvořilost.

Dříve nežli přikročím k jakémusi popisu života, který jsme vedli, musím podotknout, že nebudu ve větším rozsahu popisovat život a reguli než jak ji mohl poznat návštěvník, který bydlil v tomto domě. Každá rodina má svá »tajemství«, svůj poněkud intimní způsob a metody života — nemyslím víc než tento — a nebylo by slušným ani loyálním ode mne, kdybych tak jednal. Vnitřní domácí život, náš poměr vzájemný, tón a prostředky byly, tak se domnívám, zvláště svěží a křesťanské. Mám zato, že v něm musí se vyskytovat stále obtíže, jež jsou nerozlučně spojeny se vzájemnou intimitou tak mnohých a různých povah; o nich však nemám vůbec představy. Vzpomínám pouze na neobyčejnou laskavost a šlechtnost, které se mi dostávalo.

§ 2. Žili jsme ve velikém domě, stojícím ve vlastní zahradě, na vršku kopce, nad údolím calderským. Byl to poněkud začuzený kraj. Kolem bylo vidět malé komíny, ale půda, patřící k domu, chránila nás pocitu stísněnosti aneb stlačení. Zevnější náš život byl přizpůsoben staré řeholní reguli a pokud tomu rozumím, podobal se jakési kombinaci redemptoristů a benediktinů. Několik bratří obíralo se téměř úplně činností studijní, vydáváním liturgických, hymnických, exegetických a náboženských knih, k čemuž posloužit mohla tu velká knihovna, čítající kolem 15.000 svazků. — Ostatní, jichž byla většina, trávili asi půl roku na

modlitbách a při studiu doma a ostatní čas věnovali se činnosti kazatelské a misionářské.

Život náš plynul zcela prostým a praktickým tokem. Vstávali jsme po čtvrt na sedmou a ihned jsme šli do kaple na ranní modlitbu, spojenou se žalmy z Primy a s večeří Páně. O osmé jsme snídali, o čtvrt na devátou jsme recitovali Terci a měli rozjímání. Až do jedné hodiny desíti minut jsme pracovali v knihovně aneb ve svých pokojích; po sextě a suffragiích jsme obědvali. Odpoledne jsme tělocvičili, procházeli se anebo zahradničili, po půl páté říkali jsme Nonu a pak svačili. Pracovali jsme znova až do sedmé, kdy jsme zpívali nešpory. Večeřeli jsme za půl hodiny poté a po malé rekreaci a práci hodinu nebo dvě trávající pomodlili jsme se kompletář a o čtvrt na deset odebrali jsme se do svých pokojů. — V sobotu ráno byla konána kapitula, při níž všichni klečící veřejně vyznávali se ze zevnějších přestupků regule.

Komunní život, když jsem sem přišel po prvé, byl poněkud v přechodném stavu. Bratři pocitovali, že by mělo býti v řízení více přísnosti. V době, kdy jsem je opouštěl, o čtyři leta později, byl patrný značný rozvoj vzhledem k úplnějšímu řádovému charakteru. Na př. postupně rozšiřováno bylo silencium, až konečně trvalo od večerního kompletáře až do oběda příštího dne. Ruční práce určitý počet hodin týdně byla absolutně nařízena. Tloukli jsme uhlí a vozili, čistili si boty a stlali si lůžka. Poslední můj úkol v Mirfieldu byl otesati a postaviti schody v lomu, který patřil k našemu domu. Zde jsem pracoval každé odpoledne a mezi tím přemítal o svých vnitřních obtížích.

Oblek kongregační, který vlastně s počátku

nebyl předepsán, vyvíjel se více méně směrem k hábitu, sestává z kleriky s dvojí náprsenkou, opásané koženým řemenem. Původně i hlava komuny byla všeobecně oslovována »Senior«, ale když Dr. Gore se stal biskupem v Birminghamu a zvolen nový rektor, byl nahrazen tento titul jiným »Superior««. Oslovení »otče«, od něhož s počátku poněkud odráželi, stalo se později takřka všeobecným, ač některým se jeho výraz stále nezamlouval. Tyto změny, po nichž většina, mě v ní počítaje, práhla, nebyly provedeny bez odporu jisté části čítající 3—4 členy. Ač nebylo pozorovati nic, co by se podobalo trpkosti, jeden bratr za každou cenu viděl se nucen přec jen odejti v době výroční obnovy slibu.

Mnohem nesnadnějším jest vyložiti tyto sliby. George Russell zasadil jim více než jednu geniální ránu v »Cornhill Magazine« a i jinde. Měli jsme za to, že se zavazujeme k celibátu pouze do té doby, pokud jsme se nechtěli ženiti. Zhruba řečeno noviciát trval normálně plný jeden rok — od července do července, — po čemž, složil-li novic sliby komuny, učinil profesi. Tato záležela v naprostém slibu zachovávatí reguli komuny 13 měsíců a ve vyjádření rozvážného úmyslu zůstatí v ní doživotně. Profese nebyla tudíž ani v nejmenším povahy pouhého pokusu. Prakticky znamenala životní úmysl, ač bylo postaráno o vyklouznutí z ní, když z některého důvodu stal se život nesnesitelným. Regule sama byla zbudována na slibu chudoby, čistoty a poslušnosti, které byly mezi sebou úplně spojeny. Život byl tudíž méně přísný, nežli z pravidla život katolických řádů, ale mnohem přísnější nežli život takových kongregací, jako jsou oratoriáni.

Bylo nás tehdy asi 14 členů, z nichž všichni byli kněžskými anglikánské církve a vesměs zkušenými v duchovní správě. Neměli jsme bratrů-laiků, ale nutné práce spojené s domácností, jichž jsme sami nevykonávali, konali 3—4 sluhové. Nyní stoupl ovšem počet komuny na 20—30 členů. Rozsáhlá kolej Vzkříšení byla postavena za účelem výchovy obudých mužů ke kněžství. V Leedsu byl otevřen hostinec, v Johannesburgu dům komunní. Byl učiněn též, pokud vím, pokus na zkoušku s bratry-laiky. Též i kaple, tuším, má býti zřízena. Po tu dobu, co jsem tam byl, používali jsme rozsáhlé místnosti v domě, velmi důmyslně a krásně upravené pro bohoslužby. Naše bohoslužba byla vskutku důstojná a zbožná; než ve svém rituálu nepřesahovala obyčejné úrovně anglicko-katolické strany. Užívali jsme rouch zprvu lněných, později, ježto jsem daroval komuně jistý obnos, jali jsme je nahrazovati barevnými rouchy. Používali jsme neobřadně incensu v souhlasu s lambethskými »domněnkami«, a naším kostelním zpěvem z největší části byl zpěv sborový, přizpůsobený knize obecných modliteb, ale bez doprovodu. Upřímně řečeno, nezpívali jsme dobře, ale činili jsme, co jsme mohli, a já nikdy nezapomenu tak lehce na ten pocit krásy a tajemna při našich zpívaných bohoslužbách ranních v neděli. Oltář byl dle schváleného anglického typu. Dva svícny stály na oltáři, dva další na stojkách u záclon a další dva na pilířích. Měli jsme věčnou lampu, které jsem neměl nikdy rád, poněvadž nic nevyznačovala.

§ 3. Nesnadno popsat štěstí, kterého jsem v Mirfieldu zažil. Téměř po celý rok jsem velmi málo kázal a zabýval se takřka výhradně teolo-

gickými studiemi a modlitbou. Můj »novicmistra« byl příjemný a schopný vůdce duší a ačkoli jsem nechodil k němu ke zpovědi, cítil jsem vždy, že by mi mohl a chtěl pomoci. Nějaký čas byl tu mimo mne ještě jiný novic — jistý velice výmluvný a horlivý Irčan, z něhož se vyvíjel neobyčejně schopný misionářský kazatel. Později opustil však komunu a oženil se. Stýkali jsme se spolu dosti dlouho. Nacházel jsem v něm otevřený entusiasmus víry a důvěry v církev anglikánskou (střídající se ovšem s depresiemi), což mě velice uklidňovalo.

Když se blížila doba mé profese, počal jsem poněkud nedůvěřovat své způsobilosti pro tento život. Ne snad proto, že bych byl zmítán obtížemi římskými, neboť ve skutečnosti tyto pominuly. Než následkem jistého rozhodnutí komuny vzhledem ke krisi anglikánské církve jal jsem se domnívat, že můj stav je příliš »pokročilý« než abych byl spokojen v tomto domě. V této době naučil jsem se v praxi uznávat všechna dogmata církve katolické, vyjma dogma o neomylnosti papežské. Studoval a rozbíral jsem Lehmkuhlovu »Morální theologii«, opomíjeje jako k věci nepatřící veškeré oddíly, pojednávající o papeži. — Modlil jsem se pravidelně růženec, vzýval jsem svaté, myslil, že slovo »předpodstatnění« nejlépe vyjadřuje skutečnou přítomnost Pána Ježíše v nejsvětější Svátosti oltářní. Uznával jsem, že pokání je řádným prostředkem k odpuštění smrtelných hříchů po křtu spáchaných. Užíval jsem bez obalu doma slova »mše«. Tyto nauky jsem i zastřeně hlásal a shledal, že tím a jedině tím mohl bych vzbuditi nadšení při kongregaci. Nauky tyto se aspoň řadily kolem úctyhodné osoby Kristovy,

jeiž, pamatuji na lekce »Johna Inglesanta«, snažil jsem se učinit středem svého učení. Vzpomínám na př., kterak jistý rozhorlený vikář pravil, že moje nauka je smíšením romanismu a wesleyanismu — obvinění, které mě naplnilo největším zadostučiněním. Na druhé straně komuna v té době zdála se mi až příliš opatrnou, aby toužila odloučit se od krajní strany v církvi anglikánské; a k té straně jsem nyní náležel. Konec toho byl, že jsem odložil svou profesi na rok, abych se mohl ještě dále zkoumat. Tento rok však odstranil mé obtíže. Nabýval jsem stále větší chuti k misiónářské činnosti a poznával, že můj klidný život v Mirfieldu dal mi sílu, které bych nedosáhl jiným způsobem. Těžko katolíkům tomu uvěřit, ale faktem je, že jako anglikán byl jsem více hodin ve zpovědnici než když jsem se stal katolickým knězem, ačkoli ovšem je to přičísti té okolnosti, že od té doby, co jsem se stal katolíkem, nekonal jsem nikdy řádných misií.

Na př. v jedné londýnské farnosti po misiích asi po čtyři dni spolu s bratrem misionářem měli jsme rozmluvy s lidem, zpovídali a doporučovali: předsevzetí a pravidla životní denně přes 11 hodin. Více než dvě hodiny jsme kázávali ohromnému davu. Tak bylo ovšem po mé profesi. Zdálo se mi, jako by na mne všude čekala ohromná práce. Přicházeli jsme ze svého klidného života se žhavou touhou a nacházeli všude muže a ženy, kteří jako by nás již čekali. Viděli jsme všude konverse, viděli jsme hříšníky, změnčené mocí Boží, děti rozněčené a čisté, lhostejné a změnčené v horlivce a zatvrzelce, kteří se poddávali. Bylo nemožno pochybovati o tom, že milost Boží zde působila, a jestliže církev anglikánská je schopna

k tomu, aby použita byla za nástroj tak čestný, nač dále ještě pochybovat o božském jejím poslání? A když tedy tomu tak bylo, a když jsem tedy našel takovou neobyčejnou radost a inspiraci v životě mirfieldském, proč bych měl dále váhat sám se mu světit?

§ 4. Před mou profesí tázal se mě dr. Gore k velikému mému podivu, nejsem-li v nějakém nebezpečí odpadnout k Římu. Upřímně jsem mu řekl: »Pokud vidím, nikoli«, a v červnu 1901 učinil jsem tento krok bez hluku.

Byl to neobyčejně radostný den. Za tím účelem obdržel jsem novou kleriku, kterou, dosti divné, nosím posud upravenou dle římského střihu. Přijela má matka a byla přítomna v malé místnosti před kaplí. Byl jsem formálně instalován. Má ruka byla líbána bratry; pronesl jsem své sliby a přijal přijímání jako pečeť a záruku stálosti. Odpoledne vyjel jsem si s matkou, jsa v jakési extatické spokojenosti.

Poté opět dal jsem se do práce Myslím, že nejobtížnější část vnější mé činnosti spočívá v porodných rozmanitostech nauky a obřadu, s nimiž jsem se seznamoval. Zpravidla byli jsme ovšem žádáni konati misie jen v těch farnostech, kde přijali prapor naší víry a naše kázání. Avšak krajní strana ritualistická nepohlížela na nás, tudším, s úplnou spokojeností, a to bezpochyby částečně pro postavení dr. Goreho. On byl právem či neprávem ztotožňován s liberální školou anglikánskou. Mělo se za to, že jeho nauka o vtělení je mylná, jeho názory na kriticismus anglikánský byly považovány za nebezpečné. Byl pokládán za výstředního v záležitostech křesťanského socialismu. Vše to mě ovšem částečně trápilo po-

nevadź v těchto třech bodech nebyl jsem vůbec jeho žákem. Ještě krutější zkušenosti jsem však nabyl v méně pokročilých kostelích, v nichž jsem občas kázával, jichž duchovní necítili, že by čistě přechodná přítomnost nějakého »bratra« mohla je nenapravitelně kompromitovat. Tam právě tak jako ve třech kostelích mirfieldských, kamž jsme rádi chodívali v neděli večer, shledal jsem učení a obřady všeho druhu. V jednom kostele nosili pečlivě zpracované štoly, nikoli však roucha, jež by odpovídala nauce. V jiném používali při bohoslužbách rouch, ale jen tehdy, když nebyli přítomni jistí významní protestanté. Učení o skutečné přítomnosti Ježíše Krista v nejsvětější Svátosti bylo důmyslně zahaleno a o pokání bylo referováno jen tak mimochodem a nakvap jako o »svátosti smíření«, aneb výslovně učeno, že jest vyhrazena toliko několika přízní obdařeným lidem při některých malých bohoslužbách spolkových. Třeba ovšem připomenout, že jsme neměli zkušenosti o mnoha jiných rozdílech a myšlenkových školách církve anglikánské, o nichž člověk nemohl nevědět.

Po kratičké zkušenosti bylo snadno takřka při pohledu na duchovního aneb jeho kostel rozeznat skutečnou naukovou úroveň jeho učení. V méně pokročilých místech bylo mým zvykem kázati o lásce Ježíše Krista, aneb o rozkoši pokání nebo o Bohu Otci se vším zápallem, jakého jsem byl schopen, v naději, že tyto pravdy najdou normálního výsledku jednoho dne u těch, kteří je slyšeli. Při jedné příležitosti, když jsem kázal v opatství westminsterském, vložil jsem veškeru energii do pokusu učinit osobu Ježíše Krista středem veškerého náboženství, nechávaje stranou ostatní na-

uky. Nebyl jsem tak odvážný jako jiný člen komuny, který za těchže okolností prohlásil na tomto bohoslužebném místě oltáře za »mrtvé«. Než všechno to bylo velmi neuspokojivé a ponenáhu, ač jsem si toho neuvědomil, počalo znova otřásat mou důvěrou v církev anglikánskou jako učitelkou božskou. Tehdy obyčejně prchal jsem do Mirfieldu zpět, jako do záchranného přístavu. Tam byl aspoň klid a snesitelná jednomyslnost. Můj rozumový útěk před obtíží zdál se mi zcela přesvědčivým. Bylo to následovně:

§ 5. Původně jako »umírněný vysoký anglikán« pokládal jsem za jisté, že církev anglická ve svém odvolávání se a ve své předpokládané podobnosti »původní církvi« jest nejpravověrnější církví křesťanskou, že Řím a Východ na jedné straně pobloudily *per excessum* a rozkolnické církve *per defectum*, tyto pak tím, že pozbyly práva biskupské posloupnosti, že připravily se o místo ve viditelném Těle Kristově. Než tato nauková posice dlouho před tím se pode mnou zhroutila. Předně shledal jsem nemožným věřit, že by téměř po tisíc let sliby Kristovy nebyly plněny — totiž od 5.—6. století až do dobv reformace — a že by korupce po celou tuto dobu hlodala na původní čistotě evangelia. Poznával jsem dále, že v Církvi Kristově musí býti nějaký živý Hlas, který třeba ve skutečnosti ne neomylný, musí alespoň za takový platit — nějaká autoritativní osoba anebo koncil, který by prováděl soud nad novými teoriemi a odpovídal na nové otázky. Je to dosti divné, že jsem se snažil nalézt tento živý hlas v knize *Obecných modliteb* a článků víry — nalézt totiž v nich bezprostředního vykladače vzdálené prvotní a apoštolské víry. Nyní však jsem poznal

marnost podobného pokusu, ježto tyto formuláže mohly býti brány a vskutku byly v úplně rozdílném smyslu: ritualista na příklad shledává, že katechismus Knihy modliteb učí objektivní a skutečné přítomnosti Kristově v nejsvětější Svátosti a nízký anglikán činí si na ni nárok jako na učení receptionistické. Když jsem oln zoufalství patřil na jediný prvek v církvi anglikánské, jenž nese jakousi podobnost s živým Hlasem — rozhodnutí sněmu anglikánského duchovenstva, resoluce všeanglikánských konferencí a výroky biskupů — shledal jsem, že se buďto od sebe odlišovaly anebo odmítaly dáti odpověď, aneb, co jest nejhorší, že odpovídaly způsobem, který jsem nemohl srovnat s tím, o čem jsem byl přesvědčen, že je křesťanskou vírou. Teorie »umírněné církve anglikánské«, pokud mě se týkalo, zhroutila se úplně, i byl jsem nucen, tak se mi zdálo, logicky i tlakem okolností hledat nějakou jinou teorii za základ své víry. Načas našel jsem ji v ritualistické škole a to takto: Položil jsem nyní za premisu, že Církev katolická sestává z třech křesťanských církví, které podržely katolické Kredo a apoštolský úřad kněžský. Hrubě řečeno, tato církev objímala Řím, Moskvu a Canterbury spolu s několika odloučenými církvemi jinými, jako »starokatolíky«, o nichž jsem však věděl velmi málo. Tato »katolická církev« měla tudíž v sobě jakýsi mluvící hlas, mluvila tichým souhlasem. Kde Řím, Moskva a Canterbury souhlasily, v tom byl výslovný hlas Ducha sv., kde se dogmaticky rozcházeły, bylo volné pole pro domněnky. Canterbury mátló se občas ve svém svědectví, než to bylo při nejmenším přípustno jako důkaz, tak jsem se domníval, že nikdy ne-

proneslo pozitivních bludů. (Mimochodem vykládal jsem si 49 článků způsobem vlastním anglickým apologetům.) Pročež, kde mlčelo Canterbury, jeho smýšlení musí býti považováno za smýšlení ostatního »katolického křesťanství«. Byla to teorie velmi výhodná, neboť takto bylo mi možno v praxi zabírat veškeré nauky katolické Církve mimo nauku o papežské neomylnosti a s ní spojené nutnosti vnějšího spojení s Římem. Mohl jsem vycítit, že za mnou stojí tichá tolerance, třebaš ne nutně vyslovená autorita mé vlastní církve, a což bylo mnohem význačnější, autorita Církve Kristovy jako celku.

Uvidíte, že jsem zašel daleko od staré traktátové posice odvolávati se k původní nerozdělené církvi. Naopak, rozdíly nepůsobily na mně rozlišností. Schisma bylo prakticky nemožno, pokud byl podržen apoštolský úřad kněžský a Kredo. Zašel jsem ještě dále od své východolondýnské posice, dle níž jsem tehdy věřil, že církev anglická je zdravým jádrem zpuchřelého stromu. Pročež kdykoli během tohoto pojednání budu mít příležitost znova referovat o této své teorii, která ve skutečnosti mě držela, až se náhle pode mnou zesula — budu ji nazývat »difusivní teorií«. V jejím stínu vzýval jsem svaté, maje jejich obrázky, které jsem sám maloval, se sochou Panny Marie, klaněl se Kristu v jeho Svátosti, a tehdy po prvé počal jsem poznávat skutečného ducha katolického sebezáporu. Kdyby mi jednou byla předložena nauka, za níž stojí autorita církve difusní, býval bych odložil všechny své sklony a přijal ji s celým srdcem.

Na čas byl jsem poněkud znepokojen, kterak si vysvětlit způsob, jímž tato autorita skutečně mlu-

vila k neučenému, jenž nebyl s to prozkoumat, co by bylo a co ne zahrnuto v této teorii, než postupně jsem rozvíjel ideu. Jako neučený římský katolický laik přimkne se k duchovnímu, který uznává autoritu římského papeže a je ve spojení s ním, tak neučený laik církve difusní měl by se přimknout k duchovnímu, který uznává autoritu církve difusní. A to je zcela pravda, že jakmile takoví laici ve skutečnosti tak učinili, v praxi naleznou velmi snesitelnou jednomyslnost.

V jednom z posledních svých bojů roku 1903 navrhl jsem svému superiorovi toto hledisko jakožto možné vyklouznutí. Bylo mi však řečeno, že je to nemožné. Ani tehdy, ani nyní nechápu, proč. Neboť připustí-li se první teorie, její aplikace zdá se býti pouze logickým nebo praktickým závěrem.

§ 6. Bydlil jsem tam téměř po dva roky jako člen komuny se slavnými sliby, v této době byl jsem rok neobyčejně šťastný a důvěřivý — vyjma jednou nebo dvakrát, kdy na chvíli vrátily se náhle staré mé obtíže a pak mě znova opustily — nacházeje, jak jsem již před tím pravil, všude bratrství a přátelství, jehož nelze zcela ocenit. — Dosud ve snách ocitám se někdy znova v Minfieldu, ač díky Bohu nikdy jako anglikán. Jednou, vzpomínám si, byl kardinál Merry del Val ustanoven superiorem a přijímal mé podrobení se komuně, a tu opět byl jsem šťastným a jásal, stoje v knihovně a směje se čistou radostí. Jindy, tudším, byl jsem tam jako katolický kněz a shledal, ač mě a komunu měla od sebe dělit ostýchavost, že tu nebylo žádné. Stáli jsme spolu v síni a vyprávěli jako před čtyřmi roky. A přece nikdy jsem tam po své konversi už nebyl, ač bych je rád navštívil, třeba i bez kardinála. Ale ko-

muna soudí jinak. Tam jsem po prvé jal se pořádat své pobožnosti a pokoušet se o jakési rozjímání a tam mě Bůh hojně odměnil za mé ubohé úsilí. Připravoval mě, jak nyní zcela dobře vidím, na veliké rozhodnutí, které tak brzy poté postavil přede mne.

IV.

§ 1. Bylo to tuším v létě a na podzim r. 1902, kdy jsem počal psáti knihu »Neviditelné světlo«. Několik historek mého nejstaršího bratra vnuklo mi tuto ideu, i dal jsem se do psaní, jakmile jsem měl kdy. Povídky, jež jsou povahy polomystické, fantastické, soustřeďují se kolem muže, kterého nazývám »katolickým knězem«. Často jsem byl dotazován, zda jsem mínil oním mužem katolíka či anglikána. Má jediná odpověď jest, že jsem jím nemínil žádného z nich zvlášť. Má teorie o církvi difusivní vedla mě stále víc a více k tomu, že jsem zapomínal stejně v myšlenkách jako ve svém kázání na nějaký rozdíl mezi tím, co jsem považoval za pouhé rozmanité části mystického Těla Kristova a v knize »Neviditelné světlo« dle toho s rozvahou směřoval jsem k povrchu. Neboť zatím mé obtíže opět se vrátily, takže jsem se nesnažil ani nejnepatrnějším poukázáním označit církev, které patřil můj hrdina. Dnes vidím, že to bylo mnohem důležitější než jsem si byl kdy vědom. Neměl jsem tak svrchované důvěry v církev anglikánskou, jež by přirozeně způsobila, že bych jej byl nazval anglikánem a s ním jako takovým operoval.

Již před sepsáním této knihy, rovněž tak jako i během jejího sepsání, i po něm, zajímal jsem se stále více o mystické linie myšlenky. Odložil jsem stranou kontemplaci o chladném dogmatu a snažil se odíti je teplou skutečností duchovní zkušenosti. I v této knize snažil jsem se spíše ztělesnit dogma nežli je explicitě vyjádřit. Tázali se mne, zda některá z povídek je »pravdivá«.

Neměl jsem na to jiné odpovědi, nežli že kniha sama nečiní si na nic jiného nároku, než aby byla považována za fikci. Myslím, že jsem měl do jisté míry úspěch, vystihnuv rozdíl mezi katolicstvím a anglikánstvím, ježto dosud kupují tuto knihu právě tak katolíci jako anglikáni. — Přesto zcela jistě byl jsem dosud hluboce zaujat anglikánstvím, neboť když jsem psal v knize povídku o modlící se jeptišce před nejsvětější Svátostí, měl jsem na mysli anglikánský klášter, který jsem znal, a bydlil jsem tehdy v kněžském domě sv. Gutberta v Kensingtoně, kde uchovávána je nejsvětější Svátost. Současně však vzpomínám, že jsem byl ve svém nitru dalek toho, abych se provinil proti svému úmyslu. Ne proto, že jsem neměl v té době žádné víry v anglikánské svěcení, nýbrž že jsem nikdy nepocítil, že by jeho zavržení mohlo býti vážnou překážkou mému podrobení se Církvi.

§ 2. Popularita knihy — aneb spíše ty třídy osob, které mají onu knihu rády, resp. nerády — zdá se mi důležitou. Dosud prodává se ve značném množství mezi anglikány a ve velmi nepatrném mezi katolíky. Je ovšem zcela přirozené, že jistý typ anglikánů mohl by se radovat, kroutě hlavou nad mým nezdravým zhoršením literárním i duchovním od té doby, co jsem opustil církev anglikánskou. Než odložím-li stranou tuto polemickou devisi, je pravdou, že anglikáni jako třída dávají této knize mnohem větší přednost než čemukoli jinému, co jsem kdy napsal, zatím co velmi mnozí katolíci, a já s nimi, myslíme, že »Richard Raynal, poustevník«, je mnohem lépe psán a mnohem náboženštěji. Pokud se mne týče, dle pravdy takřka:

intenzivně nemiluji »Neviditelné světlo« s duchovního hlediska. Psal jsem je ve stavu veliké horečnosti a pak ve stavu, jak nyní poznávám, zcela subtilní sentimentality. Snažil jsem se uklidnit v pravdách náboženských a používal proto pozitivního a přesvědčivého tónu, jenž byl však z velké části neupřímným. Velmi pečlivý a uhlazený sloh knihy nejlépe tomu nasvědčuje. Dle mého názoru je to kniha spíše škodlivá a sice v různých směrech, poněvadž obsahuje to, co jsem se snažil pokládati za duchovní intuici a co vlastně není ničím jiným nežli fantasií — kterážto intuice musí býti integrálním prvkem v náboženské zkušenosti. Toto »vidění« anebo lépe osobní živá představa — musí býti spíše způsob duchovní víry nežli prostá víra některé duše, která přijímá pravdu od božské autority. Ovzduší katolické naopak je čímsi, co stojí stranou všeho toho.

Pro katolíky je to téměř lhostejné, zda duše jest si vědoma faktu zjevení a zásad duchovního světa v té míře, aby je mohla učinit viditelnými. Hlavní jádro spočívá v tom, že duše přilne a rozum souhlasí. Ale pro anglikány, jejichž theologie jest v základě nerozumnou a mezi nimiž autority ve skutečnosti není, stává se přirozeným umístiti těžiště spíše do citů a »plést si« tudíž, jak Craigie kdesi praví, »fantasii s duší«. Proto musí být rozum neustále potlačován i ve své vlastní zákonité sféře, vůle pak silně v sebe soustředěna. Proto zůstává jediné citová zkušenost jako cosi reálného, na čemž pracuje duchovost. Moje vlastní, spíše přehnaná nechuť ke knize vznikla, jak mám za to, z odporu proti těm neskutečnostem, mezi nimiž jsem tak dlouho žil.

§ 3. Ačkoli je v tom cosi anachronistického,

rád bych tu vyložil, kterak dovedl jsem zastávat zjevně neuspokojující postavení víry v anglikánské svěcení a přesto s klidnou myslí uvažovat o době, kdy je zavrhnu. Později, když se stala věc vážnou, pravil mi můj superior, že nemůže tomu rozumět; že jsem navenek byl lhostejný k duchovní zkušenosti, že je děsné, uvážím-li, že zapuzuji všechny milosti, jež jsem obdržel a jež mi byly uděleny svátostmi anglické církve. — Upřímně řečeno, já však jsem v tom nenacházel žádného břemene.

Cesta, jak jsem sám si ji vyjádřil, byla tato: Při přijímání milosti jsou dvě věci — fakt a způsob. Fakt jest věcí duchovní intuice, způsob rozumového pojetí. Co se prvního týče — skutečného spojení mezi Ježíšem Kristem a mou duší — připustíme-li je především v okamžicích zvláště slavnostních, neměl jsem a nemám nejmenší pochybnosti. Bez jakéhokoli váhání vždy říkám, že chvíle přijímání v kapli mirfieldské a kdekoli jinde a anglikánská zpověď budou patřit vždy mezi ty nejsvětější v mém životě. Popříti skutečnost toho znamenalo by vskutku oklamat Spasitele a zapudit jeho lásku. Ale způsob je zcela jinou věcí. Dokud jsem byl v církvi anglické, uznával jsem její autoritativní prohlášení, že jsem knězem, a nutně z toho plynoucí důsledek, že milost její ordinace jest skutečně svátostnou. Když jsem se však podrobil Římu, přijal jsem s mnohem větší jistotou, s vnitřním i vnějším souhlasem jeho autoritativní konstatací, že jsem vůbec nikdy knězem nebyl. Nikdy po mně nežádal, abych v tom ohledu odvrhl od sebe aneb prohlásil něco, co bylo rouhavým a absurdním — jak se někdy o něm anglikáni do-

mýšlejí — totiž ďábelskou aneb i klamnou povahu milosti, již Bůh uděluje těm, kteří jsou in bona fide. Při svých zpovědích v církvi anglikánské vzbudil jsem vždy úkon lítosti a přičinil se, jak jsem mohl, abych vyhověl svátosti pokání. Při svých přijímáních pozvedal jsem své srdce k Chlebu života a proto Náš Pán nemohl by býti Odplatitelem těch, kteří hledají, kdyby mě nebyl navštívil. Všechno to, myslím, věděl jsem zcela dobře již dlouho před svým podrobením. A fakt nahoře uvedený, jenž mi byl sdělen, že dělám totiž příliš jemné rozdíly, mne nezmátl. Porozuměl jsem, že šířka vlasu je někdy velkou vzdáleností. O jurisdikci jsem se nikdy nestaral ani jí neznal.

§ 4. V létě roku 1902 pravil jsem na procházce své matce, že jsem měl obtíže římské, ale že tyto opět přešly, a současně jsem jí slíbil, kdyby se vrátily, že jí opět řeknu. Asi někdy mezi touto dobou a vánocemi dostal jsem svému slibu. Nikdy nepocítím dosti vděčnosti, že jsem tak učinil a že má matka přijala mé důvěrné sdělení tak, jak je přijala. Hleděl jsem oba, ji i svého superiora, zpravit o každém kroku procesu, který jsem prodělával, a svěřoval jsem jejich rady papíru. Četl jsem všechny knihy anglikánského směru, tázal se o radu všech žijících autorit, které mi byly navrženy. Má matka i superior jednali se mnou s největší laskavostí a rozvahou. I z podobných důvodů jsem vděčným, že jsem jednal tak, jak jsem jednal, neboť oba dva, když nadešlo mé podrobení, a jak se v takových případech obvykle stává, záplavy potouchlých a úskočných obžalob rozlily se kolem mne, informovali

dopisovatele, že podobné obžaloby jsou zcela nepravdivé.

§ 5. Tuším, že to bylo jistě v říjnu tohoto roku, kdy má muka dostoupila takového stupně, že s dovolením superiorovým napsal jsem vynikajícímu katolickému knězi v záležitosti svých obtíží. (Hned pokusím se ukázat, jaké to byly.) Jeho odpověď mě velmi překvapila. Nyní, kdy onen kněz zemřel mimo Církev katolickou, mě to méně překvapuje. Definoval mi velmi pečlivě nauku o papežské neomylnosti a eksaktní smysl její dle všeobecného přesvědčení církevního a radil mi, abych čekal. Privil mi — což až dosud se mi nepřiřadilo — že ač se zdálo, jako by »minimalisté« zvíťazili co se týče způsobu vyjádření dekretu vatikánského o neomylnosti papežské, »maksimalisté« vyhrávají dosud, a dodal, že ačkoli sám jako »minimalista« cítí se v nitru ospravedlněn, zůstává-li tam, kde je, necítí by se ospravedlněn, kdyby oficiálně přijal někoho do Církve, vyjma na základě nyní převládajícího názoru, t. j. na základě maksimalistických zásad.« Podotkl, že maksimalistické názory jsou pro rozumové osoby nemožny. Praktický závěr tudíž byl, že učiním lépe, zůstanu-li tam, kde jsem. Jedna věta jeho dopisu, tuším, napovídala o objektivní věrolomnosti jeho stanoviska. Žádal jsem ho, aby na mne pamatoval při mši sv., on pak opačně prosil mě, abych na něho při své pamatoval. Po mém přijetí do Církve katolické psal mi znova, táže se mě, jak jsem přemohl obtíží, na niž mi poukázal. Odpověděl jsem mu, že jsem nebyl zastrašen tak vypracovanými distinkcemi od spojení svého s tím, o čem jsem byl přesvědčen, že je Bohem určeno za středisko jednoty, a že jsem prostě při-

jal dekret ve smyslu takovém, v jakém jej pronesla a přijímala sama Církev.

Na krátký čas mě jeho první dopis uklidnil a upokojil a já jsem si přál jen uklidnění. Můj superior podotkl, že se mi nemohlo dostatí lepšího znamení vůle Boží, abych zůstal v té církvi, do níž mě ona postavila. Okolnost, že jsem psal knězi katolickému a obdržel odpověď odrážející, se mi zdála — a představuji si, že i jemu — zřejmým znamením, kde spočívá moje povinnost. Zdála se ukazovat, že i v římské Církvi převládá mnoho odlišných domněnek a že zde není jednoty, po níž jsem pátral. Konečně historie onoho katolického kněze, jeho exkomunikace a smrt mimo Církev ukázaly ovšem, že tomu tak není, a že není dovoleno representovat Církev lidem, kteří překrucují a nepravdivě líčí třebaš bona fide její učení.

Byl jsem znova uklidněn, ale jen velmi krátkou dobu. Téměř bezprostředně po tom vrátily se mé pochybnosti. Měl jsem zamluvená kázání, která mě měla zaměstnávat téměř po celou zimu, a ta již se blížila. Žádal jsem, abych jich byl zproštěn, ale můj superior byl toho náhledu, že bude lépe, když je budu konat. Když nyní pohlížím na to vše zpět, zdá se mi, že aktivní činnost byla by vskutku nejlépe umlčela křik mých ideí.

Kázal jsem asi na dvou misiích a poté se vrátil do Mirfieldu. Na vánoce přijel jsem domů a opět vrátil se do komunv. Při tom jsem byl vskutku bolestně sklíčen. Žádal jsem nedávného konvertitu, později kněze a velkého svého přítele, jenž měl v listopadu bydlet v domě mé matky, aby se za mne modlil, a předložil mu jednu, dvě obtíže, chtěje vědět, co odpoví. Zármutek můj

znova poněkud utichl v ovzduší mirfieldském — byl jsem znova poslán, ač velice nerad, kázati asi na dvoje misie a řídit bohoslužby a promluvy o sv. týdnu v jednom kostele v jižní Anglii. Na Velký pátek kázal jsem o 3 hodinách a na Hod Boží velikonoční večer naposledy stál jsem na anglikánské kazatelně a kázal o zjevení se Pána Ježíše kající Magdaleně. Když jsem sestoupil na poslední schody, myslím, že jsem věděl, co se stane. Poté jsem se vrátil do Mirfieldu, jsa vyčerpán fysicky, duševně i duchovně.

§ 6. Nezdá se mi, že by katoličtí apologeté jako celek v nejmenším byli si vědomí, co musí anglikáni prodělat dříve, než se podrobí Církvi katolické. Nemluví o vnějších útrapách — o ztrátě přátel, důchodu, postavení a třebaš jen toho pouhého pohodlí životního. Takových ztrát byl jsem ušetřen, ač, pravda, opuštění komuny bylo jedno z těch nejpřísnějších zevnějších zkoušek, jež jsem kdy prodělal — políbil jsem dle řeckého způsobu dveře svého pokoje, když jsem jej naposledy opouštěl. Nemyslím však, že jsem přišel o osobní přátelství jednotlivých členů. Dosud občas je vídám a o nich slýchám. Mírně spíše vnitřní boj. Jedno je rázem na každý způsob patrné: duševní bolesti v nesnesitelné míře. Jediná útěcha byla by možná pouze v jakémsi bezcitném kvietismu. Podrobiti se Církvi vypadá na pohled jako odejít z milovaného domácího prostředí, jež vám rozumí, do ohromné bezcitné pustiny, kde na člověka budou výrovat, o jeho opravdovosti pochybovat a jej přezírat. Jistě je to z velké části iluze. Přesto je to poslední citová léčba, nastražená satanem, a myslím, že mu ná-

hodou v jejím nastražování napomáhá nepozornost katolických apologetů.

Dvě epizody, zcela povahou příbuzné, zastřely mi ranní červánky víry. Nebudu jich popisovat, ale v obou případech byla to neopatrná noha, jež uklouzla dobrému a upřímnému katolickému knězi při veřejné přednášce. Dosáhne-li boj duševní jistého stupně, přestává býti duše naprosto logickou. Je spíše velmi citlivou, čímsi bolavým, se všemi žilkami napjatým až ke smrtelným mukám, couvající před nejmenším dotekem, toužící, by s ní zacházely jediné Ruce probodené. A zatím je uchopena drsnýma rukama, odstrčena, a to od člověka, který ničeho z toho nechápe, který žije v jasném světle, k němuž dostává se citlivá duše ze tmy s nevyslovitelným utrpením. Je pak nějaký div, že znova a znova zalézá ubohá do přítmí než aby ještě více trpěla, věříc, že toto polosvětlo, spojené s láskou, musí býti Božskému Srdci bližší nežli žár pouště.

§ 7. Rozumově uvažováno, byly obrysy mých obtíží tyto — vypsals jsem důvody, jež na mě účinně působily, v malé brožůře, kterou jsem vydal brzy po svém podrobení — a týkalo se to zvláště tohoto předmětu, že od října předešlého roku četl jsem stále, vytrvale a rychle, jen kdykoli jsem měl k tomu příležitost. Nyní opět zanechal jsem zcela četby a modliteb.

Předně bylo to všeobecné a co mohu nazvat ideální pojetí plánu Božího. Za druhé byla to skutečná existující fakta kol mě ve světě. — Vezměme prvně druhou část, poněvadž druhá byla časem prvnější, ač neměla té důležitosti pro mé smýšlení. Fakta byla tato: Uznával jsem křesťanství za zjevení Boží. To byla má zásada sa-

mozřejmě, které nemusím nyní hájit. Uznával jsem též bibli za inspirovaný a božsky chráněný dokument událostí zjevení. Přišel jsem však k tomu náhledu, jak jsem již vyložil, že je třeba Církve učící, aby chránila a vykládala křesťanské pravdy každému potomnímu pokolení. Jest pouze mrtvým ono náboženství, jemuž stačí napsané dokumenty. Žijící náboženství musí býti s to přizpůsobit se měnícímu se okolí, aniž by pozbylo své totožnosti. Jedno je proto naprosto jisté — totiž je-li křesťanství, jak tomu věřím, skutečné zjevení, Církev učící musí na každý způsob znáti své vlastní mínění o pokladu svěceném její péči a svrchovanou měrou ve věcech, na nichž závisí spása jejích dítek. Může býti nerozhodnou a dovolit různici se náhledy v otázkách čistě spekulativních. Může na př. dovoliti svým teologům bez jakéhokoli brzdění příti se po staletích ve věci týkající se způsobů, jimiž Bůh jedná, aneb o nejlepších filosofických výrazech pro vyjasnění tajemství, aneb ve věci přesného a jistého vymezení hranic vlastní její moci a způsobu, kterak ji vykonávat. Ve věcech však, které přímo a prakticky dotýkají se duší — tak milost, její řečiště, věci nutné pro spasení a j. — musí nejen znáti své mínění, nýbrž musí býti pevnou v jeho prohlášení a neméně pevnou v umlčení toho, jenž by je chtěl zatemnit aneb nesprávně vykládat.

Tomu však nebylo naprosto v církvi, v níž jsem se nacházel. Byl jsem zřízencem církve, která zdála se neznáti svého vlastního mínění i ve věcech přímo se spásou duše spojených. Bylo mou povinností kázati a prováděti soustavu vykoupení, kterou dal Bůh životem a smrtí Ježíše

Krista a o tomto systému jsem zcela dobře věděl, že je svátostný. A přece, když jsem se rozhlížel kolem po jasném konstatování této soustavy, nenacházel jsem ho. Je pravda, že mnozí jednotlivci učili a uznávali to, čemu jsem učil a co jsem uznával já. Byly společnosti, k nimž jsem patřil — »anglikánská církevní jednota« a »Bratrstvo Nejsv. Svátosti«, jež byly prakticky pevnými v těchto směrech, než nebylo možno říci, že autority mé církve byly stejně jasné. Vezměme jen jeden vitální bod — nauku o pokání. Byl jsem vskutku zde ignorantem, je-li či není dovoleno učit, že pokání je řádným a podstatným zařízením na odpuštění smrtelného hříchu. V praxi všichni biskupové je popírali a několik jich popíralo vůbec moc rozhřešení. Než i když připustíme, že mé názory byly trpěny — čemuž ve skutečnosti v žádném autoritativním směru tak nebylo — fakt, že vzájemně se vylučující názory byly trpěny, ukazoval jasně, že mně v mém názoru nebylo bráněno. Byl jsem při nejlepším poučován o soukromém mínění ve věci, která dosud úředně nebyla definována. Čím jasněji jsem to poznával, tím nemožnějším bylo mi říci, že církev anglická vyžaduje svátostné zpovědi. Způsob, jímž mnozí angličtí duchovní unikají tomuto dilematu, je zcela jednoduchý. Nedovolávají se živého hlasu církve anglické, nýbrž jejích psaných formulářů, které si vykládají souhlasně se svými vlastními názory. Mně však bylo obtížno jednat neupřímně, poněvadž jsem přišel k náhledu, že psaný formulář nemůže býti nikdy rozhodujícím v církvi, v níž možno jej brát ve více smyslech než jednom — jak tomu bezpochyby jest — a autority nejen že nerozhodují,

kteřý je pravý smysl, nýbrž ve skutečnosti trpí smysly, které se vzájemně vylučují. Víc a více počal jsem nahlížet naprostou potřebu živé autority, která může nepřetržitě hlásat nové výklady dřívějších svých slov, které zápasí o prvenství. Církev, která se odvolává pouze ke starým psaným slovům, může býti při nejlepším pouze antikvární společností.

Bylo mi ovšem řečeno, abych se spokojil se svým vlastním výkladem, což však bylo nemožno. Stanovisko mé bylo: Jakmile můj výklad je sporný, nemohu mu učit. Bylo mi poukazováno na dr. Puseye, Koble a j. Odpověděl jsem však, že se nemohu spokojit s autoritou jednotlivců, třebaš vynikajících, neboť byli tu jednotlivci stejně vynikající, kteří zaujmají opačné názory. Jeden, dva rádcové mi pravili, že tyto věci nejsou podstatné, že hlavní fakta křesťanského kředa jsou vším, jež jsou naprosto nutná, a že o nich svědectví anglické církve zní dosti jasně. Má odpověď byla, že tyto body jsou ze všech nejpraktičtější, že se netýkají vzdálených theologických proposit, nýbrž skutečných podrobností křesťanského života. Mohu či nemohu říci penitentům, že jsou vázáni zpovídati se před přijímáním ze svých smrtelných hříchů? To je jen jediný příklad z tak mnoha jiných, neboť na všech stranách vyskytují se tytéž otázky. Viděl jsem kolem sebe církve, která i když byla snášelivou v teorii, byla nesnášelivou v praxi. Dětky její po desetitisících žily a umíraly ve skutečné nevědomosti toho, co dle své víry měl jsem za katolické evangelium — nevědomé ne pouze z nedbalosti, nýbrž následkem úmyslného poučování lidmi, kteří jako já byli plně ově-

ženými služebnicemi jejími — její dítky, které netoužily po ničem tak jako poznat a poslouchat její příkázání a které měly mít příležitost tak činit.

Na druhé straně byla tu Církev římská. Myslím, že jsem slyšel v různých dobách o všech teoretických aneb historických důvodech, jež by mohly býti uvedeny proti jejím nárokům. Prakticky o ně tu neběželo. Její soustava pracovala. Může býti, že pracovala mechanicky a pověrečně, ale byla tu. Vzpomínám, že v soukromém rozhovoru srovnával jsem tyto dvě řevnící mezi sebou soustavy k dvěma různě řízeným ohňům. Anglikánská soustava byla jako nějaký muž, který přikládá zápalku k sesypané hromadě dříví. Kde bylo osobní horlivosti a upřímnosti, plamen iistě vstál, duše se ohřály a ozářily. Než jakmile osobní vliv anebo soukromé »katolické« názory jednotlivého duchovního byly odstraněny, vše bylo opuštěno jako dříve. V římské soustavě bylo tomu zcela opačně. Zde mohla býti ochablost anebo nedostatek zbožnosti, ale na každý způsob oheň hořel zcela bez vlivu jednotlivce, poněvadž topivo bylo udržováno v pořádku. Byl-li kněz katolický nedbalý anebo nebyl, líný anebo laskavý ve svých soukromých názorech, nepůsobilo podstatného rozdílů. Jeho stádo vědělo, čeho nutně třeba ke spasení a jak toho dosáhnout. Nejmenší římskokatolické dítě jasně znalo, kterak možno se smířit s Bohem a dostati milost od něho.

§ 8. Otázka týkala se dále katolictví samotného. Anglická teorie byla prostě zmatená, jakmile jsem na ni patřil s méně provinciálního stanoviska. Neměl jsem pojmu, kdo je právoplat-

ným biskupem, řekněme, v Zanzibaru. Myslil jsem, že to bude záležet hlavně na otázce, které církvi, zda římské anebo anglikánské, podařilo se první přistáti u afrického pobřeží. De fakto jevila se mi jurisdikce jako jakási zbožná hra na dostihy. Věděl jsem zcela dobře, že jsem ve spojení s osobami v Irsku, které podle mých osobních náhledů jsou prostě kacíři a stojí mimo spojení s osobami, které tak dalece, pokud sahá praktické náboženství, věřily výslovně v to, v co jsem věřil sám. Římská teorie byla naopak velmi prostičká: »Jsem ve spojení,« mohl by říci římský katolík se sv. Jeronýmem, »s Tebou, Nejsvětější — to jest se Stolicí Petrovou. Víím, že na této skále byla postavena Církev.« Teorie římská pracovala, anglikánská nikoli.

Tyto úvahy přesto neuklidnily této otázky. Božský Spasitel, tak mi bylo řečeno, mluvil často v tajemstvích. Odmítal rozetnouti uzel přímými a samozřejmými odpověďmi. Může tedy zcela dobře býti, že zlatá niť jeho božského plánu proběhla v těch dnech zmotanými lesy a podrostem, a že rovná silnice je pouze pomníkem lidské netrpělivosti a nedostatku víry.

V těchto otázkách, ač mě předem připravovaly pro Církev katolickou, bylo třeba horlivě čísti. Mimo ně byly ještě jiné, plynoucí z těchto, které potřebovaly vyjasnění. Jak je na př. možno, že dogmata, zavazující nyní, nebyla závaznými před sto lety? Jak se to má s Neposkvrněným Početím — kteréžto dogma, pokud soukromé domněnky se týká, byl jsem zcela hotov vyznati — a papežská neomylnost? A na konec po neštěstném tápání stále jen tu zůstávala palčivá

záležitost Petrových tekstů a patristických jejich komentářů.

§ 9. Stále víc a více přicházel jsem neodolatelně k náhledu, že je možno z veliké spletnosti dějin, filosofie, exegese, přírodního zákona a j., a de fakto z každého jednotlivého způsobu, kterým oznámil Bůh svou vůli — dokázati skoro každou teorii pod sluncem. Materiál, který mě, zcela nepovolaného, nutil takto soudit, byl jako ohromný barevný kaleidoskop. Mohu říci, že hlavní náčrtek byl červený a ostatek nahodile buď modrý, anebo zelený, anebo bílý. Každý člověk, jak jsem poznával, má přirozený sklon k některé teorii a snaží se ji zvoliti. Jistě je možno dokázati práva anglikánství, anebo papežství, aneb židovství, či systému kvakerského. Téměř zoufalý dal jsem se do práce. Jedno počalo se pomalu vynořovati na povrch, totiž, že rozum sám může velmi málo dokázati: Záhada, kterou postavil Bůh přede mne, sestávala z prvků, které ke svému rozluštění potřebovaly nejen hlavy, nýbrž i srdce, obraznosti, intuice. Ve skutečnosti celá povaha lidská měla s ní co činit: Bylo nemožno úplně uniknout lidskému předsudku, ale musil jsem učiniti seč jsem byl. Musím odstoupiti poněkud od lodní plachty a podívat se na tuto záležitost jako na celek, nikoliv schýlen nad ní s měřickou tyčí a hledě dokázati nepostižný etherický celek pouze jedinou schopností své přirozenosti. Na počátku uskutečnil jsem to jen napolo a zaryl pluhem slepě do zmateného bludiště polemických prací.

Působilo by mi lítost, kdybych měl sestaviti úplný soupis všech polemických děl, která jsem přečetl za posledních devíti měsíců svých angli-

kánských dnů. Hltal jsem vše, co jsem kde našel. Četl jsem knihy Dra Gore-ho, Salmonovy o Neomylnosti, Richardsona, Puseye, Rydera, Little-dale-a, Pullera, Darwella Stona, Percivala, Mortimera, Mallocka, Rivingtona. Studoval jsem pečlivě skvostný rukopis o dějinách Alžbětiných, činil si hojně poznámky a především četl jsem Newmanovo »Development« a odpověď Mozley-ovu. Pohlížel jsem na rozmanité otázky u sv. Otců s jakousi zoufalostí, když jsem poznal, že jsem zcela nekompetentním, abych rozhodoval, v čem se velicí scholastikové rozcházel. Musím doznati, že jsem byl zmaten a stál se beznadějným. Nebylo by pro mě lépe zanechat tohoto pátrání v prachu a zůstat klidně tam, kde mě umístila Boží Prozřetelnost? Vždyť konečně nastalo v církvi anglikánské zvláštní obživení katolického života, a já ve své činnosti misionářské měl jsem tu výsadu viděti jeho výsledky. Nebyl by to jakýsi druh hříchu proti Duchu sv., kdybych obrátil se zády k viditelnému, pevnému dílu milosti, pátraje po čemsi, co snad není ničím jiným nežli skvoucím přeludem?

V.

Z hlomozící spousty ideí a autorů tři věci postupně vystupovaly jasně na povrch. První byla myšlenka. Můj superior mi řekl, že se jistě prohřeším pýchou, budu-li se snažit postavit svou domněnku proti názorům takových mužů, jako dr. Puseye anebo Keble — mužů, kteří mě nekonečně převyšují dobrotou, učeností a zkušeností. Vnikli mnohem hlouběji do všech těchto otázek než mohu doufat, že se mi kdy podaří, a přišli k názoru, že nároky Říma nejsou oprávněny a že církev anglikánská za každou cenu jest částí církve Kristovy. A tehdy náhle jasně jsem si byl vědom toho, co jsem před tím pouze tušil, totiž, je-li církev Kristova, jak jsem věřil, Boží Cestou ke spáse vedoucí, že je nemožno, aby naleznutí její bylo věcí bystrosti anebo učenosti. Mimo to chytrý člověk, který má čas na studium, snáze by mohl dosáhnouti spásy nežli člověk bez nadání aneb nemající volné chvíle na přemýšlení. Co pak se týče svatosti mužů jako dr. Puseye, především »Kristus přišel na tento svět, aby spasil hříšníky«. Dva tři texty z Písma zazářily přede mnou: »Cesta pak bude tato,« napsal Isaiáš, »... vykoupení bude po ní kráčet... Pocestní, třebas blázni, nezabloudí na ní...« »Město postavené na kopci,« pravil náš Spasitel, »nemůže býti skryto«. A opět: »Nebudete-li jako maličtí, nemůžete vejít do království nebeského.« A opět jinde: »Děkuji ti, Otče, protože jsi skryl tyto věci před moudrým a rozumným a zjevil si je malým.«

Nemohu vylíčit, jaké potěchy poskytl mi tato

myšlenka. Věděl jsem nyní, že mé rozumové obtíže nejsou jádrem věci a že nemám příčiny ztráceti odvahu, poněvadž jsem věděl, že stojím nepoměrně níže pod těmi, kteří rozsoudili proti mně při, která však počala se jevit pravdivou. Věděl jsem nyní, že pokora a prostota důvodu jsou mnohem důležitějšími nežli patristická učinnost. Pročež více než před tím zatoužil jsem po nich a svěřil se Bohu. Den co den vzbuzoval jsem úkony pokory podle duchovních cvičení sv. Ignáce. Myslím, že následkem prudké reakce byl jsem v jistém nebezpečí upadnouti do kvietismu. Dvě knihy přišly mi však na pomoc, a sice Newmanova »Development« a Mallockova »Doctrine and Doctrinal Disruption«. V posledním stadiu pomohla mi jedna essay P. Carsona — ta, jež pojednává o vzrůstu Církve katolické od jejího zárodečného postavení až do její mužnosti. Snad tento myšlenkový směr více než co jiného rozluštil speciálně mé obtíže. Konečně pozoruhodná kniha Jonesa Spencera »Anglie a sv. Stolic« — napsaná mužem, který je až dosud duchovním anglikánské církve. Tyto knihy, každá svým způsobem, pomáhaly mi ne sice přímo k víře — neboť tato se tvořila nezávisle na rozumové činnosti právě tak, jako dojemové přitažlivosti — ale tím způsobem, že definitivně rozmetaly obtíže, stojící mezi mnou a Římem, jednak i poslední zbytky teorie, která mě až dosud poutala k církvi anglikánské. Nyní teprve ponejprv spatřil jsem jasně svítání jako hory skrze mlhu, obrysy, jež v předešlé kapitole jsem nazval všeobecnými aneb ideálními, názory dvou církví, které se hlásily o mou příslušnost.

§ 2. Předně byl to všeobecný názor církve an-

anglikánské a její poměr ke křesťanství, který, jak jsem již pravil, spočíval nyní úplně na teorii »církve difusivní«. Kniha Mallockova vylíčila předně tuto teorii s naprostou jasností a poté ji zcela zničila. Když jsem skončil pojednání o této otázce, odložil jsem knihu a těžce si oddychl. Věděl jsem a řekl to též i jiným, že nemám již co říci o anglikánství. Zbývala jediná naděje a tu pro sebe považoval jsem za nemožnou, totiž ponořiti se v otázce církevní do jakéhosi pobožného agnosticismu, jenž je útočištěm tak mnohých anglikánských kněží přítomné doby. A kdyby mně nebyly současně ostatní knihy odhalily obrysy Církve katolické, se vši pravděpodobností byl bych snad upadl do agnosticismu a zůstal v něm, utěšuje sebe, jak tak mnozí činí, úvahami o zauzleném stavu círk. dějin a o posit. samozřejmostech, že Bůh zcela jistě je i v anglikánské církvi činný. Nepotřebuji široce vypisovat důkaz Mallockův. Slovem zní takto: Teorie »církve difusivní« učená jest ritualisty základem jejich víry, ale »církev difusivní« zamítá tuto teorii. Řím, Moskva a Canterbury, ač mohou v některých bodech souhlasit, nesouhlasí v tomto. Pročež autorita, na niž implicate se odvolávají, popírá, že by vůbec nějakou autoritou byla. Tudíž celá věc je klamnou.

Žádal jsem před i po svém podrobení Římu o odpověď na tento důkaz, nedostal jsem však nikdy žádné. Jeden učený a horlivý anglikán mohl pouze říci, že je to příliš logické, aby to nebylo pravdivé, a že srdce má své důvody, o nichž hlava ničeho nezná.

Jal jsem se obracet znova s větší nadějí ke knihám konstruktivním. V díle Jonese Spencera na-

šel jsem uspořádanou systemisaci důkazu, která mi velice napomáhala k vyjasnění myšlenek. — V essayi O. Carsona našel jsem jakousi brilantní variaci na veliké téma Newmanovo. Byl to však »Rozvoj nauky«, jenž jako kouzelník odvál poslední vznášející se mlhy a ukázal mi světlo Boží v jeho síle a kráse.

§ 3. Konečně a to nejvyšší měrou uspokojila mě vzhledem k pozitivním nárokům Říma četba Písma. Přátelé se všech stran mi říkali, abych studoval Psané Slovo Boží, a vskutku byla to nejlepší rada, kterou mi mohli dát. Neboť obě strany, já i oni, uznávali jsme Písmo za inspirované dílo Boží. Oni v Písmě sv., vykládaném tím, co pokládali za církev, nacházeli podepření svých názorů. Já od té doby, co jsem ztratil víru v církev, k níž jsem přináležel, aneb lépe řečeno, od té doby, kdy jsem marně čekal od církve nějaký pozitivní výklad vůbec, ničeho jsem neopomíjel jediné Písmo. Mohl jsem čísti věčně polemická díla, přece by se mi nepodařilo nikdy objeviti bludy, jež mohly se vyskytovat na obou stranách. Bylo tedy lépe obrátit se k těmto spisům, v nichž zřejmě nebylo bludů. A tak opět vrátil jsem se k Novému zákonu, snaže se v něm nalézt nějakou nit, která by vše spojovala, nějakou živou autoritu, na níž by samé Písmo ukazovalo, jež by především dosvědčovala nároky oné autority, která z logických i lidských důvodů zdála se mi nejpevnější ze všech nároků v křesťanství — nárok totiž držitele Stolicе Petrovy, že jest učitelem a Pánem všech křesťanů. Právil jsem ovšem již dříve, že jsem našel v Novém zákoně, co jsem najítí doufal, že jsem uvnitř již uznal nároky Říma, a pročť nutil sebe ke konklusi, že

Písmo musí je též podporovat. Byl jsem vyzván, abych se znova obrátil k teologům o výklad Písma — znova zpět k té opravdové zauzlenině svědectví, která celkem zdála se mi podporovati posici Petrovu a kterou krátce před tím na radu druhých měl jsem opustit v zájmu vlastního Slova Božího. Než co jsem měl učinit než poctivě pokusit se vyzkoušet s pomocí božské autority tento jediný nárok, jenž jediný v celém křesťanství zdál se mi pevným, rozumným, historickým, praktickým, uspokojivým a z pravé povahy případu vnitřně nutným?

Nuže, nepotřebuji dokládat, že jsem našel zde tento nárok zřejměji a snadněji než bych mohl nalézt mnoho jiných nauk, které nicméně jsem uznal na základě autority Písma. Dogma, jako Nejvyšší Trojice, svátosti, jako biřmování, zřízení taková, jako biskupství — vše to může právě tak anglikán jako katolík nalézt v Písmě, jen když do něho se ponoří. Ale nároky Peterské nepotřebují hloubání v nitru jeho: leží na povrchu hladiny jeho jako veliký, zářící klenot, jen když si člověk setře s očí protikatolickou zaujatost. »Základní princip« prohlašuje, že na »Kefas« postaví Církev svou: Dobrý Pastýř poroučí témuž Petrovi, který, zdálo by se, že se připravil o veškeré právo na svého Pána, aby »pásl ovce jeho«. »Dveře« dávají Petrovi »klíče«. Celkem našel jsem v Písmě 29 míst — od té doby našel jsem ještě několik — v nichž obsažena je zcela jistě výsada Petrova. a ani jednoho, které by jeho poslání odporovalo aneb nebvlo s ním slučitelné. Uveřejnil jsem je v malé brožurce brzy po mém podrobení.

Není možno ovšem prstem ukázat na ten nebo

onen důvod jako jediný, který mě na konec přesvědčil. Ostatně nebyl to ani důvod, jež mě přesvědčil, ani vzrušení citové, které mě k tomu dohnalo. Byla to spíše veškerá moje bytost, vedená násilně Duchem Božím na výhodné místo, odkud mohl jsem se rozhlédnout a vidět věci, jak ve skutečnosti vyhlíží. Kniha Newmanova však mi ukázala na tato fakta, vedla můj zrak od jednoho bodu k druhému a ukázala mi, kterak ta celá slavná stavba stojí na neochvějném základě Evangelia a kterak vysoko vypíná se k nebi.

§ 4. Abych změnil obrazné řčení, poznal jsem tu mystickou nevěstu Kristovu, vyrůstající věky z dětství do jinošství, rostoucí moudrostí i postavou, nepřidávající, ale rozvinující své vědomosti, sílící své údy a rozpínající své ruce, měnící ovšem svůj vzhled a svůj jazyk — užívající dnes těch, zítřka oněch lidských slov, aby lépe a lépe vyjádřila svou mysl, vynášející ze svých pokladů nové i staré věci, které ale od počátku patřily jí, obývané Duchem svého Snoubence a trpící jako On trpěl.

I ona byla zrazována a křižována, »denně umírající« jako její velký Pán, zapírána, posmívána, pohrdána; dítko bože a znající žal; nepravdivě vyličovaná, nesprávně vykládaná, se smrtí zápasící; zbavena svých rouch a přece jako královská dcera, kterou ve skutečnosti jest, »všechna slavná«; i mrtvá, tak zdálo se časem, ale jako její přirozený Předobraz, stále spojena s Božstvím — v hrobě odpočívající, světskou mocí ohraďená a přece vždy znova o velikonocích vstávající, duchová a nadsmyslná; procházející dveřmi, které lidé považovali za věčně zavřené, prostírající ke svým tajemným hodům ve vyšších po-

kojích a na březích mořských; nade vším pak vystupující navždy nad oblaka a přebývající v nebeských prostorách s Ním, jenž jest jejím Ženichem a jejím Bohem.

Obtíž za obtíží se rozplývala, jakmile jsem jí pohlédl do tváře. Věděl jsem nyní, proč musil se měnit její vnější vzhled, a proč to dítě, zabalené do plenek v katakombách, musilo vypadati zcela rozdílným od vládnoucí matky a paní chrámů, Královny světa. Věděl jsem nyní, proč i její zřízení musilo se jeviti změněným: proč ty údy, které zprvu pohybovaly se křečovitě a nemotorně, musily býti, jakmile vzrostla její sfla, víc a více kontrolovány viditelnou Hlavou; proč její dětské posunky prvních koncílů musily ponenáhlu přecházeti v jasný hlas, vycházející ze rtů; proč ty neuspořádané, v ní dřímající vědomosti prvních století musily nabýti určitého výrazu, jakmile naučila se k lidu mluvit to, co znala od počátku; proč postupně počala hlásati a hlásá i za našich dnů zásadu, dle níž jednala od počátku — že totiž ve věcech, týkajících se životního obsahu jejího poselství, ve výročí její Hlavy, jest chráněna Duchem Pravdy, který prvně vytvořil její tělo v lůně lidské rasy. Neboť v tom tkví nevyhnutelný nárok, který si Církev, jež o sobě vyznává, že zastupuje Zjevení, musí činiti v dlouhém toku svého trvání.

Nepravím, že všechny obtíže zmizely najednou. Nikoliv. A de facto myslím, že není žijícího katolíka, který by se odvážil tvrditi, že nemá i nyní obtíží; ale »desetkrát tisíc obtíží nečiní jedné pochybnosti«. Povždy zůstanou věčně staré záhady tříchu a svobodné vůle; pro toho však, který popatřil jednou plně do očí této velké Matky, ne-

jsou tyto problémy ničím. Ona je zná, i když my ji
jich neznáme; zná i když nepraví, že je zná; ne-
boť v ní kdesi hluboko v tom velkém srdci jejím
leží skrytá pravá moudrost Boha samého. A veš-
keré toto veliké vidění po prvé spatřil jsem vypl-
něno v tom, co jsem navykl si jmenovati Církví
římskou. Obrátil jsem se a popatřil poznovu na
církev anglickou, s níž stala se podivuhodná změ-
na. Ne snad že by již nebyla milování hodnou.
Miluji ji dosud, jak ji může milovati neuspo-
kojený lidský přítel. Má na sta předností,
uhlazenou mluvu a romantickou mysl; rozkošná
vůně vznáší se kol ní; byla nekonečně tklivá a ci-
tuplná; má tu výhodu, že přebývá v přítomné své
vlastní neurčitosti, ve slavných domech, třebaš
ne od ní postavených; má jistý něžný způsob, roz-
tomilou formu svého vyjádřování; její hudba a
její jazyk dosud zdá se mi neobyčejně krásným;
a především jest kojící matkou mnoha mých nej-
lepších přátel a více než třicet roků vychovávala
a kojila i mě se shovívavou laskavostí. Nebyl
jsem za to vše nevděčný, ale stalo se mi zcela
nemožným, abych ji nadále ctil zase jako bož-
skou paní své duše. Je pravda, že mě živila nej-
lepší stravou, kterou měla, a že Náš Pán dopro-
vázal tyto dary lepšími svými; ukazovala mi spíše
na Něho nežli na sebe. Než vše to neučinilo ji mojí
královnou, ani jen matkou; a ve skuteč-
nosti i v jiných věcech mě zklamala, třebaš
ne vlastní vinou, ale spíše následkem svého nezdaře-
ného narození a své povahy. Kdykoliv jsem jí
dával otázky, týkající se opravdového života,
který jsem vedl pod její ochranou, nedávala
mi odpovědi. Říkala mi, abych jen stále ležel a
miloval ji, což však mi nestačilo. Duše nemůže

věčně spokojiti se laskavostí a konejšivým bzučením a zpíváním hymnů. V takové svobodě je nesnesitelnější otroctví než v nejtěžších okovech. Nepřál jsem si jíti touto cestou a to z vlastní své vůle: přál jsem si poznati cestu, po níž přál si Bůh, abych kráčet. Nepřál jsem si svobody, abych mohl změnití svůj pojem o pravdě: potřeboval jsem spíše pravdy, která by mě sama osvobodila. Nepřál jsem si široké cesty příjemnosti, ale úzké Cesty, jež jest Pravda a Život. A pro vše to neznala pomoci.

Tu stály, na jedné straně má stará paní, cituplná a milující, činící si na mě jako svého služebníka nároky každou páskou lidskou, na druhé pak v záři prudkého světla nevěsta Kristova, panující a velitelská, ale s takovým pohledem ve svých očích a s úsměvem na rtech, jenž mohl jedině pocházeti z nebeského zjevu, činící si nároky na mě, ne proto, že by snad do té doby pro mě něco učinila, ne proto, že jsem Angličanem, který miloval anglické cesty — nýbrž prostě a jedině proto, že jsem byl dítětem Božím, a poněvadž jí řekl On: »Vezmi toto dítě a ošetřuj je pro Mě a já odplatím tobě«; poněvadž zkrátka a dobře byla Jeho Nevěstou a já Jeho synem.

Kdybych při této volbě býval váhal a obrátil se zády k té, již jsem poznal a si zamiloval, abych dal přednost oné, již jsem až dosud znal a bál se pouze na dálku, vím, že bych býval propadl bez stínu pochybnosti odsouzení, jež pronesl Pán: »Neopustí-li člověk otce a matku a vše, co má, nemůže býti mojim učedníkem.« Odebral jsem se proto ke svému superiorovi na počátku léta, vložil mu stav své mysli a dostal od něho dovolení, abych směl domů k matce na několik měsíců.

VI.

§ 1. Přišel jsem domů ve stavu velmi divném a neuspokojivém. Nemám v úmyslu veřejně rozebírat tyto symptomy, ale slovem byl jsem po stránce duchovní zcela vyčerpán. Bylo mi však nyní naprosto jasno, pokud jsem mohl rozumově nahlédnouti, že mé podrobení stalo se povinností. Oznámil jsem to též své matce, před níž od počátku neměl jsem tajemství. Jak si přála, zůstal jsem doma, tuším, až do konce května, abych si popřál času a energie k reakci, kdyby se dostavila. Občas slavil jsem dosud večeri Páně v malé domácí kapli z důvodů, které jsem již vyložil; ale se souhlasem svého superiora odmítal jsem veškerá pozvání na kázání, odpovídaje, že v přítomnosti jsou mé plány nerozhodnuty. Tomu ovšem skutečně tak bylo, poněvadž jsem značně důvěřoval mínění superiorovu a matčinu, popřátí možnosti změny duševní. Formálně byl jsem dosud údem kongregace Vzkříšení, recitoval pravidelně officium a zachovával ostatní podrobnosti regule, jež byly pro mne závaznými. Řekl jsem ovšem několika důvěrným svým přátelům o tom, co podle mého mínění se asi stane.

§ 2. Zmínil jsem se dříve o jistém rukopise, pojednávajícím o dnech Alžbětiných v církvi anglikánské. Kniha vzbudila můj zájem, i počal jsem uvažovati, zda bych neměl na tomto podkladě napsati jakýsi druh historické novely, což by mi sloužilo za pojistnou záklopku. Výsledek byl, že jsem se dal do práce díla, které vyšlo později pod názvem »Čí autoritou?«. Je zvláštní, jak jsem se stal rozrušeným. Pracoval jsem každodenně devět nebo

deset hodin, buď píše, neb čta, aneb dělá si poznámky z každé historické knihy a brožury, která mi přišla do rukou. Shledával jsem články ve sbornících, jednotlivé sentence v jistých essayích, které jsem zpracoval v jakýsi materiál, z něhož vyrůstala má kniha. Na počátku září byla novela ze tří čtvrtin hotova. Později jsem provedl na ni velice mnoho oprav. Je příliš dlouhá, spíše sentimentální, přeplněná dějepisnými podrobnostmi. Především pak myšlenkové ovzduší, v ní líčené, je o sto let napřed než má býti. Až do dnů Karolínských nemyslili a necítili lidé tak, jak jsem znázornil jejich myšlení a citění za vlády Alžbětiny. Ve dvou bodech pouze jsem s knihou spokojen: jistá, příjemná svěžest dle mého mínění ji ovanuje a pak dosud neobjevil jsem v ní jediného histor. omylu. Byl jsem až nesmyslně pečliv v podrobnostech, které vzhledem k celkové historické pravdě mohl jsem zcela dobře opominouti. Tato práce, tuším, byla neobyčejně dobrou pojistnou záklopkou pro můj duševní stav, a kdybych byl ji nenašel, nevím, co by se bylo stalo. Stále více spělo mé rozhodnutí k vyjasnění. V jedné knize za druhou nacházel jsem staré obrysy církve anglické, planoucí vzhůru, iako linie zhořelých základů, vyčnívající z trávy za horkého léta. Počal jsem se víc a více diviti, kterak pro všechno na světě mohl jsem si jen v duchu mysliti, že církev anglikánská podržela tentýž život jako stará církev anglická. Minulá leta tvrdil jsem slavnostně o sobě, že sloužím mši, a že oběť mše jest naukou, kterou předkládá církev anglická; a tu za dnů Alžbětiných byli kněží úštváni k smrti za zločin, že činili to, co jsem o sobě tvrdil, že činím. Měl jsem za to, že naše dřevěné stoly,

sloužící k večeři Páně, jsou oltáře, a tu vidím, že za časů Tudorových byly staré kameny oltářní zhanobeny a potupeny úmyslně zřizenci církve, k níž dle jména dosud jsem patřil a že nahrazeny byly dřevěnými stoly. Věci, které mi byly v Mirfieldu drahými — roucha, kříže, růžence — za dnů Alžbětiných byly odsuzovány jako »pověřivé amulety« a »hračky«. Můj podiv rostl a za krátko poté zanechal jsem slavení večeře Páně.

§ 3. Kdysi v létě na přání matčino odebral jsem se na poradu k třem vynikajícím členům církve anglické — k dobře známému jistému farnímu duchovnímu, k jednomu vynikajícímu hodnotáři a neméně vynikajícímu laiku. Všichni tři byli ke mně laskaví, jak jen možno. A především nikdo z nich mi nevytýkal věrolomnost k památce otcově. Chápali, jak každý, kdo má rytířský cit, musí chápati, že podobný důvod byl by zcela bezcenným.

Farní duchovní vůbec na mě nepůsobil. Stěží, že uvedl nějaký důvod, řekl toho velmi málo, nač bych si mohl vzpomenouti. Jedině snad, že mě upozornil na obrod duchovního života v církvi anglikánské za poslední století. Nenahlížel jsem, že by to něco dokazovalo, vyjma, že Bůh odměnil přírůstek horlivosti přírůstkem svého požehnání. Kněz sám byl výtečným příkladem obojího. Ani neviděl jsem síly v dalším jeho důkazu, že od té doby, co patrný je duchovní obrod i na poli svátostném, je zcela jasno, že anglikánské svátosti jsou platné. Neboť, předně právě tentýž obrod byl u díla i mezi presbyteriány a sice obrod vzhledem k názorům o svátostech, a přece uznávají pro tento důvod anglikáni vysoké církve platnosti presbyteriánské ordinace; a za druhé je

přirozené, že obrození mezi anglikány vzalo na sebe tuto formu od té doby, co kniha Modliteb sama pracuje v tom směru.

Hodnostář, s nímž jsem pobyl asi dva dny, a jenž byl rovněž neobyčejně shovívavý, myslím, že nechápal mého stavu. Táral se mne, zdali nejsou v římské Církvi pobožnosti, k nimž cítím odpor. Odpověděl jsem, že jsou — zvláště lidové pobožnosti k blahoslavené Panně Marii. Projevil na to veliký podiv, že bych mohl vážně uvažovati o podrobení se církvi, v níž bych používal takových způsobů bohoslužby, kterých bych neschvaloval. Nadarmo snažil jsem se mu objasnit, že mám v úmyslu státi se katolíkem ne proto, že bych byl kní puzen jejími zvyky, nýbrž proto, že věřím, že tato církev je Církví Boží, a proto, jestliže mé mínění v nepatrných podrobnostech lišilo se od jejího, je to tím horší pro mě: že účinným vskutku nejlépe, jestliže, pokud možno nejdříve, opravím své názory, neboť půjdu do Říma ne jako kritik aneb učitel, nýbrž jako dítě a žáček. Myslím, že toto hledisko považoval za nemravné. Náboženství zdálo se mu věci více méně volby a vkusu jednotlivce.

Rozmluva tato poskytla mi další ilustraci mého přesvědčení, které jsem si utvořil a to v tom směru, že jako učící církev — plnící totiž hlavní úkol, pro který Kristus Církev ustanovil — jest církev anglikánská beznadějnou. Tu byl jeden z hlavních jejích zákonodárců, který přijímal téměř jako zásadu, že musím uznávati jenom ona dogmata, která náhodou odpovídala mému rozumu aneb mé povaze. Mlčky tedy odpíral církvi autoritativní moci v té části, že může žádati rozumné podrobení. Mlčky dále nečinil podstatné-

ho rozdílu mezi přirozeným náboženstvím a zjeveným: Kristus nezjevil pozitivních pravd proto, abychom bez váhání se jím neustále podrobovali, jakmile uznáme Krista za božského učitele. Aneb, zdá-li se to příliš silným, možno říci, že zmíněný prelát zcela jistě popíral existenci jakékoli autority kdekoli na světě, schopné předkládati pravdy zjevení autoritativním způsobem, a tudíž nepřímou zbavoval Zjevení jakéhokoli práva žádati podrobení člověka. Laik, s nímž jsem rovněž pobyl, projevil mi již před tím mnoho laskavostí, nyní pak vše to korunoval shovívavostí a sympatií. — Pronášel s důrazem a s neobyčejnou jasností své názory, pravě mi, jestliže jsem uvěřil, že papež je nutným střediskem jednoty křesťanstva, pak ovšem že se musím bez odkladu jemu podrobiti. Než tázal se mne, zda jest tomu zcela jistě tak a zda se nechci podrobit jedině proto, že považuji papeže za neobyčejně užitečného činitele pro jednotu. Onen laik mi dále pravil, že sám věří, že papežství jest přirozeným výsledkem církevního rozvoje, že papež jest zástupcem Kristovým *jure ecclesiastico*, ale nikoli *iure divino*, a upozornil mě na to, že dokud nejsem naprosto jistý v tomto posledním bodě, budu mnohem šťastnější v církvi anglické a mnohem užitečnějším při práci šířiti jednotu křesťanskou. Se vším tímto jsem ze srdce souhlasil. Další podivná okolnost, že v témž čase bydlil v onom domě jistý hodnostář církevní, který měl veliký vliv na můj předcházející život. Věděl, proč jsem tu, ale nemyslím, že bychom o tom vůbec spolu hovořili. Po mém návratu domů poslal mi můj hostitel spoustu neobyčejně zajímavých soukromých dokumentů, které jsem přečetl a vrátil. Než neměly na mě žádného účinku.

Byly to dokumenty, které od té doby byly již vydány.

Ke konci července byl jsem znova roztrpčen na mysli i v duši. Další trampota mě stihla, neboť jsem obdržel z Mirfieldu ultimatum neobyčejně laskavé, ale zcela určité, oznamující mi, že se musím buďto vrátit k výročnímu shromáždění komuny anebo že se nesmím déle považovati za člena. Bratr, který měl za úkol mi napsat byl mým spolunovicem, s nímž jsem žil v poměru velmi důvěrném. Psal mi zřejmě zarmoucen a po mé odpovědi, napsané rovněž se zármutkem, oznamující, že se nemohu již vrátit, nedostal jsem od něho žádné zprávy až do dne, kdy jsem se s ním náhodou setkal ve vlaku. Tehdy, jak jsem doufal, navázali jsme spolu opět staré přátelství, ale v poslední době znova odmítl známost se mnou proto, že jsem dal najevo ve veřejné polemice příliš mnoho »trpkosti«. V ten čas byl jsem zaměstnán jinou, spíše trapnou, korespondencí. Jistý hodnostář anglikánské církve, jenž zaujímal historické sídlo a byl starým přítelem naší rodiny, slyše co-si, že se nacházím ve smutném stavu duševním vzhledem ke své duchovní příslušnosti, napsal mi neobyčejně laskavý dopis, žádaje mne, abych přijel k němu. Odpověděl jsem mu, že žiji sice ve zmatku, ale že jsem již nahlédl do věci tak daleko, pokud jsem byl s to. Mám však zato, že zdánlivě přece jen musil jsem mu dáti na srozuměnou, že dosud jsem přístupný přesvědčivým důkazům, neboť psal mi po druhé ještě s větší láskou, a tak přešla korespondence opět na staré pole, kterým jsem krácel před měsíci. Konečně jsem mu otevřeně řekl, že jsem již rozumově rozhodnut, a dostal jsem jako odpověď asi dva velmi ostré do-

pisu, v nichž mi psal, že kdybych chtěl jen jít a pracovat v některé čtvrti městské, obývané spodinou lidské společností, veškeré mé obtíže by zmizely. Mohl mi stejně napsat, abych šel učit buddhismu. V posledním svém dopise předpovídal mi, že se se mnou stane jedno z tohoto trojího: buďto (což doufal) vrátím se brzy do církve anglické, jakmile zvítězí u mě znova zdravý rozum, anebo (čehož se obával) ztratím křesťanskou víru vůbec, anebo (čehož zdál se ještě více obávat a v čemž měl úplnou pravdu) se stanu zatvrzelým, paličatým římanem. Zdálo se mu nemožným, že by víra a otevřenost myslí mohly přežít konversi. Doufám, že jsem mu neukřivdil, vyloživ jeho názory. Zničil jsem hned po obdržení jeho dopis.

§ 4. Abych odvedl mysl od všeho toho, vydal jsem se na kole na cestu sám po jižní Anglii, oblečen jako laik, zastaviv se prvně na krátkou návštěvu v karthusiánském klášteře sv. Huga v Parkminsteru. Byl jsem uveden k jednomu z Otců, rovněž konvertitovi, bývalému anglikánskému duchovnímu. Přijal mě velice zdvořile, ale návštěva tato mě ještě více sklátila, bylo-li to vůbec možno. Zdálo se mi, že nechápe, že nežádám ničeho jiného nežli býti poučen, že jsem nepřišel jako kritik, nýbrž jako dítě. Nemyslím, že bych se tím býval cítil uražen, poněvadž veškerá moje duše mi říkala, že není tomu zcela tak. Neboť kdyby tomu tak bylo, pak bych jistě byl použil jakéhosi druhu rozhořčení jako masti na zraněnou svou marnivost. V zoufalství jsem odešel a zůstal na neděli v noclehárně v Chichesteru, kdež naposledy v malém kostelíku naproti katedrále vykonal jsem anglikánskou zpověď, oznámiv ote-

vřené duchovnímu, že jsem ve skutečnosti sebou jist, že se stanu římským katolíkem. Dal mi velice laskavě rozhřešení a pravil mi, abych se vzmužil.

Na to posledně jako anglikán účastnil jsem se katedrálních bohoslužeb a přijal večeři Páně, neboť stále jsem považoval za svou povinnost použít každého myslitelného prostředku milosti, který by byl v mém dosahu. V pondělí jsem jel do Lees, odtud do Ryl, kde při večeři v »Jiřího hostinci« měl jsem dlouhou rozmluvu s jistým člověkem, kterého jsem považoval za jistého vynikajícího herce, vyprávěje mu většinou o Církvi katolické, kterou i on na vzdálenost miloval, a ničeho mu nepraviv o svém úmyslu. Následujícího dne jsem jel přes Mayfield domů za žhavého letního dne, pohlížeje s jakousi hlodající závisí na zdi klášterní, jedá právě kolem a zůstal na několik minut v krásném malém, temném katolickém kostele, na který jsem neočekávaně v údolí přišel.

§ 5. Dnes se mi zdá velice nesnadno říci, proč jsem se nepodrobil dříve. Důvody, myslím, byly tyto: Předně bylo to přání matčino a rodiny, abych si popřál každé možné příležitosti, jež by mohla za nových okolností přivodit duševní změnu, a to samo pro sebe by stačilo, abych nějaký čas čekal. Třeba si připomenout, že jsem se snažil býti poslušným a dbáti každého pokynu, jenž by mohl přijíti od Boha. Za druhé byl to můj duševní stav, který, ač rozumově přesvědčen, dosud nacházel se ve zvláštním postavení. Naprosto odmítám důkladně jej popsat, ani by se to neslušelo, výsledek toho však byl pocit vysoké, mrtvé, duchovní pustiny, v níž tak jasně, jako krajina

před deštěm trůnilo Město Boží. Stálo přede mnou plné života, neodolatelné jako zjevení, a já jsem stál tu a patřil na ně, čekaje na poslední zamávnutí, je-li to nějaký přelud aneb poslední pokyn zla, kdyby to byla budova ďáblova. Věta kardinála Newmana popisuje, tuším, nejlépe můj duševní stav. Poznal jsem, že Církev katolická je pravou Církví, ale nevěděl jsem naprosto, že jsem to poznal.

Nepocítil jsem, že bych byl k ní puzen a nečinil jsem si o ní ilusi. Poznal jsem dokonale, že jest lidskou i božskou, že mezi jejími zdmi spáchány byly zločiny. že způsoby, zvyky a jazyk jejích občanů budou jiné nežli toho drahého domáckého města, které jsem opouštěl, že najdu zde příkrost, nevlídné chování, podezření i výtky. Než především ona jest božskou; je postavena na Skále skal, její základy jsou vyplněny drahokamy, třebas její ulice jsou tvrdé jako zlato; a Beránek jest jejím světlem.

Než vydati se na cestu k jejím branám byl těžký úkol. Neměl jsem energie, neměl jsem pocitu radosti aneb jásání, ztěžl jsem tři nebo čtyři její obyvatele. Byl jsem tím vším smrtelně chorý a znavený.

Ale Bůh byl ke mně velmi brzo milosrdný. Dosud nevím, co doopravdy uspíšilo můj poslední krok. Celý svět zdál se mi býti stížen jakousi paralysí... Nemohl jsem se hnouti, nebylo tu nikoho, kdo by mi dal k tomu podnět. Než na počátku září s vědomím matčiným napsal jsem dopis knězi, kterého jsem osobně znal, a odevzdal se do jeho rukou. Tento můj přítel, rovněž konvertita, právě pomýšlel vstoupit do řádu dominikánského. i doporučil mě tudíž Otci Regi-

naldu Bucklerovi O. P., žijícímu tehdy ve Woodchesteru. Asi o tři dny později dostal jsem zprávu, že jsem očekáván na převorství, i vydal jsem se v pondělí 7. září v laickém šatu na cestu. Má matka dala mi na nádraží s Bohem.

VII.

§ 1. Mám zato, že dosud nikdo nevstoupil do Města Božího s menším vzrušením citovým než bylo mé. Zdá se, že jsem byl naprosto bez citu, neměl jsem ani radosti ani zármutku, nepocítoval jsem ani posvátné hrůzy ani rozčilení. Zde byla Pravda, jako opodál ledový mys, a já jsem měl ji s povděkem přijmout. Nikdy ani na jediný okamžik jsem o ní nepochyboval, aniž, což snad není třeba podotýkat, od té doby byl o ní v pochybnostech. Snažil jsem se vytýkati si chladnost, než všechno dopadlo zcela mdle. Byl jsem jako kdosi, jenž přichází ze žáru umělého světla, z tepla, jasu a přátelské laskavosti do bledého denního světla chladné a jednotvárné jistoty. Neměl jsem pro nic zájmu a byl jsem pevně přesvědčený.

§ 2. K večeru přijel jsem do Stroud, recituje naposledy cestou své anglikánské officium, a po chvilce čekání vstoupil jsem do omnibusu, jedoucího do Woodchestru, jen několik mil vzdáleného. Jízda byla tak jednotvárná, jako vůbec může býti něco, ač vlastně neměla býti, neboť kraj onen je vskutku krásný a romantický. Mezi pahorky, které na způsob některých partií v Italii vystupují na obou stranách, jest dlouhé vinoucí se údolí. Jeli jsme dál a dál; naslouchal jsem nevědomě rozmluvě starého jednoho muže s růžovou tváří, a všiml si asi dvou nepokojných dětí. Ale patrně na ničem mi ani trochu nezáleželo a nic nemělo pro mě nejmenšího významu.

Bratr-laik čekal na mě dole na konci úzké, příkré, kamenité cesty, vedoucí se silnice do pře-

vorství, i šplhali jsme spolu po ní vzhůru. Blízko brány kostelní v temném večerním světle stála bílá postava a jakmile nás spatřila, sešla s kopečku dolů a uchopila mé ruce svýma a téměř mlčky kráčeli jsme k domu a vešli dovnitř. Ale i pak jsem byl naprosto otupělý a pitomý.

Nemíním podrobně popisovat tři dni, jež následovaly potom. Konečně nevím, proč by to někoho mohlo zajímat. A nemám též v úmyslu líčit nekonečnou laskavost, úšlužnost a trpělivost, jakou jsem sledal u otce Reginalda a převora a de facto u každého, s nímž jsem měl co činiti. Se svým instruktorem procházel jsem se po tři odpoledne, a vyprávěli o tom a onom, ve volné chvíli pak studoval jsem Malý katechismus. O jedné podrobnosti musím se však přece zmíniti, třebaš vydám se v nebezpečí, že tím poškádlím tohoto drahého otce dominikána. Tázal se mne ve středu, nemám-li nějakých obtíží. Privil jsem mu »ne«. »Ale zcela jistě slabosti!« doložil. Opět jsem mu pravil, že ony nejsou nejmenší obtíží. Nebyl jsem jist, že jsem všemu dokonale porozuměl, ale byl jsem jist, že jsem tomu úplně uvěřil jako zajisté všemu, cokoliv Církev k věření předkládá. On však nebyl zcela uklidněn, i podal mi v té věci úplné a podrobné poučení.

V tyto večery přicházel vždy na jednu neb dvě hodiny do mého pokoje v prvním poschodí. Každého rána byl jsem na mši a pokoušel se o jakýsi druh rozjímání. Časem byl jsem přítomen i jiným officiím, vždy pak jsem byl na kompletáři a na předním dominikánském obřadu *Salve Regina*, po něm následujícím. Zpozoroval jsem též s mírným zájmem podobnost dominikánského ritu v rozmanitých bodech s ritem Sarumským.

V pátek, v den určený k mému přijetí do Církve, vydal jsem se na dlouhou procházku samotou, dosud úplně bez jakéhokoliv zájmu, a navštívil kostel v Minchinhamptomu na opačné straně údolí. Byl jsem překvapen deštěm, jak si vzpomínám a zastavil jsem se na svačině v malém hostinci. Asi o šesté večer vrátil jsem se do převorství.

Nedovedu si představit, proč vše to vypisuji, vyjma snad, že se mi zdá nemožno myslet na události onoho dne za jiných představ, než za těchto nepatrných podrobností, jež se sběhly. I kdybych měl žhavé duchovní zkušenosti k uspořádání, nemohl bych jinak; pravda však je, že jsem neměl. Zdálo se mi, že není v mém nitru nic kromě naprosté jistoty, že činím vůli Boží a že vstupuji do dveří Jeho Církve. Nepocítil jsem ani povznesení ducha ani pokušení proti víře anebo něco jiného. A to potrvalo se mnou, musím přiznati, nejen během mého přijetí do Církve a prvního sv. přijímání, nýbrž ještě několik měsíců potom. Ba i sám Řím, ač tam jsem se naučil mnoha podivným, ohromujícím lekcím, vzbudil ve mně velmi málo vzrušení.

Ve skutečnosti prožíval jsem v té době přirozenou reakci po skutečném a děsícím boji, který jsem prodělával po celý téměř předcházející rok. V té době prošel jsem, v rozličných podobách, celou stupnicí duchovního života, a výsledek byl, že mé duševní schopnosti upadly do jakési letargie. Zmiňuji se o tom jen proto, ježto jsem poznal nejednoho konvertitu, jenž byl doslovně zstrašen a ohromen podobnou zkušeností. Duše očekávala, že se viditelně otevře nebe a že chrliti bude proudy zřejmé milosti, proudy slasti, oslňu-

jící slávu a nadzemské zvuky a místo toho sestoupil černý příkrov sklíčenosti pouze s jediným světlem, které jím pronikalo, a sice s hvězdou božské Víry pevnou a jistou jako Bůh na svém trůně.

Ty duše, které nacházejí vše to jinak, jsou ovšem velmi šťastné. Takový jeden můj přítel, nyní rovněž katolický kněz, mi pravil, že při jeho podrobení působila mu největší obtíž myšlenka, že musí odvrhnouti svou ordinaci. Až do té doby byl ritualistickým duchovním, pracuje obětavě mezi chudinou jednoho velikého anglického města, slouží denně po léta, v co věřil, že jest svatou obětí mše. Pravil mi, že se téměř děsil prvního sv. přijímání, poněvadž se obával, že od té chvíle, kdy bylo nemyslitelno, že by Náš Pán mohl býti více milostiv k němu nyní nežli býval na oltářích anglikánských, že by mohl býti sám sveden k pochybnosti o skutečné změně. Než v tom okamžiku, kdy svatý Hostitel dotkl se jeho jazyku, poznal rozdíl. Pravil mi, že od té chvíle nikdy ani na okamžik nepochyboval, že až dosud přijímal pouze chléb a víno, doprovázené nesvatostnou milostí, kdežto nový tento dar nebyl ničím jiným nežli Neposkvrněným Tělem Kristovým. Je to muž prostředních let, ne náchylný k citovému vzrušení.

§ 3. Asi o půl šesté vzal mě Otec Reginald do kapitulního domu, a zde, kleče u převorova křesla, vykonal jsem svou zpověď, vzbudiv současně úkony víry, naděje, lásky a lítosti a obdržel rozhřešení. Nebyl mi udělen křest podmíněčný — ač bych býval zcela k němu svolil —, ježto dva svědkové mého předcházejícího křtu podali nezávisle svědectví, že onen obřad vykonán byl zcela

jistě podle požadavků katolických. Načež jako otec syna políbil mě, a já jsem se odebral do kostela, abych vykonal důtkčinění.

Následujícího jitra přistoupil jsem ke stolu Páně v krásném kostelíčku a přijal Tělo Páně z rukou převorových. Zůstal jsem přes neděli, nacházeje se v jakémsi podivném chladném stavu spokojenosti, rostoucí téměř každým okamžikem v mém srdci; v pondělí pak vydal jsem se na cestu na sever za svým přítelem-knězem, který působil jako kaplan v jisté katolické domácnosti.

Zde čekalo mě podivné překvapení. Před několika týdny měl jsem jeden z oněch živých snů, po nichž po celý den následuje nevysvětlitelná, nedslílitelná radost. Zdálo se mi, že kráčím sám po vysokých kopcích k moři, cítě se opuštěný a osiřelý. Půda kolem byla holá, jakmile jsem však vystoupil, spatřil jsem před sebou les a poté náhle přišel jsem na vrchol a viděl pod sebou ohromnou šíři lesa a za ním moře. Napravo pak uprostřed lesa byla střecha velikého domu, a to vím, že v onom okamžiku pocítil jsem přemáhající náhlou radost, jako dítě přicházející domů. Poté jsem se probudil, ja dosud neobyčejně šťasten.

Nuže, nikdy před tím neviděl jsem svého přítele, aniž mi kdy podal náčrtek aneb popis místa, kde žil. Nevěděl jsem ani, že je to blízko moře. Proto, když jsem přijel a spatřil, že je moře nedaleko, byl vzbuzen můj zájem, i vyprávěl jsem svému příteli sen, poznamenal však, že v ostatních bodech není podrobnosti mezi snem a tímto místem. Druhého dne ráno vzal mě s sebou na kopec za domem, a tu, je to dosti divné, ve všech hlavních obrysech si obě věci odpovídaly.

Byla tu střecha a komíny katolického domu, široký pruh lesa, a širý obzor moře za ním. Jedna, dvě menší podrobnosti, na něž jsem již zapomněl, byly však tu, jež zdály se mi rozdílnými; nebylo tu též žádného vzrušeného pocitu radosti.

§ 4. A nyní nastaly nevyhnutelné důsledky mého kroku. Nevím, kolik dopisů jsem obdržel v několika následujících dnech po uveřejnění mé konverse v novinách. Než každodenně dostával jsem aspoň dvě těžké poštovní zásilky. Bylo na ně odpovídati, a co činilo mi práci ještě těžší, bylo to, že mezi dopisy nebylo více nežli dva tři od katolíků. Bylo to úmyslně přirozené, poněvadž jsem sotva znal více katolíků. Jeden telegram vsuktnu rozehrál mé srdce. Pocházel od katolického kněze, kterému tolik vděčím a o jehož konverzi s takovým zármutkem zvěděl jsem před šesti roky v Damašku. Ostatní dopisy pocházely od anglikánů — kléru, mužů, žen i dětí — z nichž většina pohlížela na mě jako na rozvážného zrádce (ale těch bylo málo), aneb zaslepeného blázna, aneb netrpělivého, umíněného, nevděčného pobožníka. Mnozí z nich vlídně skrývali své city, pokud mohli, než z velké části bylo zřejmo, co si myslí. Od jednoho duchovního, dosud anglikána, obdržel jsem nadšený dopis blahopřejný, že jsem tak šťastný, našel cestu do Města Pokoje. Za 8 let později vstoupil rovněž do tohoto města.

Myslím, že jsem všem odpověděl, i jistě upřímné ženě, která mě zapřísahala, abych vzpomněl na jedno kázání, které jsem měl o marnotratném synu a vrátil se spěšně do otcovského domu. Odpověděl jsem jí zcela přirozeně, podotknuv, že jsem již tak učinil, a poukázal jí na to, že není jiného myslitelného důvodu, leč jedině pevné přesvědče-

ní v tom směru, které mě vyvedlo z církve anglické. Vyjádřil jsem též naději, že i ona jednoho dne přijde. Odevzdala můj dopis svému duchovnímu, který v zápětí odpověděl mi vášnivým obviňováním ze zrady, a dodal, že si myslil tehdy, když mne žádal, abych konal misie v jeho farnosti, že jsem důvěryhodným, a že ho to zarmucuje, že má »perverse« tak rychle znehodnotila mou povahu. Odpověděl jsem mu citátem poznámky jeho farnice a podotkl, že bych jí ztěžší mohl jinak odpovědět než jak jsem učinil. Odpověděl mi znova s jakousi poloobhajobou, že z řeči oné ženy vyrozuměl, že jsem jí první psal a že lituje, že užil tak silných výrazů.

Jiný dopis, jež jsem obdržel, způsobil mi značnou bolest jakož i úžas. Pocházel od jisté ženy prostředních let, kterou jsem považoval za svou upřímnou přítelkyni — ženy znamenitého hodnostáře církve anglické. Dopis byl krátký, trpký a vášnivý, vytýkáje mi zneuctění jména a památky otcovy. Zdálo se mi tehdy — a i dosud — nepochopitelným, že by mohla osoba opravdově a hluboce náboženská, jakou zcela jistě byla, vyslovit tak zvláštní výtku, jako by myšlenka na zneuctění otcovo nebyla zřejmě ďábelským pokušením, které bych považoval za svou povinnost ihned zapudit. Zcela rozdílně zněla hluboká a šlechetná věta jistého anglikánského biskupa, který rozmlouvaje s mou matkou po mém odjezdu do Říma, řekl jí: »Pamatujte, že konečně následoval svého svědomí, a co jiného mohl by si pro něho přátí jeho otec než to?« Mohu pouze usoudit, že onen dopis byl psán v návalu slepého hněvu.

Ale takových polemik bylo málo. Později opět jsem zvěděl od jistého anglikánského duchovní-

ho, že takový rozkolnický čin, jehož jsem se dopustil, přináší vždy trpké ovoce, a že patrně v mém případě, jako v mnoha jiných, čest odcestovala. A vše proto, že po své ordinaci v Římě přišel jsem žítí zcela neškodně do téhož města, kde žil on sám, ač v té době nepracoval jsem v duchovní správě, a že téměř před dvěma roky proti své vůli byl jsem poslán na anglikánské misie do jeho farnosti. Odpověděl jsem mu, dav mu na srozuměnou, neodvolá-li těch slov, která, jak jsem velmi dobře znal, bude opakovat v soukromých rozmluvách, že se budu považovat za volna dáti jeho dopis k dispozici novinám. Poté odvolal.

Ale celkem mimo velmi nepatrné výjimky toho druhu musím s největším nadšením uznat, že laskavost, s jakou jednali se mnou členové anglikánské církve, mě prostě ohromovala.

Nevěděl jsem, že by mohlo býti ve světě tolik šlechtnosti.

O několik dní později odebral jsem se k pobytu do opatství Erdingtonského k benediktinům, kde jsem našel opět důkazy radostného přijetí, jež mě očekávalo v mém prvním domově. Dva z Otců, rovněž bývalí anglikánští duchovní-konvertité, dali si veškeru námahu, aby mi ničeho nechybělo a aby mi ukázali laskavost a sympatii jakkoli myslitelnou. Byl jsem tam též znova povzbuzen, setkav se tam s jiným dobře známým anglikánským duchovním, o němž jsem věděl pouze dle jména, jenž mě o několik měsíců předešel do Církve katolické. Nepotřebuji říkat, že jsme dlouho spolu hovořili.

Asi za dva dny vrátil jsem se do matčina domu, kde jsem měl potěšení ukončit poslední

stránky »Čí autoritou« před svým odjezdem z Anglie na den Všech věrných dušiček, abych se pro studium na kněžství usadil v Římě.

Na nádraží Viktorie, asi dvě minuty po tom, co můj vlak opustil nádraží, naskytl se opětně důkaz anglikánské laskavosti. Když má matka chystala se domů, spatřila přicházet jistého preláta episkopální církve skotské, člena vysoké církve anglikánské a starého svého přítele. Přišel, aby mi dal s Bohem a přál mi šťastnou cestu. Nezapomněl jsem toho a ví Bůh, že nezapomenu nikdy.

VIII.

A nyní nevím, bude-li uctívým k mé svaté matce Církvi pokusit se vylíčit, čím mi byla od toho dne, kdy slepý, němý a ubohý vešel jsem do její náruče. Řekl jsem však již tak mnoho o jiných, že se i tohoto odvážím. Ona nepotřebuje mé lásky, vždyť je jejím zdrojem a řekou.

§ 1. Zdá se mi velmi pozoruhodným, je-li člověk nucen říci, že myšlenka na návrat do církve anglikánské je právě tak nepochopitelná, jako myšlenka přátel si vstoupit do ovčince Choctawova. A přece lidsky mluveno, díváme-li se na to s hlediska anglikánského, pokud ovšem je to možné, naprosto nechápu, proč je tomu tak, že anglikáni jsou zvyklí vždy o každém konvertitu říkati, že »se jistě vrátí zpět«. Především přirozeně si přejí, aby všichni, i bezvýznamné osoby, kdož by neradi samy sebe zneuctili, patřili pod tutéž svrchovanost, které vzdávají vlastní poctu. Vždyť na druhé straně i katolíci mají podobné přání. Dále slovem řečeno, nechápu situaci. — Jsou zvyklí na rozkol a na nesjednocenost v nejdůležitějších otázkách víry ve svém vlastním náboženství, že stěží mohou pochopit, že by jinde bylo tomu jinak. Říkají: Buďto musí býti tyto rozpory i v katolicismu, třebaš pod povrchem, ne-li, pak to znamená, že rozumová činnost je potlačena »železnou uniformitou« systému. Nechápu vůbec, jak »může pravda (nás) osvoboditi«. Připouštím, je to úplné dávání otázky smysl odpovědi, než den ode dne svého života zdá se mi stále pravdivějším, že těch několik osob, které se vrací zpět, činí tak buď cestou naprosté nevěry

aneb následkem některého těžkého hříchu v jejich životě, nebo pro některý druh bláznovství anebo proto, že nikdy vlastně ve skutečnosti nechopili se katolické posice.

Není třeba hromaditi tvrzení, stačí slovem říci, že návrat z katolické Církve do anglikánské znamená výměnu jistoty za pochybnost, víry za agnosticismus, podstaty za stín, zářivého světla za temné šero, historického světového faktu za nehistorickou provinční teorii. Nevím, kterak bych to mírněji vyjádřil než tak, ač ovšem bude se to zdáti opravdovým a upřímným členům církve anglikánské nehorázným bombastem. Není tomu dávno, jistý mladý vzdělaný vysoký anglikán podíval se mi statečně do tváře a pravil: »Římská idea je dobrá v teorii, ale jako praktický systém neúčinkuje — neshoduje se s historií. Kdežto anglikánská církev —!« Well, well!

§ 2. Nečekají však konverzitu ke katolictví nedostatky aneb zklamání? Čekají a to mnohé, ale jen takové, které dlí v lidské povaze; počet zklamání variruje podle počtu očekávání.

Předně. Je to velmi podivné chování katolíků, o jichž víře nelze pochybovat, ke konversi nekatolíků a zvláště anglikánů. Pomníjm jako k věci nepatřící vlažnost vlažných aneb skutečnou náboženskou nevraživost několika málo osob, které jsou doopravdy žárlivými na druhé, že se jim dostalo toho, co sami považují za tak drahocenné. Je to spíše podivná mentalita osob, které, ač samy horlivě praktikují svou víru, zdají se býti zcela lhostejnými k misionářským povinnostem Církve. »Slyšela jsem, že A. B. stala se katoličkou,« pravila kdysi jedna dobrá katolička. »Co to jen, proboha, provedla?«

Takový duševní stav není pouze nedostatkem — abych užil mírného slova — takové chování bylo pro mě vždy opravdovým a velkým zklamáním. Nešlo mi nikdy do hlavy, že by cosi podobného bylo pochopitelné u člověka, který si cenil své víry. A mám-li mluvit pravdu, není to zjev ojedinělý, jak by někdo myslel. Není to nic jiného, než čiré sektářství, neboť, je-li katolické náboženství určeno pro celý svět, je podobného cosi neoprávným. Buď je doslovně katolické anebo není ničím. Well, tohleto bylo, co mě úplně mátllo. Měl jsem za to, že aspoň katolíci mají milost proselytismu, že jsou zcela určitě naplněni vášní obracet na svou víru jiné, což je jednou ze známek silného přesvědčení. A zatím jsem našel v mnoha případech pouhou lhostejnost, ba i jakousi zastřenou opozici proti jakékoli formě činnosti v tomto směru. »Konvertité mají tolik horlivosti v sobě,« říkalo se; »jsou indiskretní a útoční. Osvědčené staré cesty jsou nejlepší. Chraňme si svou víru a oni ať si chrání svou!«

Později přišel jsem k přesvědčení, že toto sektářství v některých případech je výsledkem staletého útlaku, pod nimž žili katolíci v Anglii. Byli nuceni po tak dlouhou dobu skrývat svá svatá tajemství, aby zachránili je i sebe, že ponehledu vytvořila se jakási beztvárná tradice, podle níž je nejlépe nevměšovati se do ničeho a riskovati co nejméně. Je-li tomu tak, pak má takové sektářství aspoň úctyhodnou jízvu, ale přesto je to defekt. Je zvláštní, že se zpravidla nevyskytuje mezi opravdu starými katolickými rodinami; tyto, všeobecně vzato, jsou právě tak horlivými misionáři, jako konvertita sám: spíše častěji možno se setkat s tímto duchovním snobismem

mezi duchovními nouveaux riches — mezi katolíky pouze jedné nebo dvou pokolení.

Druhým defektem, podobným prvému, je žárlivost na konvertity. Neodvážil bych se na to upozornit, kdybych býval sám ji zakusil v nějaké znatelné míře, ježto v tomto případě bych nedůvěřoval svému úsudku, jednáje o ní. Fakt je, že jsem jí nezakusil. Dostalo se mi všude mimořádné šlechtnosti i v takových věcech, jako moje brzká ordinace v Římě už po 9měsíčním životě jako katolíka. Mnozí sice neschvalovali rychlost, s jakou jsem byl povýšen na kněze, ale prakticky bylo by ve všech těchto případech směšně nemožným vidět v tom žárlivost aneb nějakou subtilní formu toho, co se samo projevuje v touze urazit neofytu. Naopak byl jsem ohromen laskavostí, kterou mi katolíci vždycky projevovali.

Setkal jsem se však tu a tam s takovým případem, slyšel jsem výroky a úryvky rozhovoru, které nenechávají člověku možnosti pochybovati o tom, že vskutku mnozí konvertité setkávají se se žárlivostí a podezíráním se strany druhodých katolíků, což považují za nejtěžší zkoušky svého života. Takové počínání je ovšem neobyčejně lidské a přirozené. »Učinils je rovnými nám,« zvolal muž v podobenství, »kteří jsme neshi bříme a horko dne.« A toto počínání je ovšem často zdánlivě ospravedlněno tu a tam nezpůsobným a domýšlivým jednáním jednoho nebo dvou konvertitů — lidí, kteří vcházejí do Církve takřka s vlajcemi prapory a vříčícími bubny, jako by sami byli dobyvateli a ne dobytými. Myslím však upřímně, že mezi konvertity je domýšlivost krajně řídká. Poučný kurs, který musí prodělati, nesmírné oběti, které musí mnozí z nich přinést

— to vše, nemluvě o obromující milosti Boží, která konec konců je přivedla do Církve, zpravidla v mimořádné míře očistí a zušlechťí duši. Konečně *ceteris paribus* konvertita byl povolán Bohem, aby podal větší svědectví opravdovosti nežli může každý, kdo jsa katolíkem od kolébky, má za hlavní povinnost zachovati si víru. *Ceteris paribus* je hrdinštějším činem zúčtovat s minulostí než zůstatí jí věrným.

I tu neprojevuje se žárlivost a podezírání konvertitů zpravidla mezi opravdovými »starými katolíky« — abych tak řekl aristokraty víry — nýbrž opět mezi těmi, kteří touží za takové býti považovány — mezi těmi, kteří ve své snaze ukázati, jak jsou vzdáleni »ducha konvertitského«, domnívají se, že na to druhé upozorní svým káravým a nezpůsobným pohrdáním. Přišli ke svému majetku poměrně nedávno, a proto si myslí, že zakryjí svůj duchovní počátek snobismem vůči těm, kteří se nedovolávají takové duchovní aristokracie. Mezi touto třídou projevuje se i jiný druh žárlivosti vzhledem k oblíbeným kostelům nebo kněžím — žárlivosti, která se nespokojí otravováním života nešťastného kněžstva, které, tak si myslí, jediné může jim porozuměti, nýbrž pomluvou, záští a špiněním útočí dále na dobré jméno každého druhého.

To jsou tedy ty nedostatky mezi katolíky — jmenoval jsem dva — a je úplně zbytečné je popírat. Jenže nejsou ani v nejmenším toho druhu, jaký nekatolíci podezírají aneb domnívají se, že tu je. Jsou to takové chyby, které jsou společné lidské povaze všude — jednotlivcům, to jest těm, kteří přestanou žíti podle zásad svého náboženství. Chyby však, které podle domněnky angli-

kánů mají býti zvláště charakteristickými u těch, kteří jsou podrobeni Římu, nejsou prostě charakteristickými vůbec.

Předně není tu žádné takové rozdílnosti ve věcech víry, kterou anglikán ve vlastním případě zdánlivě přijímá jako svůj »kříž«; není tu »myšlenkových škol« v tomto smyslu vůbec; není tu nejmenšího dogmatického rozporu mezi těmi dvěmi skupinami povah, v něž možno více méně rozdělití veškeré pokolení lidské — mezi maximalisty a minimalisty — aneb jak jsou označováni anglikány v případě katolické Církve — mezi ultramontány a galikány. Pokud takové tábory vůbec existují, ač upřímně musím vyznati svou naprostou neschopnost takto katolíky třídit, pak myslím jen potud, pokud se týče opatrnosti nebo neopatrnosti navržené akce, obliby nebo neoblíbenosti »římských« metod a podobných méně význačných věcí. Rovněž není v lůně Církve, pokud je mi známo, »věřící nespokojenosti«. Slyším sice stále o ní, ale vždy jen od nekatolíků. Není tu též rozumového odboje se strany silných duchů římské Církve, o němž bych kdy slyšel — leč od nekatolíků. Není tu »odcizení mužů«, naopak, jak v tomto státě, tak i v Itálii a Francii byl jsem vždy ohromen mimořádnou převahou mužského pohlaví nad ženským při mši sv. a při soukromých modlitbách v našich kostelích. Při nedávné nahodilé příležitosti na mou poznámku k faráři jednoho kostela v předměstí, že jsem byl vždy úžaslý nad tímto zjevem, pravil mi tento, že předešlého večera náhodou spočítal ze západní galerie chrámové přítomné věřící a že poměr mužů k ženám byl dvě ku jedné. Tohle ovšem bylo výjimečnou ilustrací mého případu.

Veškeré tyto žaloby, tak svobodně pronášené proti nám, zdají se mi tudíž postrádati veškeré podstaty. Ovšem, že mezi katolíky, jako všude jinde, jsou povahy horkokrevné a chladné, apoštolské a diplomatické. Samozřejmě, že občas vypukne i tu nějaký malý odboj, jako vypukne v každé lidské společnosti; samosebou, že svěhlavé osoby — ženy, právě tak jak muži — rozejdou se někdy s katolickým životem, aneb, co je ještě horší, snaží se podle jména zůstat katolíky, zatím co duchem jsou úplnými nekatolíky. Co však míním popřítí je, že tyto události by se jen blížily určitým směrům — tím méně pak, že by jako určité směry v té nejmenší míře byly charakteristickými zjevy katolicismu, — aneb že ten překvapující klid na povrchu Církve je zcela jistě podmínován zuřivými vnitřními boji. To není prostě pravda.

Opětne musím důrazně popřítí, že formalismus je charakteristickým zjevem katolicismu a sice tak, jak není charakteristickým u protestantismu. Je ovšem stín pravdy v obvinění, že totiž mezi katolíky je citovost a též silný cit značně potlačen a že srdce náboženství má spočívatí spíše v přílnutí a poslušnosti vůle. Výsledek toho je, že osoby poměrně nepobožné povahy budou jako katolíci dále praktikovati své náboženství a někdy u podlých charakterů jen holé minimum svých povinností, kdežto anglikáni by jich zanechali úplně. Z toho následuje, že možno snad s pravdou říci, že průměrná *citová* úroveň katolických věřících je nižší než odpovídající úroveň protestantských věřících, ale z toho nenásleduje, že by proto katolíci byli většími formalisty než protestanté. Tyto chladné nepobožné duše — nebo spíše

tyto duše přirozeně nepobožného temperamentu — knou ke svému náboženství z důvodu pouhé poslušnosti, i bylo by jistě pozoruhodné proto je odsuzovati! Podrobení se vůli Boží — aneb jen tomu, co máme prostě za vůli Boží — jest ve skutečnosti záslužnějším, i když to není provázeno citovou útěchou a zřejmou horlivostí.

Řekl bych tedy zkrátka toto: Soudě z devítileté zkušenosti jako anglikánský clergyman a osmileté zkušenosti jako katolický kněz, jsou jak v katolické, tak i v anglikánské církvi jisté defekty. V případě anglikánské církve jsou to defekty životní a radikální, ježto jsou to kazy na tom, co by mělo býti božsky nedotknutelným — totiž kazy na takových věcech, jako jistota víry, jednotu věřících a autorita těch, kteří by měli býti učiteli ve jménu Boha. V případě katolické Církve jsou to pouze kazy porušeného lidství, neodlučitelné od stavu nedokonalosti, v němž se všichni lidé nacházejí. Kazy anglikanismu a ovšem protestantismu vůbec jsou svědectvím, že systém není božský. Kazy v katolickém systému neukazují nic víc, než že má tento právě tak lidskou jako božskou stránku, což nenapadne žádnému katolíku ani ve snách popíráti.

§ 3. V Římě naučil jsem se vedle sta jiných, zvláště jedné obrovské lekci. Velmi správoč bylo řečeno, že gotická architektura představuje duši toužící k Bohu, renesance pak a románská architektura že představuje Boha, přebývajícího s lidmi. Na jedné straně je pravda, že duše musí vždy hledati, vždy temnotou zírat k Bohu, který skrývá Sebe, vždy pamatovati, že Nekonečno přesahuje konečné a že obrovský agnosticisť musí býti prvkem v každém kředu. Linie tohoto světa, jak

jsou, ztrácejí se v šeru. Světlo, které proniká vyřezávanou klenbou a těžkou barvou, stačí, aby člověk krácel kolem, ale málo více. V mlčení možno poznati Boha a skrze tajemství dává se sám poznati. »Bůh je duch,« beztvorný, nekonečný a věčný, a »ti, kteří se mu klanějí, v duchu a pravdě musí se mu klaněti.« Zde je tedy ten mysticismus a temno duchovní zkušenosti.

Na druhé straně však Bůh stal se člověkem — »Slovo tělem učiněno je«. Božská, nepoznatelná Přirozenost vstoupila v tělo a »přebývala mezi námi, i viděli jsme slávu Jeho«. Co bylo skryto, stalo se zjevným. Nejsme to jen my, kteří žízníme a tlučeme. Je to Bůh, který žízně po naší lásce, zemřel na kříži, aby mohl otevřítí království nebeské všem věřícím, který roztrhl oponu chrámovou Svým stonem smrtelným a který stále tluče na každé lidské srdce, aby mohl vejíti a pojísti s člověkem. Kulatý dóm nebes byl snesen na zemi; hradby světa je možno jasně viděti. Jejich meze jsou viditelné ve světle božím, široká zář zjevení proudí na všech stranách jasnými okny na nádhernou dlažbu; andělé Boží a lidé hýří spolu v opojení božské lásky, blavní oltář stojí tu jasně před zraky v oslňující záři zlata a svíc a nad tím stojí okrouhlý mosazný a hedvábný stan Boha, stavěný se člověkem, takže mohou ho všichni stejně viděti a jemu se klaněti.

Tato stránka náboženství Vtělení neznamenalala až dosud pro mě téměř nic. Byl jsem čistým a prostým severanem, vychovaným po seversku. Miloval jsem šero, mystickou hudbu a stín hlubokých lesů. Nenáviděl jsem otevřených prostorů slunečních, hlučného zvuku pozounů a kruhu a čtverce v architektuře. Dával jsem přednost me-

ditaci před ústní modlitbou, pí Guzonové před Matkou Julianou, »Johnu Ingelesantu« před sv. Tomášem, třináctému století — jak jsem si to představoval — před šestnáctým. Až teprve ke konci svého anglikánského života byl bych to upřímně přiznal; mrzelo by mě ovšem obvinění, neboť jsem počínal chápati — a proto i myslil, že jsem úplně pochopil — že svět je jak hmotný, tak i duchovní, a že křesťanství jsou právě tak nutná jako aspirace. Když jsem však přišel do Říma, přiznal jsem si znova, jak málo jsem pochopil.

Zde bylo město, renesance od jednoho konce ke druhému, postavené pod jasným nebem a žhavým sluncem, a náboženství v něm byla duše dlící v těle. Bylo to potvrzení skutečnosti lidského principu, jako by vtělesňujícího božského. I výlučná dogmata křesťanská byla vyjádřena pohanskými obrazy. Zjevení mluvilo způsoby přirozeného náboženství. Bůh dlel bez zahanbení v denním světle. Kněží byli kněžími, nikoli aspirujícími clergymeny. Obětovali, kropili očištnou vodou, přicházeli v dlouhých, vlnících se procesích s incensem a světly, a nazývali nebe Olympem. *Sacrum Divo Sebastiano* četl jsem na jednom žulovém oltáři. Poslouchal jsem kněze-profesory, kteří křičeli, smáli se a vesele dokazovali před šesti národy v jediné posluchárně. Viděl jsem podobiznu »Otce knížat a králů a Pána světa«, vystavenou v ulicích v den jeho jmenin, obklopenou květinami a olejovými lampami, právě tak, jak před dvěma stoletími byli uctíváni jiní vládcové světa. Se-stoupil jsem v den sv. Cecilie a sv. Valentina do katakomb a cítil tu vůni truhly a myrty pod nohama, vzdávající poctu žhavé jejich památce, jako vzdávala poctu před staletími vítězům za

jiný druh vítězství. Slovem, počal jsem chápati, že »Slovo tělem učiněno je a přebývalo mezi námi«, že právě tak, jak stvořil podstatu z Panny, aby z ní upravil pro Sebe přirozené tělo, tak až dosud tvoří podstaty lidí — jejich myšlenky, výrazy, metody — aby učinil pro sebe ono mystické tělo, se kterým je stále s námi. Zkrátka pochopil jsem, že »zde není nic světského, kromě hříchů«. Je tedy katolicismus »materialistický«? Jistě! Je právě tak materialistický jako Stvoření a Vtělení, o nic více ani méně. Je nemožno vylíčit, co znamenal tento objev pro severskou duši. Znamenal jistě zatemnění některých ze starých světél, jež se zdály kdysi tak krásnými v pološeru individuální zkušenosti, aneb spíše utonutí jejich v silné záři aluneční. Postavte vedle některé římské pompy vybranou nějakou anglikánskou bohoslužbu. Jak provinční, domáckou a individualistickou stává se tato! Postavte vedle gregoriánského profesora, přednášejícího Řekům, Rumunům a Francouzům o zásadách restituce nebo povinnostech občanů ke státu anglikánského bohoslovce, vykládajícího studujícímu teologie listy sv. Pavla. Postavte vedle bratra z kláštera sv. Karla nejvášnivějšího misijního kazatele v církvi anglikánské, vedle olivami obtížených venkovanů, vykřikujících chrvalozpěvy u sv. Jana v Lateráně, pobožnou společnost anglikánů, shromážděnou k večerním bohoslužbám, vedle hieratického obětníka u sv. Marie Maggiore nejdokonaleji školeného ritualistu v mešním rouchu! Ach? Postavte jakýkoli úsek katolické víry a bohoslužby, viděný ve svatém Římě, vedle odpovídajícího mu úseku anglikánské víry a bohoslužby. A přece se anglikáni v Římě pohoršují a rozkolníci vykřikují při tomto paganismu a

volnomyšlenkáři se posmívají omezenosti všeho toho. Samo sebou se pohoršují a vykřikují a smějí se. Jak by neměli? Pobyt v Římě znamená vpravdě takové rozšíření obzoru, že slovy nelze to vypovědět. Kdežto až do té doby maloval jsem si křesťanství jako křehký květ, božský, poněvadž nadpřirozené křehkosti, poznal jsem nyní, že je to strom, v jehož větvích může sídleti bezpečně veškeré ptactvo, kdysi nepřátelé jeho křehkého vzrůstu — božský, neboť jeho rozlehlost, výše a síla mohutných jeho kořenů, nemůže býti ničím jiným vysvětlena. Dříve jsem myslel na křesťanství jako na jemnou, svěží vůni, kterou možno jen o samotě ocenit, nyní jsem viděl, že je to kvas, skrytý v těžkých masách světa, projevující se výrazy nevypočítatelně drsnějšími než je sám, až je jím prostoupeno všechno.

§ 4. Tak pokračovalo učení den za dnem. Jako hoch byl jsem po prvé uveden do jakési veliké strojírny. Kolem mě lomozila kola, všude nesmírný pohyb, hluk a síla plnily zmatkem; poněmáhlu však vnikalo do mé hlavy poznání, že je tu cosi jiného, než jsem znal až dosud, cosi, čemu bych se nikdy nenaučil v mém klidném severském šeru. Zde byly obchodní kanceláře duchovního světa. Byla tu udílěna milost, definováno dogma a činěna opatření pro duše na zemi. Zde usadil se Bůh, aby řídil své národy, kde kdysi Domicián — Dominus et Deus noster — opice boží, vládl jemu navzdory, zastihuje zástupce Boha. Na Velký pátek stál jsem pod zříceninami Palatina v kostele »sv. Tota« a slyšel: »Propustíš-li člověka tohoto, nejsi přítel císaře.« Nyní je »tento člověk« králem a císař není ničím. Zde věru, pakli vůbec kde jinde, projevil se kvas,

vložený rukou Boží do vlhké masy císařství římského jako zákon a dogma pod obrazy světských myšlenek, zde byla krev Petrova, která se vsákla do země pod obeliskem, tepoucí opět v žilách Pia — Pontifex Maximum et Pater Patrum — stěží sto metrů odtud.

Tomuto jsem se konečně naučil v Římě a byla to lekce hodna desetitisíckrát většího zápasu. Přišel jsem z teplého krbu, plného stínů, do suchého větru a volných vzdušných prostor lidské historie. Pochopil jsem nakonec, že nic lidského není Bohu cizím, že tápání předkřesťanských národů přivedlo tyto velmi blízko k bráně Pravdy, že jejich malé systémy, snahy a obrazy nebyly Tím, který je připustil, pohrdnuty, a že »Bůh mnohokrát a mnohými způsoby mluvil někdy otcům skrze proroky; nejposléze v těchto dnech mluvil k nám skrze Syna, jež ustanovil dědicem všech věcí, skrze něhož učinil i věky; kterýžto, jsa odlesk slávy a obraz podstaty jeho a nesa všechny věci slovem moci své, očistění hříšců učinil, sedí na pravici velebnosti na výsostech.«

A naučil-li jsem se tomu v Římě, naučil jsem se znova v Anglii, že Církev Boží je právě tak křehká jako je silná. Jako její snoubenec a vzor, jeho Matka, zkoumá všechny věci, vidí všechny lidi, kontroluje obrovské síly a přece ve své božskosti nepohrdne »jedním z maličkých těchto«. Světu je královnou strohou, zpupnou a pánovitou, oděnou v tuhé zlato a klenoty, hrdě pohlížející na zločin a vzpouru. Vlastním svým dětem je však více matkou než královnou. Ohmatává pohmožděniny svých nejslabších synů, naslouchá jejich nekonečným steskům, učí je trpělivě jejich lekcím, touží vášnivě, aby vyrostli jako ma-

jí vyrůstí princové. A především ví, jak mluvit k nim o jejich Otoi a Pánu, jak jim vykládati Jeho vůli, jak jim vylíčiti dějiny Jeho výbojů. Vdechuje do nich cosi ze své vlastní lásky a úcty, povzbuzuje je, aby byli otevření a nebojácní k oběma, k Ní i Jemu; bere je stranou a tajnou cestou uvádí je do Jeho přítomnosti.

Vše, co jsem kdy shledal ve svém starém domově, vedení, výtku a povzbuzení, našel jsem opět u její kněží, obdařených stejně vědomostí jako láskou. Veškerou svobodu individuální bohoslužby a myšlení, o níž někteří myslí, že je slávou nekatolických církví, našel jsem výslovně pro ně zabezpečenou i v její chrámech a užíval jsem jí s daleko větší důvěrou, ježto jsem věděl, že její pátrající oko spočívá na mně a že nejprve zavolá a na konec rychle uhodí, kdybych zašel příliš daleko. Její náruč je otevřena stejně těm, kteří chtějí sloužit Bohu v tichosti a odloučenosti, jako těm, kteří »tančí před Ním se vši jejich mocí«. Neboť jako láska, jejíž je ztělesněním, je i Ona trpělivá, shovívavá... všechno snáší, všemu věří, všeho se naděje, všeho trpělivě snáší, nikdy nezklame. V ní »poznáváme zčásti a zčásti prorokujeme«. Co jsme obdrželi, toho jsme si jistí a očekáváme, co má ještě přijíti. Nikdo lépe neuznává než ona, že »nyní vidíme skrze zrcadlo neurčitě«, ale jednoho dne »uvidíme tvář v tvář«, že nyní »poznáváme zčásti, ale pak poznáme, jakož i poznání jsme!« V ní pochopil jsem plně, že »když jsem byl maličký, mluvil jsem jako maličký, chápal jsem jako maličký, myslel jsem jako maličký. Když jsem se však stal mužem, odložil jsem to, co bylo maličké«.

Vše, co možno naléztí ovšem eklekticky a při-

způsobeno jednotlivci v každém jiném systému, lze nalézt i zde — veškeren mysticism Severu, trpělivost Východu, veselou důvěřivost Jihu a nebojácnost Západu. Ona chápe a rozněcuje srdce právě tak dobře, jako řídí a informuje hlavu. Ona jediná udržuje panenství jako nejúctyhodnější stav a manželství jako nerozlučitelnou a svatou Svátost. Ona jediná uznává výslovně povolání jednotlivce právě tak dokonale jako ideály rasy; je uctívá k subjektivní všě, jako je věrná objektivní pravdě. Ona jediná de facto je důvěrně a něžně spojena s odloučenou duší, chápe její touhy, doplňuje její nedostatky, pečlivě zachází s její slabostí a hříchy. Prostě je taková, poněvadž je širá jako svět, stará jako věky a velkodušná jako Bůh.

§ 6. Pohlížím-li zpět v tomto okamžiku, pročítaje první stránku těchto konfesí a sedě zde v tomto domě, který jsem navštívil před lety jako podezřivý, bázlivý, samolibý hoch, vidím plán, který měl Bůh se mnou, vinouti se jako zlatou nit veškerým tím převráceným krajem, kterým jsem krácel od těch rozkošných luk domova a školy, sesutých svahů kněžského dla, slují a srázů stínu smrti až po zdmi a cimbuřím ohrazenou planinu, s níž po prvé byl svět viditelný tak, jak ve skutečnosti je a ne jak jsem si já až dosud myslel. Nyní chápu, že v tom všem, co učinil Bůh, je souvislost — že z jedné krve učinil veškeré národy světa, že zde není jediné touhy z temnoty, která by nenašla cesty k Němu, že není jediného zhrouceného neb znetvořeného systému, který by neodrážel aspoň jediný paprsek věčné slávy, že není jediné duše, která by neměla svého místa v Jeho ekonomii. Na jedné straně je zde žízeň, touha a

neklid, na druhé uspokojení a mír. Není tu pudu, který by neměl svého předmětu, není tu prohlubně, která by neodrážela slunce, cesty na znetvořené zemi, která by neměla nebe nad sebou. A touto zřícenou pustinou přivedl mě On ze své nekonečné dobroty k tomuto místu, kam s výšin nebeských sestoupil Jerusalema, který je matkou nás všech. Vynesl mě z kału a bláta a postavil moji nohu na skálu. Vynesl mě z bludných stezek, které nikam nevedou, na širokou cestu, která vede k Němu.

Co ještě leží nade mnou, nevím. Věže tohoto Města Božího zvedají se až do mraků, halících Jeho trůn. Město je příliš rozsáhlé, jeho ulice příliš nádherné, jeho domy příliš ohromující pro každou duši, než aby mohla snít, že všechno zná aneb rozumí jejich tajemství. Slovem ani svatý ani theolog ani stařec, který po všechny svoje dny žil v jeho zdech, nemůže se odvážit myslit, že postoupil víc než jen několik málo kroků k jeho nebeským branám. Stojí uvnitř Něho a díky Bohu stojím tu s ním i já, jak má stát každá duše, které ukázal Bůh veliké milosrdenství. Ale všichni dohromady nejsme leč partií dítek, krácející z kraje, uspiněných cestou, znavených a omámených slávou. Kolem nás jsou paláce, v nichž bydlí knížata. Za námi ta brána z perel, kterou jsme kdysi prošli. Před námi jsou ulice přeplněny nebeskými postavami, příliš jasnými, než aby bylo možno na ně popatřit. A nekonečně vysoko nad námi zvedá se ono veliké zacloněné schodiště, které vede ke Králi.

Sam musíme nyní zamířiti po několika více krocích přes čtyřhranné tržiště. Pro ty, kteří stojí, kde my, není se čeho báti. Zde není propastí, kterých

by musili znovu slézati, ani bystřin, přes něž by musili přecházeti. Bůh to vše usnadnil pro ty, které propustil branou nebes, kterou postavil na zemi. Opravdová řeka Smrti není víc než scvrklým proudem, překlenujícím mostem a chráněným na každé straně. Stín smrti je o málo víc než šero pro ty, kteří naň hledí ve světle Beránka.

»Ale, stánek Boha s lidmi a přebývati bude s nimi... a Bůh setře všelikou slzu s očí jejich a smrti více nebude... A Město nepotřebuje ani slunce ani měsíce, aby na ně svítilo, neboť sláva Boha osvítila je a Beránek je lampou její.«

F I N I S

ROBERT HUGH BENSON

KONFESE KONVERTTY

**Z ANGLIČTINY PŘELOŽIL
JAKUB ROZMAHEL**

**TISKEM A NÁKLADEM
SPOLEČENSKÝCH
PODNIKŮ V PŘEROVĚ**

1 9 3 7

Homiletická literatura

Dr. F. Kolář:

Duch svatý a Panna Maria. 10 Kč.

Venite adoremus. 16 Kč.

J. Š. Baar:

Ke Kristu blíž. - Pro dobu adventní, vánoční a povánoční. 12 Kč.

Příležitostné promluvy J. Š. Baara. V tisku.

Kázání J. Š. Baara na celý rok. V tisku.

Dr. T. Tóth:

Kristus a problémy dneška. Rozebráno.

Utrpení Kristovo. 25 Kč.

Desatero Božích přikázání I. díl. 25 Kč.

Desatero Božích přikázání II. díl. V tisku.

Kázání Jindřicha Šimona Baara.

Pokora je jednou z největších ctností, jež zdobí člověka. Kněz a spisovatel J. Š. Baar byl opravdu pokora sama. V každém jeho výrazu to cítíme. Žil mezi prostými lidmi v kraji šumavském, dovedl se vcítit v jejich prosté chápání velkých věcí, proto jeho kázání působí dojem bezprostřednosti. Není v nich nic vynuceného, vymělkovaného, jen nesmírná láska k Bohu a touha pastýře sblížit svěčené ovečky s tajemstvím velké lásky Spasitele ke člověčenstvu a pod ochranou Kříže přivést je do království věčné radosti...

Výklad Desatera Božích přikázání

zaujímá v souboru duchovních řečí věhlasného kazatele dra T. Tótha jedno z předních míst. Právě tím, že svými vývody se co nejvíce přiblížil životu kolem nás, nabývají jeho výroky rázu aktuality, tím pak, že na podkladě historie ověřil svá tvrzení a citáty z Písma dal jim konečnou formu, nabývají jeho soudy věčné platnosti a neproměnné hodnoty. Pozoruhodný jest úvod o nové technice duchovního řečnictví.